

کتاب معلّم
(راهنمای تدریس)

دین و زندگی

دوره‌ی متوسطه‌ی حرفه‌ای

۱۳۸۹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وزارت آموزش و پرورش سازمان آموزش و پرورش استثنایی

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف : شورای برنامه‌ریزی دوره متوسطه‌ی حرفه‌ای
نام کتاب : کتاب معلّم (راهنمای تدریس) دین و زندگی دوره‌ی متوسطه حرفه‌ای

کد ۱۸۳/۱۹ و ۱۸۲/۱۰ و ۱۸۱/۸

مؤلفان : ملکه حلاج دهقان، روزیتا گودرزی و فاطمه‌بور

مدیر امور فنی و تولید : سید احمد حسینی

آماده‌سازی و نظارت بر چاپ : اداره‌ی کل چاپ و توزیع کتاب‌های درسی

تهران : خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره‌ی ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)

تلفن : ۹-۸۸۸۳۱۱۶۱، دورنگار : ۹۲۶۶-۸۸۳، کدپستی : ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹

وب سایت : www.chap.sch.ir

حروفچین : فاطمه فدایی صبا

امور فنی : زهرا محمدنظامی

صفحه‌آرا : فاطمه فدایی صبا، طرفه سهانی

ویراستار : افسانه حبیب‌زاده

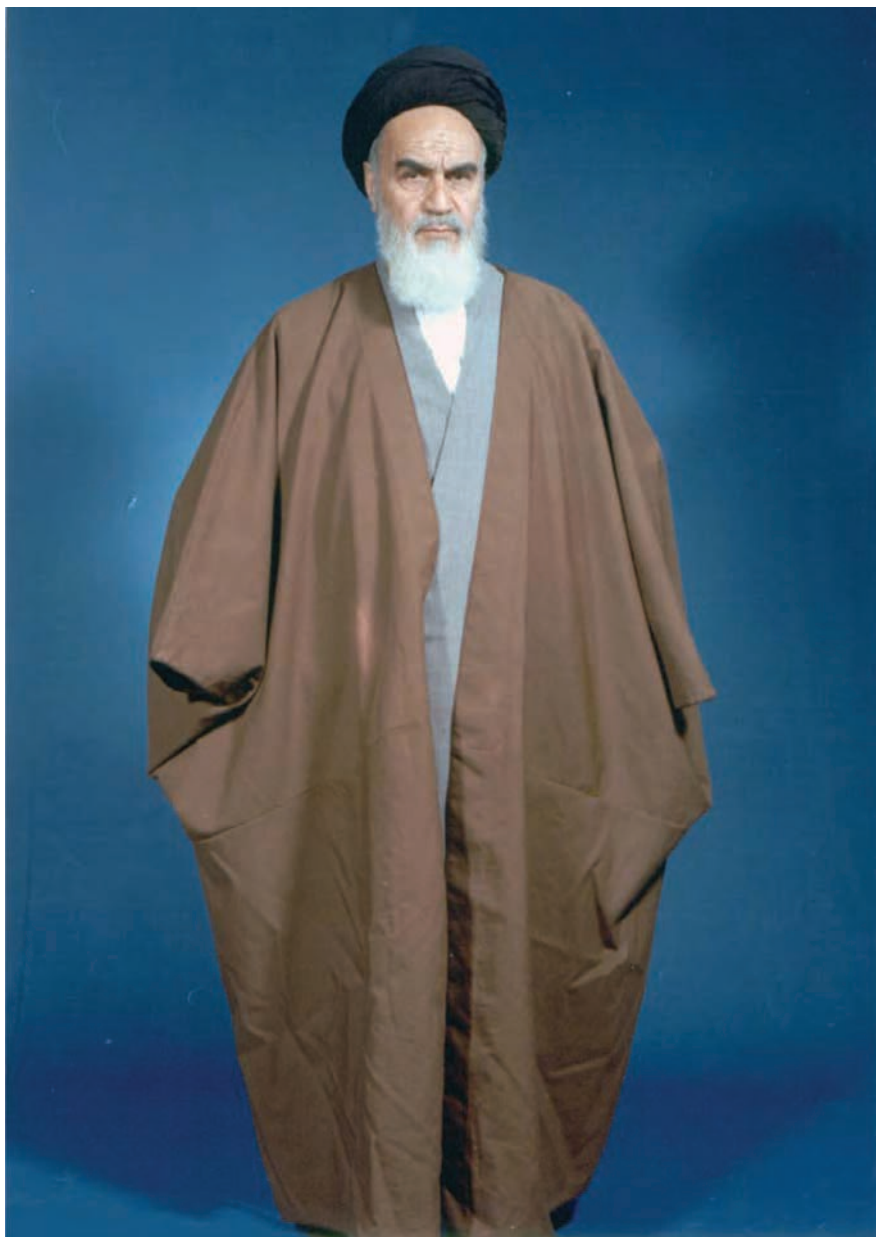
طراح جلد : مریم کیوان

ناشر : سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور

نوبت چاپ و تاریخ انتشار : چاپ اول ۱۳۸۹

حَقّ چاپ محفوظ است.

شابک X-۱۷۷۸-۵-۰۵-۹۶۴ ISBN 964-05-1778-X

به خدا متوجه شوید، تا دل‌ها به تو متوجه شود.

امام خمینی (ره)

بسم ... الرحمن الرحيم

طراحی و اصلاح سیستم آموزشی، پرورشی و توان بخشی با توجه به رویکردهای نوین آموزشی و در جهت تأمین نیازهای دانش آموزان با نیازهای ویژه از اهداف و وظایف اصلی سازمان آموزش و پرورش استثنایی به شمار می رود.

تأکید بر رویکرد حرفه آموزی در نظام آموزشی نه تنها باعث توانمندتر شدن دانش آموزان با نیازهای ویژه در فرایند تحصیل و یادگیری می شود؛ بلکه مدرسه را نیز در انجام رسالت خویش که همانا آماده کردن دانش آموزان برای زندگی مفید و پویا در جامعه است، یاری می دهد. در این راستا «دوره‌ی راهنمایی تحصیلی پیش حرفه‌ای» طراحی شده است که از یک سو زمینه‌های به فعلیت رساندن استعدادها و توانایی‌های دانش آموزان با نیازهای ویژه را فراهم می سازد و از سوی دیگر موجب ارتقاء کارآیی نظام آموزشی می شود.

خداوند را شاکر و سپاسگزاریم که این توفیق حاصل شد که نسبت به برنامه ریزی درسی دوره راهنمایی تحصیلی پیش حرفه‌ای که از انعطاف لازم برای انطباق با انواع توانایی‌ها و آمادگی‌ها برخوردار است، اقدام نماییم.

سازمان آموزش و پرورش استثنایی بر خود واجب می داند از زحمات تمامی عزیزان به ویژه کارشناسان و معلمان مدارس استثنایی و همچنین سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی و مراکز وابسته، که در این حرکت مهم نقش اساسی ایفا کردند صمیمانه تشکر و قدردانی کند.

امید است معلمان، کارشناسان و صاحب نظران آموزش و پرورش استثنایی با نظر ارزشمند خود در ارتقای کیفی برنامه‌های درسی ارائه شده، این سازمان را بیش از پیش یاری کنند.

سازمان آموزش و پرورش استثنایی

فهرست مطالب

۴۶	درس دهم : بهترین تصمیم	۱	بخش اول : کلیات
۴۹	درس دوازدهم : کار و کوشش تا بی نیازی	۲	مقدمه
۵۲	درس چهاردهم : گردن بند با برکت	۳	ضرورت و اهمیت (فلسفه‌ی وجودی تعلیم و تربیت دینی)
۵۴	درس شانزدهم : درآمد حلال	۳	رویکرد حاکم بر برنامه‌ی درسی
	راهنمای تدریس دروس سال دوم متوسطه‌ی	۴	اصول حاکم بر برنامه‌ی درسی
۵۸	حرفه‌ای	۴	اهداف کلی درس دین و زندگی و قرآن در دوره‌ی متوسطه‌ی حرفه‌ای
۵۹	درس اول : از تو حرکت، از خدا برکت	۴	اهداف برنامه‌ی درسی دین و زندگی و قرآن در دوره‌ی متوسطه‌ی حرفه‌ای
۶۲	درس سوم : کارنامه‌ی زیبای من	۶	دوره‌ی متوسطه‌ی حرفه‌ای
۶۵	درس پنجم : باغی در میان آتش	۱۱	ساختار و ویژگی‌های کتاب دین و زندگی و قرآن ۱۱
۶۷	درس هفتم : سرانجام فرعون	۱۱	ویژگی فعالیت‌ها و تمرین‌های کتاب دین و زندگی و قرآن
۶۹	درس نهم : امامت و رهبری	۱۲	روش‌های یاددهی - یادگیری
۷۱	درس یازدهم : غسل جمعه	۱۵	ارزش‌یابی
۷۳	درس دوازدهم : وقتی نتوانیم وضو بگیریم	۱۸	منابع یاددهی - یادگیری
۷۵	درس چهاردهم : با هم فکر کنیم	۱۸	توصیه‌هایی برای دبیران در مورد نحوه‌ی ارتباط با اولیای دانش‌آموزان
۷۷	درس شانزدهم : برابری در اسلام	۱۹	صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان
	راهنمای تدریس دروس سال سوم متوسطه‌ی	۲۳	دانشتنی‌های معلم
۸۰	حرفه‌ای	۲۹	بخش دوم : راهنمای تدریس
۸۱	درس اول : خدای بی همتا	۳۰	مقدمه
۸۳	درس سوم : روز جدایی	۳۰	راهنمای تدریس دروس سال اول متوسطه‌ی حرفه‌ای
۸۶	درس پنجم : حضرت عیسی (ع)	۳۲	درس اول : آمرزنده‌ی مهربان
۸۸	درس هفتم : او می‌آید	۳۳	درس سوم : زنده شدن دوباره
۹۰	درس هشتم : ولی فقیه	۳۹	درس پنجم : وعده‌ی الهی
۹۳	درس دهم : نماز با شکوه جمعه	۴۱	درس هفتم : چه کسی می‌تواند جانشین پیغمبر شود؟
۹۵	درس دوازدهم : خانه‌ی خدا	۴۳	درس هشتم : نماز مسافر
۹۷	درس چهاردهم : چگونه با دیگران رفتار کنیم؟		
۹۹	درس شانزدهم : دوری از گناهان		
	بخش سوم : راهنمای تدریس جست و جو در		
۱۰۲	آیات قرآنی		
۱۰۳	جست و جو در آیات قرآنی		
۱۰۶	منابع		

بخش اوّل

کلیّات

مقدمه

بدون شک سال‌های نوجوانی یکی از مهم‌ترین و حساس‌ترین دوران زندگی آدمی به شمار می‌آید. دورانی که شخصیت پایه‌ریزی شده‌ی دوران کودکی بهتر و عیان‌تر شکل می‌گیرد و بروز می‌کند. امروزه به اثبات رسیده است که نوجوان علاوه بر مراقبت‌های ویژه جسمانی به پرورش عاطفی، روانی، اجتماعی، اخلاقی و... به عنوان عوامل پایه‌ای و اساسی نیازمند است و به کمک، راهنمایی و هدایت علمی، آگاهانه و مؤثر نیاز دارد.

با نزدیک شدن به سن بلوغ، نوجوان به مسائل دینی و شناخت عمیق‌تر آن علاقه‌ی بیش‌تری از خود نشان می‌دهد. بررسی شکل‌گیری مفاهیم دینی و چگونگی فهم و درک آن‌ها در نوجوانان بدون در نظر گرفتن تأثیر آموزش بسیار مشکل است؛ به عبارت دیگر، با آن که خداجویی، در نظر علمای دین مقوله‌ای فطری است با وجود این، همه به تأثیر چشمگیر انواع آموزش اذعان دارند و بر این باورند که میزان اعتقادات دینی و ثبات و قوام آن در بزرگسالی به میزان کارآمدی آموزش‌های دینی در دوران کودکی و نوجوانی برای شکوفایی فطرت بستگی دارد؛ بنابراین، انتظار می‌رود با تربیت دینی در مدارس، نوجوانان جامعه‌ی اسلامی‌ما از باورهای دینی و مذهبی راسخ‌تر و استوارتری برخوردار شوند و برای انجام دستورات دینی و مذهبی، تقلید و پای بندی بیش‌تری نشان دهند.

گفتنی است که تربیت دینی در دانش‌آموزان با نیازهای ویژه از اهمیت به‌سزایی برخوردار است؛ زیرا این دانش‌آموزان علاوه بر این که در تشخیص خوب و بد ضعیف‌اند و نمی‌دانند چه رفتاری خوب و چه رفتاری بد است، در تشخیص موقعیت‌های مطلوب نیز ضعف دارند؛ بدین معنا که آنان نمی‌دانند در کدام شرایط یا موقعیت خاص رفتار مناسب و مطلوب آموخته شده را نشان دهند.

بنابراین، اولیا و مربیان مسئول و آگاه می‌بایست از هر فرصتی برای تربیت دینی این دانش‌آموزان استفاده کنند؛ البته باید در نظر داشت که تربیت دینی می‌بایست مطابق فهم و استعداد آنان باشد و از گفتن مطالب سنگین و خسته‌کننده جداً اجتناب کرد؛ زیرا ارائه‌ی مطالب دشوار و غیرقابل فهم، نه تنها سودی ندارد بلکه برای او ملال‌آور نیز خواهد بود.

در سال‌های اخیر، توجه به نیازهای نو در عرصه‌ی آموزش دین، رویکردهای جدید در امر آموزش، لزوم بهره‌گیری از روش‌های نوین در تعلیم و تربیت دینی و به کارگیری تربیت دینی به منظور شکل‌گیری رفتارهای دینی و تقویت اعتقادات و احساس دینی از طریق شناخت دین و تفکر در آن و...، که همه برگرفته از نظرها و پیشنهادهای معلمان مجرب، صاحب نظران و کارشناسان تعلیم و

تربیت است، متخصصان تعلیم و تربیت را بر آن داشته تا با برنامه‌ریزی دقیق، برنامه‌ای نوین برای تعلیم و تربیت دینی تهیه کنند.

ضرورت و اهمیت (فلسفه‌ی و جودی تعلیم و تربیت دینی)

پس از خانواده، مدرسه از عوامل مؤثر در تربیت و ساختن معیارها و ارزش‌های ذهنی، تفکر و راه و روش زیستن در جامعه به شمار می‌رود. رشد و گسترش وجدان اخلاقی و توجه به معیارهای ارزشی در رابطه با خود، خدا، مردم و طبیعت از هدف‌های اساسی تعلیم و تربیت است. اگر مدرسه نتواند به وظایف تربیتی و پرورشی خود عمل کند، باعث کجروی و انحراف نوجوانان خواهد شد.

کار اساسی مدرسه در تربیت دینی کمک به افراد برای تشخیص خوب و بد و ایجاد و ارتقای عادت‌های صحیح اخلاقی است. مدرسه باید به نوجوانان کمک کند تا اعمال و رفتار خود را کنترل کنند و به تدریج عقل، منطق و ارزش‌ها را بر اعمال خویش حاکم سازند.

بنابراین، آموزش و پرورش در این مورد وظیفه‌ای ویژه دارد و تربیت دینی باید مبنای مجموعه برنامه‌های درسی و فعالیت‌های فرهنگی و تربیتی قرارگیرد. علاوه بر این که رویکرد عام آموزشی در آموزش و پرورش باید رویکرد تربیت دینی باشد، درس تعلیم و تربیت دینی وظیفه دارد که نگرش مثبت به مفاهیم و آموزه‌های دینی و نیز علاقه و محبت نسبت به این مسائل را در دانش‌آموز ایجاد کند.

رویکرد حاکم بر برنامه‌ی درسی

بنابر معارف دینی، هر انسانی با فطرتی پاک به دنیا می‌آید و تنها روشی که می‌تواند انسان را به‌رستگاری برساند و استعداد‌های واقعی‌اش را شکوفا سازد روش سازگار با فطرت و منطبق بر آن است. مهم‌ترین ویژگی فطری انسان گرایش به توحید و معرفت الهی است. بدین معنا که هم خود را وابسته به خالقی می‌یابد که منبع همه‌ی کمالات است و هم گرایشی به او، که گرایش به سوی همان خوبی‌ها و زیبایی‌هاست.

بنابراین، تعلیم و تربیت دینی زمینه‌ساز و تسهیل‌کننده‌ی مسیر شکوفایی استعدادها و گرایش‌های به‌خیر، زیبایی و کمال است. این برنامه با رویکرد شکوفایی فطرت انسان برنامه‌ی خود را سامان می‌دهد و در اصول، اهداف و روش‌های تعلیمی و تربیتی، ردّ پای آن را دنبال می‌کند و به موارد زیر توجه دارد. اصلی‌ترین ویژگی‌های فطری انسان عبارت‌اند از:

حقیقت جویی و خردورزی، گرایش به خیر و فضیلت، زیبایی‌گرایی، گرایش به خلاقیت و ابداع، گرایش به عشق و پرستش که در مورد دانش‌آموزان با نیازهای ویژه گرایش به خیر و فضیلت، زیباگرایی و گرایش به عشق و پرستش مد نظر است.

اصول حاکم بر برنامه‌ی درسی

- محور قرار گرفتن قرآن کریم و سنت و سیره‌ی معصومین صلوات‌الله‌علیهم
- توجه به رویکردهای جدید در تعلیم و تربیت با هدف روزآمد شدن برنامه
- توجه به توانایی‌ها و محدودیت‌های رشد شناختی دانش‌آموزان با نیازهای ویژه
- توجه به جنبه‌های عاطفی، نگرشی و تأکید بر عمل
- اصالت قائل شدن به کیفیت فرایند یاددهی – یادگیری و استفاده از روش آموزش فعال
- تقویت احساس نیاز به دین به عنوان برنامه‌ی زندگی
- توجه به هنر برای ترسیم چهره‌ی زیبای الگوی‌های دینی
- ارتباط آموزشی با نیازها و علایق دانش‌آموزان و توجه آن‌ها به عنوان منبع برنامه‌ی درسی
- بهره‌مندی از دستاوردهای عالمان دین
- توجه به اهداف ویژه‌ی دختران و پسران.

اهداف کلی درس دین و زندگی و قرآن در دوره‌ی متوسطه‌ی حرفه‌ای

حیطه‌ی شناختی

- ۱- آشنایی با صفات غفاری، رزاقی و یگانگی و وحدانیت خداوند
- ۲- آشنایی با داستان زندگی چهار تن از پیامبران اولوالعزم (حضرت نوح، حضرت ابراهیم، حضرت موسی و حضرت عیسی علیهم السلام)
- ۳- آشنایی با اهمیت و نقش امامت و مفهوم و اهمیت ولایت فقیه
- ۴- آشنایی با معنا و مفهوم ساده‌ی معاد و جهان آخرت
- ۵- آشنایی با امور اخلاقی و آداب اسلامی مورد نیاز در زندگی جوانان
- ۶- دانستن برخی احکام شرعی مورد نیاز جوانان
- ۷- روخوانی برخی از آیات مربوط به موضوعات درس دینی و درک معنا و مفهوم آن.

حیطه‌ی عاطفی

- ۱- محبت و علاقه مندی نسبت به خداوند منان
- ۲- محبت و احترام نسبت به پیامبران بزرگ الهی
- ۳- محبت و احترام نسبت به ائمه‌ی معصومین و اولیای دین
- ۴- گرایش نسبت به انجام کارهای نیک و دوری از بدی‌ها
- ۵- تمایل به انجام آداب اسلامی و دستورات اخلاقی اسلام
- ۶- تمایل به عمل به احکام شرعی قرآن
- ۷- علاقه مندی نسبت به تلاوت و فهم قرآن کریم.

حیطه‌ی مهارتی

- ۱- مهارت در خواندن نماز و اعمال آن
- ۲- مهارت در روخوانی آیات قرآن
- ۳- رعایت آداب دینی.

اهداف برنامه‌ی درسی دین و زندگی و قرآن در دوره‌ی متوسطه‌ی حرفه‌ای

الف - جیطه‌ی - شناختی

				سال
				مفاهیم اساسی
سوم	دوم	اول		
<ul style="list-style-type: none"> - آشنایی با صفت وحدانیت خداوند (توحید). 	<ul style="list-style-type: none"> - آشنایی با صفت زرافتی خداوند (از طریق آگاهی از نحوه‌ی زندگی موجودات زنده). 	<ul style="list-style-type: none"> - آشنایی با صفت غفاری (از طریق توجه به پیش‌ترش توبه‌ی بندگان). 	خداشناسی	
<ul style="list-style-type: none"> - آشنایی با ویژگی‌های اخلاقی و داستان زندگی حضرت عیسی (ع). 	<ul style="list-style-type: none"> - آشنایی با داستان زندگی حضرت ابراهیم (ع) - آشنایی با داستان زندگی حضرت موسی (ع). 	<ul style="list-style-type: none"> - آشنایی با داستان زندگی حضرت نوح (ع) و رسالت ایشان. 	پیامبری	
<ul style="list-style-type: none"> - آشنایی با امام دوازدهم، ویژگی‌های امام زمان (عج) و دوران غیبت ایشان - آشنایی با دعای فرج - آشنایی با مفهوم و اهمیت ولایت فقیه. 	<ul style="list-style-type: none"> - آشنایی با اهمیت و نقش امامت و رهبری در زندگی انسان‌ها. 	<ul style="list-style-type: none"> - آشنایی با ویژگی‌های امام معصوم (ع). 	امامت	
<ul style="list-style-type: none"> - آشنایی با مفهوم حساسیتی در جهان آخرت و تعیین پاداش و جزا. 	<ul style="list-style-type: none"> - آشنایی با مفهوم تمام اعمال ما و آگاهی خداوند از آن‌ها. 	<ul style="list-style-type: none"> - آشنایی با مفهوم قدرت و توانایی خداوند در زنده کردن مرگگان در جهان آخرت. 	معاد (جهان آخرت)	

اهداف برنامه‌ی درسی دین و زندگی و قرآن در دوره‌ی متوسطه‌ی حرفه‌ای

الف – حیطه‌ی شناختی

سال	اول	دوم	سوم
مفاهیم اساسی	<ul style="list-style-type: none"> – آشنایی با نحوه‌ی خواندن نماز در مسافرت و احکام آن – آشنایی با مفهوم نماز قضا. 	<ul style="list-style-type: none"> – آشنایی با نحوه‌ی غسل کردن و احکام آن. – آشنایی با نحوه‌ی تیمم کردن و احکام آن. 	<ul style="list-style-type: none"> – آشنایی با برخی از آداب و احکام مراسم نماز – آشنایی با عبادت شکر همنند صحیح.
احکام	<ul style="list-style-type: none"> – آشنایی با اهمیت، آثار و نتایج خوب کار و کوشش – آشنایی با مفهوم بخشندگی و کمک به نیازمندان (انفاق) – آشنایی با مفهوم مال حرام. 	<ul style="list-style-type: none"> – آشنایی با آثار و نتایج مشورت کردن در اسلام – آشنایی با مفهوم برابری و برادری در اسلام. 	<ul style="list-style-type: none"> – آشنایی با نحوه‌ی آداب معاشرت از دیدگاه اسلام – آشنایی با مفاهیم تهمت، دروغگویی، غیبت به‌عنوان گناهان کبیره – آشنایی با آثار و نتایج اعمال ناپسند مانند تهمت، دروغگویی و غیبت.
مفاهیم اساسی	<ul style="list-style-type: none"> – آشنایی با خواندن آیه‌هایی از قرآن در ارتباط با موضوعات غفاری خداوند، توانایی خدا در زنده کردن مردگان، وعده‌ی الهی، اهمیت نماز، انفاق و کسب روزی حلال – آشنایی با معانی و مفهوم آیات ذکر شده. 	<ul style="list-style-type: none"> – آشنایی با خواندن آیه‌هایی از قرآن در ارتباط با موضوعات رزاقی خداوند، نامه‌ی اعمال، حضرت ابراهیم، حضرت موسی (ع)، پاکیزگی، مشورت و برابری و مساوات – آشنایی با معانی و مفهوم آیات ذکر شده. 	<ul style="list-style-type: none"> – آشنایی با خواندن آیه‌هایی از قرآن در ارتباط با موضوعات توحید، حسابرسی در قیامت، حضرت عیسی (ع)، امام زمان (عج)، تهنیت نفس و آداب معاشرت اسلامی – آشنایی با معانی و مفهوم آیات ذکر شده.

اهداف برنامه‌ی درسی دین و زندگی و قرآن در دوره‌ی متوسطه‌ی حرفه‌ای

ب- حیطه‌ی عاطفی

سال	اول	دوم	سوم	
مفاهیم اساسی	<ul style="list-style-type: none"> - احساس ندامت و پشیمانی در صورت بروز خطا و گناه - احساس امیدواری نسبت به بخشایش خداوند. 	<ul style="list-style-type: none"> - احساس بی نیازی مادی از دیگران در سایه‌ی کار و تلاش - احساس توکل و نیاز به درگاه خداوند به طور دائم - اعتقاد به استفاده از روزی حلال و برهیز از مال حرام 	<ul style="list-style-type: none"> - گرایش به سوی ایمان به خدای واحد - اشتیاق برای برپاستن و ارتباط با خدا از طریق دعا و عبادت. 	
خداشناسی	<ul style="list-style-type: none"> - احساس علاقه نسبت به پیامبران بزرگ الهی از جمله حضرت نوح (ع) - توجه به رسالت پیامبران بزرگ الهی از جمله حضرت نوح (ع) و سخنی‌هایی که در این زمینه متحمل شده‌اند. 	<ul style="list-style-type: none"> - احساس علاقه نسبت به پیامبران بزرگ الهی و رفتار ایشان - احساس علاقه نسبت به حضرت موسی (ع) و اعمال و رفتار ایشان. 	<ul style="list-style-type: none"> - احساس علاقه و احترام نسبت به امام زمان (عج) - اشتیاق به ظهور و دیدار امام زمان (عج) - احساس نیاز به راهنمایی ولایت فقیه در عصر غیبت. 	
امامت	<ul style="list-style-type: none"> - احساس اعتماد و اطمینان نسبت به راهنمایی‌های امامان به‌عنوان جانشینان به حق پیامبر (ص) - احساس علاقه و احترام نسبت به ائمه‌ی اطهار (ع). 	<ul style="list-style-type: none"> - احساس نیاز به راهنمایی امامان - احساس علاقه و احترام نسبت به ائمه‌ی اطهار (ع). 	<ul style="list-style-type: none"> - توجه به بازخورد اعمال نیک و بد ما در روز حساب - توجه به یادش‌ها و مجازات‌های روزقیامت - تلاش برای انجام کارهای خوب و برهیز از انجام کارهای بد. 	
معاد (جهان آخرت)	<ul style="list-style-type: none"> - اعتقاد به هفتصد بوند در زندگی. 	<ul style="list-style-type: none"> - توجه به کارهای نیک و بدی که در این دنیا انجام داده می‌شود. - تلاش برای انجام کارخوب و برهیز از انجام کاربد. 	<ul style="list-style-type: none"> - توجه به بازخورد اعمال نیک و بد ما در روز حساب - توجه به یادش‌ها و مجازات‌های روزقیامت - تلاش برای انجام کارهای خوب و برهیز از انجام کارهای بد. 	

اهداف برنامه‌ی درسی دین و زندگی و قرآن در دوره‌ی متوسطه‌ی حرفه‌ای

ب – حیطه‌ی عاطفی

سال	اول	دوم	سوم
مفاهیم اساسی	<ul style="list-style-type: none"> - توجه به احکام نماز مسافر به هنگام مسافرت - توجه به خواندن قضای نماز در صورت قضا شدن - اهمیت دادن به خواندن نماز در اول وقت. 	<ul style="list-style-type: none"> - اعتقاد به انجام فریضه‌ی غسل هنگام وجوب و توجه به احکام آن - اعتقاد به انجام تیمم به هنگام وجوب و رعایت احکام آن. 	<ul style="list-style-type: none"> - اشتیاق برای شرکت در مراسم نماز جمعه - اشتیاق برای شرکت در مراسم حج
احکام	<ul style="list-style-type: none"> - احساس بی نیازی مادی از طریق کار و کوشش و ارزش قائل شدن به کار - تمایل به داشتن صفت نیک بخشندگی و انفاق - توجه به آثار بدمال حرام در زندگی. 	<ul style="list-style-type: none"> - تمایل و اشتیاق برای مشورت کردن با دیگران هنگام تصمیم گیری های مهم - پرهیز از فخر فروشی به دیگران و توجه به برابری و برادری در اسلام. 	<ul style="list-style-type: none"> - تمایل به پرهیز از کارهای حرام و گناه و روی آوردن به کارهای خداپسندانه - تمایل به رعایت آداب معاشرت اسلامی
قرآن کریم	<ul style="list-style-type: none"> - تمایل به قرائت قرآن کریم - توجه به معانی آیات قرآنی - احساس احترام به قرآن به عنوان کتاب آسمانی مقدس. 	<ul style="list-style-type: none"> - تمایل به قرائت قرآن کریم - توجه به معانی آیات قرآنی - احساس احترام به قرآن به عنوان کتاب آسمانی مقدس. 	<ul style="list-style-type: none"> - تمایل به قرائت قرآن کریم - توجه به معانی آیات قرآنی - احساس احترام به قرآن به عنوان کتاب آسمانی مقدس.

اهداف برنامه‌ی درسی دین و زندگی و قرآن در دوره‌ی متوسطه‌ی حرفه‌ای

ب) حیطه‌ی مهارتی			
سال	اول	دوم	سوم
مفاهیم اساسی	<ul style="list-style-type: none"> عمل به احکام نماز در مسافرت خواندن قضای نماز در صورت قضا شدن خواندن نماز در اول وقت. 	<ul style="list-style-type: none"> انجام صحیح غسل هنگام وجوب انجام صحیح تیمم هنگام وجوب. 	<ul style="list-style-type: none"> شرکت در مراسم نماز جمعه.
مفاهیم عمیق	<ul style="list-style-type: none"> خواندن صحیح آیات قرآنی ادای احترام به قرآن کریم به عنوان کتاب مقدس. 	<ul style="list-style-type: none"> خواندن صحیح آیات قرآنی ادای احترام به قرآن به عنوان کتاب مقدس. 	<ul style="list-style-type: none"> خواندن صحیح آیات قرآنی ادای احترام به قرآن کریم به عنوان کتاب مقدس.

ساختار و ویژگی‌های کتاب دین و زندگی و قرآن

۱- تعداد دروس براساس سرفصل‌ها و مفاهیم اساسی برنامه‌ی درسی دینی تنظیم شده که این مفاهیم در حوزه‌ی خداشناسی، نبوت، معاد، امامت و رهبری، احکام و عبادات و اخلاق اسلامی مطرح شده است.

۲- در این کتاب سعی شده متن دروس ساده و در حد فهم دانش‌آموزان باشد. گاهی به ناچار برخی مفاهیم انتزاعی مورد استفاده قرار گرفته که در قسمت زیرنویس معنا شده‌اند.

۳- در طراحی و تدوین تمرین‌ها، اساس کار بر تنوع، جذابیت بخشی و پرهیز از یکنواختی آن‌ها بوده و سعی شده که فعالیت‌های دانش‌آموزان با توجه به برداشت‌ها و خلاقیت‌های فردی ارائه شود. این تمرین‌ها در قالب عناوینی مانند «پاسخ دهید»، «کامل کردن عبارت‌ها»، «جست‌وجو در درس»، «جمله‌ها را آن‌طور که می‌خواهی ادامه بده»، «با راهنمایی معلم»، «فعالیت‌های ویژه برای دانش‌آموزان توانمند» و... طراحی شده است.

۴- برای ارائه‌ی اطلاعات بیش‌تر در زمینه‌ی مفاهیم ارائه شده از احادیث و مطالب متنوعی با عنوان «برای خواندن» استفاده شده است که مورد ارزش‌یابی قرار نمی‌گیرد.

۵- برای ایجاد فضای معنوی و ارتباط با پروردگار هستی، از بخش‌هایی با عنوان «مناجات» استفاده شده است.

۶- در پایان هر چند درس، جدولی با هدف مشورت و تقویت کارگروهی در دانش‌آموزان طراحی شده است.

۷- در پایان هر درس، بخشی با عنوان «فعالیت پیشنهادی معلم» در نظر گرفته شده که معلم می‌تواند با توجه به تفاوت‌های فرهنگی، اجتماعی و جغرافیایی، هر نوع فعالیتی را که مناسب می‌داند، طراحی کند.

۸- در طراحی و تدوین کتاب، ارتباط افقی و عمودی آن با سایر دروس حفظ شده است.

۹- در این کتاب، بعد از هر درس دینی یک درس از قرآن آمده که در محتوای آن از آیه‌های کوتاه همراه با معنا استفاده شده است. این آیه‌ها در ارتباط با موضوع درس دینی بوده که دانش‌آموزان علاوه بر خواندن آیه‌ها باید به معنا و مفهوم آن نیز توجه کنند و به ارتباط موضوعات دینی با آیه‌های قرآنی بی‌بیرند.

ویژگی فعالیت‌ها و تمرین‌های کتاب دین و زندگی و قرآن

- ۱- سخنی از؛ هدف از این فعالیت، ارائه‌ی احادیثی از پیامبر (ص) و ائمه‌ی معصومین (ع) است که در آن به توجّه بزرگان دین بر موضوع مورد نظر تأکید شده است.
- ۲- پاسخ دهید؛ در این تمرین، پرسش‌هایی از متن درس مطرح شده که دانش‌آموزان با توجّه به محتوا به این سؤالات پاسخ می‌دهند.
- ۳- کامل کردن عبارت‌ها؛ در این تمرین، دانش‌آموزان از متن درس جمله یا جملات مورد نظر را بازشناسی و با توجّه به آن، جای خالی را با کلمه‌های مورد نظر کامل می‌کنند.
- ۴- جست‌وجو در درس؛ در این تمرین، جدولی طراحی شده است که از دانش‌آموزان خواسته می‌شود با مطالعه‌ی دقیق، پیام‌های اصلی درس را از متن استخراج کرده و در قالب یک یا چند جمله بنویسند. دبیران محترم توجّه داشته باشند که امکان دارد در درسی بتوان همه‌ی شماره‌ها را با پیام‌های مهم درس کامل کرد ولی درس دیگر صرفاً دارای دو پیام باشد.
- ۵- جمله‌ها را آن طور که می‌خواهی ادامه بده؛ در این فعالیت، جمله یا جمله‌هایی به صورت ناقص ارائه شده که دانش‌آموزان با توجّه به برداشت‌های شخصی خود از درس مورد نظر، ادامه‌ی جمله را می‌نویسند و آن را کامل می‌کنند.
- ۶- با راهنمایی معلم در کلاس با دوستانت گفت و گو کن؛ انجام این تمرین در کلاس باعث ایجاد فعالیت‌های گروهی می‌شود، به طوری که دانش‌آموزان با توجّه به سؤالاتی که در این تمرین طرح شده است با یکدیگر در کلاس به گفت‌وگو می‌پردازند که در پایان، دبیر از گفت‌وگوهای دانش‌آموزان جمع‌بندی به عمل می‌آورد و نتایج بحث‌ها را به کلاس ارائه می‌دهد.
- ۷- فعالیت پیشنهادی معلم؛ در این قسمت، دبیران محترم می‌توانند تمرین‌ها و فعالیت‌هایی غیر از تمرین‌های مطرح شده در کتاب را که در ارتباط با موضوع درس باشد، پیشنهاد کنند و به دانش‌آموزان ارائه دهند.
- ۸- با راهنمایی معلم انجام بده؛ در این فعالیت، از دانش‌آموزان خواسته می‌شود تا یک فعالیت عملی را انجام و به کلاس ارائه دهند.
- ۹- با مشورت هم جدول حل کنیم؛ در این فعالیت، جدولی طراحی شده که سؤالات آن در رابطه با نکات اصلی دروسی است که دانش‌آموزان در طول سال جاری یا سال‌های قبل خوانده‌اند. هدف از انجام این فعالیت، یک کار گروهی است که با شیوه‌ی مشورت به سؤالات پاسخ می‌دهند. دبیر می‌تواند دانش‌آموزان را به گروه‌های دو نفره و چند نفره تقسیم و از آن‌ها بخواهد تا با مشورت هم

جدول را حل کنند. در پایان، دبیر پاسخ‌های صحیح را ارائه کند.

۱۰- جدول؛ در این تمرین، جدولی طراحی شده است که دانش‌آموزان با توجه به دستورالعمل، آن را تکمیل می‌کنند.

۱۱- فعالیت ویژه؛ این تمرین برای دانش‌آموزانی است که نسبت به سایرین از توانمندی بیش‌تری برخوردارند. با توجه به این که این قسمت پس از چندین درس ارائه شده، لذا می‌توانید با شناسایی این دانش‌آموزان از آن‌ها بخواهید تا با راهنمایی بزرگ‌ترها این نوع فعالیت‌ها را انجام و به کلاس ارائه دهند.

۱۲- برای خواندن؛ در این قسمت، هدف ارائه‌ی اطلاعات بیش‌تر در مورد موضوع درس به دانش‌آموزان است. ابتدا دانش‌آموزان متن ارائه شده را می‌خوانند و اگر سؤالی در مورد آن داشته باشند یا اطلاعات بیش‌تری بخواهند، از دبیر می‌پرسند. دبیران محترم توجه کنند که باید اطلاعات کافی در این مورد داشته باشند تا بتوانند به سؤالات دانش‌آموزان پاسخ دهند.

۱۳- با هم بخوانیم؛ هدف از این تمرین، ایجاد فضای لطیف و معنوی است. در این فعالیت، دانش‌آموزان متن مورد نظر را با هم می‌خوانند یا یکی از دانش‌آموزان آن را به صورت دکلمه اجرا می‌کند.

۱۴- با هم ببینیم؛ هدف از این قسمت، نمایش بخش‌هایی از یک فیلم در ارتباط با موضوع درس است که در طی آن، دبیر توضیحات لازم را روی قسمت‌های مختلف فیلم ارائه می‌دهد. این فعالیت برای دروسی که داستان‌های تاریخی دارند، در نظر گرفته شده است.

روش‌های یاددهی - یادگیری

آموزش دینی مانند سایر آموزش‌ها نیازمند روش‌های مؤثر و جذابی است که نیل به اهداف دینی را با سرعت و عمق بیش‌تر میسر می‌سازد. در این بخش، به برخی از روش‌های مؤثر در تدریس دینی اشاره می‌شود.

فعال گروهی: خصوصیت اصلی این روش استفاده از فعالیت گروهی دانش‌آموزان در مراحل مختلف فرایند یاددهی - یادگیری است. محتوای اصلی این روش، تعامل و تقسیم کار در گروه‌های مختلف کلاسی و کاهش فشار فعالیت‌های معلم است. در حین کار، دانش‌آموزان ابتدا با مسئله‌ای مبهم روبه‌رو می‌شوند سپس در مقابل این مسئله، عکس‌العمل‌ها گوناگونی بروز می‌دهند و در رابطه با چگونگی حل مسئله شروع به اظهار نظر می‌کنند که در نهایت، این روش باعث رسیدن تمامی دانش‌آموزان به

اطلاعات مشترک در جهت موضوع اصلی درس می‌شود.

۲- تفکر استقرایی (از جزء به کل): در این روش، معلم با هدایت مرحله به مرحله دانش‌آموزان، آنان را از پایین‌ترین سطح تفکر به بالاترین مرحله هدایت می‌کند. این نوع روش باعث می‌شود دانش‌آموزان اطلاعات گردآوری شده را دسته بندی و در مورد خصوصیات مشترک و تفاوت مفاهیم در هر دسته اظهار نظر کنند. البته برای دانش‌آموزان با نیازهای ویژه باید موضوع به گونه‌ای ملموس انتخاب شود که گردآوری، سازماندهی و طبقه‌بندی مطالب، در حد توانایی این دانش‌آموزان باشد.

۳- کاوشگری (پرسش و پاسخ): این روش می‌تواند میان دو دانش‌آموز، یا معلم و دانش‌آموزان اتفاق بیفتد. البته سؤالات باید با توجه به دانش قبلی و توانایی‌های ذهنی دانش‌آموزان طرح شود.

۴- آموزش متقابل: روشی است برای تمرین مهارت‌های تفکر در زمینه‌ی خواندن و فهمیدن مطلب، در این روش، یادگیرندگان به صورت گروهی به آموختن می‌پردازند. کاربرد این روش در دوره‌ی متوسطه‌ی حرفه‌ای بیش از دوره‌ی راهنمایی تحصیلی پیش حرفه‌ای است. در این روش، انتخاب محتوای مناسب، یکی از نکات مهم کاربرد آن است.

۵- ایفای نقش: در این روش، فرد یا گروهی از دانش‌آموزان موضوعی را به صورت نمایش اجرا می‌کنند و معلم در هر مرحله از نمایش، گروه‌های کلاسی را به اظهار نظر درباره‌ی مطالب و رفتارهای نمایش داده شده وادار می‌کند.

۶- یادگیری تسلط یاب در حد مهارت: در این روش، چون به فرد دانش‌آموزان فرصت یادگیری مورد نیاز داده می‌شود، اساس کار «زمان یادگیری» است. از آن جا که در یادگیری تسلط یاب، هر دانش‌آموز در زمان متفاوتی به هدف دست خواهد یافت، پس زمان یکسان نیست.

در یادگیری تسلط یاب، اساسی‌ترین مفهوم «تسلط» است. این تسلط هم به بازده یادگیری و هم به میزان عملکرد ارتباط دارد. معلمان هنگام استفاده از این الگو، باید به طور مرتب ارزش‌یابی مرحله‌ای و پایانی را، به منظور پی بردن به میزان تسلط و مهارت شاگردان، انجام دهند.

۷- داستان‌گویی: این روش برای بیان سیره‌ی بزرگان استفاده می‌شود که برای آموزش غیرمستقیم ارزش‌های اخلاقی بسیار مؤثر است.

۸- طرح الگو و اسوه: در این روش، از شخصیت‌الگویی انسان‌های مرجع و مورد قبول استفاده می‌شود. رسول خدا (ص) و معصومین بزرگوار بهترین اسوه‌هایی‌اند که هم برترین معیار انسان دیندارند و هم مقبولیت آن‌ها نزد نوجوانان و جوانان بسیار است.

۹- تمثیلی: معلم می‌تواند محتوای برخی از اهداف تعلیم و تربیت را در پرتو مثال‌هایی ساده و ملموس برای فراگیرندگان بازگو کند. امثال قرآنی موجود در این زمینه، می‌تواند الهام بخش معلم در بهره‌گیری صحیح از این روش باشد.

۱۰- گردش علمی: با توجه به رهنمود قرآن، بهترین طریق خداشناسی سیر در آفاق و انفس است. با بردن دانش‌آموزان به گردش علمی و دقت در پدیده‌های اطراف، فطرت خداشناسی در آنان بیدار و تقویت می‌شود.

۱۱- آموزش مستقیم: در این روش، مسئله‌ی مورد نظر به نحو روشن و واضح مطرح می‌شود تا مخاطب مسئله را بدون ابهام دریابد و درباره‌ی آن تصمیم بگیرد. این روش در مسائل اعتقادی و احکام کاربرد بیش‌تری دارد.

در آموزش قرآن از روش تدریس فعال و کارگروهی استفاده می‌شود. در بخش قرائت قرآن، کسب مهارت عملی اهمیت بیش‌تری دارد؛ از این رو، شنیدن قرائت آیات از طریق نوار در صورت امکان و نیز تمرین و تکرار در خواندن آن‌ها به صورت دسته جمعی، نقش اصلی را در فرایند یاددهی-یادگیری ایفا می‌کند (شمرده خوانی و هم خوانی در این بخش بسیار مؤثر است). در بخش قواعد نیز آموزش براساس بیان کلی قواعد انجام شده و جزئیات بیان نمی‌شود.

ارزش‌یابی

ارزش‌یابی به عنوان مهم‌ترین بخش فرایند یادگیری باید با هدف رشد دانش‌آموزان انجام شود. ارزش‌یابی باید منبعی غنی از اطلاعات را، هم برای معلم و هم برای شاگردان، فراهم کند. این نوع اطلاعات، دانش‌آموزان را در انتخاب راه و روش‌های اصلاحی و نیز معلمان را در تعیین روش‌های تدریس کمک می‌کند.

در تعلیم و تربیت دینی، هر یک از حیطه‌های سه‌گانه‌ی یادگیری، اهمیت و ویژگی‌های خاص خود را دارند. اعمال دینی هنگامی ارزشمندند که بر اساس ایمان و تمایلی درونی و قلبی باشد که اساس چنین ایمانی را نیز معرفت و شناخت حقیقی تشکیل می‌دهند.

انواع ارزش‌یابی

۱- ارزش‌یابی مستمر: خصلت عمده‌ی این ارزش‌یابی در پویایی و گستردگی آن است و از معلم انتظار اقداماتی فراتر از آزمون‌های سنتی دارد تا تصویر کلی از تمامیت شخصیت دانش‌آموز

ارائه دهد. از نتایج این نوع سنجش و ارزش‌یابی در جهت رشد و ارتقای دانش‌آموز استفاده می‌شود و مهم‌تر از همه این که از هر دانش‌آموز توقع رشد و بالندگی را در حد توان خود او دارد. این ارزش‌یابی به معلم اطلاعات مستند و معتبری می‌دهد تا براساس آن اطلاعات بتواند مرحله‌ی بعدی تدریس خود را طراحی کند. این نوع سنجش، برای هر دانش‌آموز، قابلیت رشد و پیشرفت قائل است و برای آموزش هر دانش‌آموز، برنامه‌ی خاصی را طراحی می‌کند. در این رویکرد، فرایند ارزش‌یابی با فرایند آموزش در هم تنیده، جاری و مستمر است. از نتایج به دست آمده، برای مقایسه یا نمره دادن به دانش‌آموزان استفاده نمی‌شود بلکه تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان را می‌پذیرد و به قابلیت رشد هر یک اعتقاد دارد. در فرایند چنین ارزش‌یابی، دانش‌آموزان نقش اساسی دارند؛ چون آنان‌اند که در مرکز یادگیری قرار دارند و نقش اصلی را در پرورش یا اصلاح یک آموخته ایفا می‌کنند. هر چه دانش‌آموزان بیش‌تر در فرایند آموزش سهیم شوند، بهتر و بیش‌تر می‌توانند آموخته‌های خود را در ابعاد مختلف گسترش دهند یا بهبود بخشند؛ به عبارتی، شیوه‌ی آموختن را بهتر یاد می‌گیرند.

این نوع ارزش‌یابی می‌تواند به شکل‌های مختلفی انجام شود و براساس اطلاعاتی که از طرق مختلف مانند مشاهده‌ی رفتار و عملکرد دانش‌آموز در هنگام فعالیت‌های کلاسی یا ارائه‌ی گزارش یا پاسخ به پرسش‌های کتبی یا شفاهی - جمع‌آوری می‌شوند، مورد ارزش‌یابی قرارگیرند. اما همواره به یاد داشته باشیم که آن چه یک ارزش‌یابی را مستمر، رشد دهنده و پویا می‌کند، شیوه‌ی استفاده از نتایج ارزش‌یابی است. ارزش‌یابی مستمر دارای ویژگی‌های زیر است:

- ۱- این ارزش‌یابی جزئی از فرایند یاددهی - یادگیری است.
- ۲- به فعالیت‌هایی منجر می‌شود که طراحی مراحل بعدی آموزش را امکان‌پذیر می‌سازد.
- ۳- در تمام موضوعات درسی قابل اجراست.
- ۴- دانش‌آموزان را در فرایند یادگیری خود سهیم می‌سازد و توان خود ارزیابی را در آنان تقویت می‌کند.
- ۵- معلّم را قادر می‌سازد تا به طور منظم دانش‌آموزان را در فعالیت‌های گوناگون زیر نظر بگیرد و عواملی را که مانع پیشرفت آنان است، شناسایی کند.
- ۶- معلّم را در فرایند تجربه‌اندوزی قرار می‌دهد و به او کمک می‌کند تا علایق دانش‌آموزان را شناسایی کند، سطح فعالیت‌ها (سادگی یا شواری آن‌ها) و مفاهیم را به درستی بسنجد.
- ۷- معلّم را قادر می‌سازد تا از طریق ارزش‌یابی‌های متناوب و یادداشت‌هایی که برمی‌دارد، اطلاعات کافی برای ارزش‌یابی معتبر دانش‌آموزان جمع‌آوری کند.

۸- ارزش‌یابی مستمر، دانش‌آموزان را در فعالیت‌های متفاوتی که شرایط سنجش آن‌ها یکسان نیست، می‌سنجد. اما نباید تصور شود این امر اعتبار قضاوت را خدشه دار می‌کند. معلم باید با توجه به درجه بندی فعالیت‌ها قضاوت نهایی را خود انجام دهد و به تشخیص خود اعتماد کند. با توجه به آن چه درباره‌ی ارزش‌یابی مستمر گفتیم، ارتقای آموزش از طریق این سنجش به عوامل اساسی زیر وابسته است:

– بازخورد مؤثر به دانش‌آموزان
– درگیر کردن مؤثر دانش‌آموزان در فرایند یادگیری
– استفاده از نتایج سنجش در طراحی تدریس
– درک تأثیر غیر قابل تردیدی که شیوه‌ی سنجش و ارزش‌یابی برای ایجاد علاقه و اعتماد به نفس در دانش‌آموزان دارد و توجه به آن

– توانا کردن دانش‌آموزان در ارزیابی خود و تصمیم‌گیری برای پیشرفت و ارتقا.
بنابراین، ارزش‌یابی مستمر بهترین ارزش‌یابی در این درس است که در دوره‌های تحصیلی پایین‌تر به عنوان تنها نوع ارزش‌یابی باید به کار گرفته شود و در دوره‌های بالاتر باید در اولویت باشد. در ارزش‌یابی مستمر باید به موارد زیر توجه کرد:

- ۱- قرائت صحیح آیات قرآن کریم
- ۲- درک معنای آیات
- ۳- پاسخ به سؤالات و فعالیت‌ها
- ۴- مشارکت در فعالیت، به خصوص کار گروهی
- ۵- تغییر در رفتار قابل مشاهده‌ی دانش‌آموزان (رفتارهایی که انجام می‌دهند، سؤالاتی که می‌پرسند و...).

در دروه‌ی متوسطه‌ی حرفه‌ای در هر سه پایه، فعالیت‌ها و تمرین‌های «جست‌جو در درس»، «جمله‌ها را آن‌طور که می‌خواهی ادامه بده»، «با راهنمایی معلم در کلاس با دوستان گفت‌وگو کن»، «با راهنمایی معلم انجام بده»، «فعالیت‌های پیشنهادی معلم»، «جدول»، «فعالیت ویژه» و «با مشورت هم جدول حل کنیم» دارای ارزش‌یابی مستمرند.

– فعالیت‌های «پاسخ دهید» و «کامل کردن عبارت‌ها»، هم دارای ارزش‌یابی مستمر و هم دارای ارزش‌یابی پایانی است و فعالیت‌های سخنی از بزرگان، با هم بخوانیم و با هم ببینیم مورد ارزش‌یابی قرار نمی‌گیرد.

۲- ارزش‌یابی پایانی: این ارزش‌یابی که به ارزش‌یابی مجموعی یا تراکمی نیز مشهور است، در پایان هر دوره‌ی آموزشی انجام می‌شود و معلم با استفاده از آن، آموخته‌های دانش‌آموزان را ارزیابی می‌کند. این ارزش‌یابی معمولاً با هدف نمره دادن، تصمیم برای ارتقا به کلاس بالاتر، رتبه‌بندی یا اعطای امتیازات معین انجام می‌گیرد.

تفاوتی که این ارزش‌یابی با ارزش‌یابی مستمر دارد، محدودیت آن است که نمی‌تواند انواع فعالیت‌های آموزشی را تحت پوشش قرار دهد. لذا فرصت توسعه‌ی مهارت‌های مختلف یادگیری در قلمروهای آموزشی را از دانش‌آموز سلب می‌کند. ارزش‌یابی پایانی که معمولاً به شکل آزمون کتبی و گاهی شفاهی و عملی انجام می‌گیرد، بیش‌تر بر اهداف شناختی، آن هم سطوح اولیه‌ی شناخت، متمرکز می‌شود.

نحوه‌ی ارزش‌یابی

در ارزش‌یابی مستمر، توانایی دانش‌آموزان و میزان دست‌یابی آن‌ها به اهداف مورد نظر باید به‌طور پیوسته ارزش‌یابی شود. ارزش‌یابی مستمر فقط در پایان هر درس انجام نمی‌گیرد بلکه در فرایند آن انجام می‌شود؛ به‌این ترتیب، دانش‌آموزان نسبت به توانایی‌هایی که کسب کرده‌اند، تشویق و برای جبران ضعف‌های خود راهنمایی می‌شوند.

ارزش‌یابی پایانی مطابق شیوه‌نامه‌ی ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی، در پایان هر نیم سال یا سال تحصیلی به عمل می‌آید و امتحان آن به‌طور کتبی به صورت «باز پاسخ» و «بسته پاسخ»، «کامل کردنی» و «چندگزینه‌ای» از مفاهیم اصلی درس انجام می‌شود.

ارزش‌یابی این درس به دو شکل کتبی و شفاهی انجام می‌شود که ۱۵ نمره‌ی بخش کتبی آن به درس دینی و ۵ نمره‌ی بخش شفاهی آن به درس قرآن اختصاص دارد.

منابع یاددهی - یادگیری

یکی از نکاتی که لازم است در تمامی فعالیت‌ها به آن توجه شود این است که در ابتدا تا حد امکان از کتاب درسی و کتاب معلم در جای خود استفاده شده و از تصاویر و سؤالات مطرح شده در جهت فهم بهتر و شیرین جلوه دادن مطالب بهره کافی برده شود. در کنار این‌ها می‌توان از تجهیزات آموزشی دیگر مانند رسانه‌های تصویری، لوحه‌های آموزشی، نرم افزارهای موجود، فیلم‌های مرتبط، روزنامه‌ها و جراید، بعضی از برنامه‌های تلویزیون و تصاویر گوناگونی که به صلاح دید معلم برای تعمیق آموخته‌ها یا آسان کردن آن کمک می‌کند، استفاده شود تا صرفاً منابع یادگیری به کتاب‌های

درسی محدود نشود. از این طریق، دانش آموز نیز احساس می‌کند که تمامی وسایل و امکاناتی که در محیط اطراف او وجود دارد می‌تواند منابع یادگیری باشد و در او دید وسیع‌تری از یادگیری مفاهیم مورد نظر ایجاد کند.

فضای یاددهی - یادگیری صرفاً منحصر به کلاس مدرسه نیست بلکه از انواع فضاها مانند محیط اطراف (طبیعت و دیگر پدیده‌های آفرینش) و فضاهای دینی مانند مساجد، حسینیه‌ها و امامزاده‌ها می‌توان به منظور آموزش استفاده کرد.

توصیه‌هایی برای دبیران در مورد نحوه‌ی ارتباط با اولیای دانش‌آموزان

با توجه به اهمیت آموزش‌های دینی و نحوه‌ی ارائه‌ی این آموزش‌ها به دانش‌آموزان با نیازهای ویژه، لازم است همکاران به این مسئله توجه داشته باشند که بسیاری از این آموزش‌ها در بخش‌های مختلف به خصوص در بخش احکام و اخلاق اسلامی نیازمند تکرار و تمرین بسیار است تا دانش‌آموزان به آن میزان از نگرش و مهارت در زمینه‌های مورد نظر برسند.

در این جهت، ارتباط با اولیای دانش‌آموزان جهت ارائه‌ی توصیه‌های لازم در زمینه‌ی نحوه‌ی نظارت بر رفتار و اعمال آن‌ها ضروری به نظر می‌رسد. این ارتباط به صورت‌های مختلف می‌تواند صورت پذیرد، از جمله:

۱- تشکیل جلسات آموزشی برای اولیا جهت ارائه‌ی راهکارها و توصیه‌های لازم آموزشی

۲- ارتباط با اولیا از طریق دفترچه‌های رابط.

توصیه‌هایی که برای والدین در بخش‌های مختلف می‌تواند مفید باشد و همکاران محترم می‌توانند به والدین این توصیه‌ها را ارائه دهند، عبارت‌اند از:

۱- در رابطه با بخش‌های خدانشناسی، پیامبری، معاد و احکام به والدین توصیه کنید تا با مطالعه‌ی کتاب‌های گوناگون درباره‌ی دروس مختلف، با افزایش اطلاعات خود به فرزندانشان توضیحات بیش‌تری ارائه دهند.

۲- در بخش پیامبری و داستان‌های تاریخی، دیدن فیلم‌ها و انیمیشن‌هایی که در این زمینه‌ها ساخته شده است می‌تواند به یادگیری بهتر آن‌ها کمک کند. با توجه به این که فرزندان ما علاقه‌ی زیادی به دیدن فیلم و انیمیشن دارند و زمان و محدودیت امکانات در مدرسه این مجال را به دبیران نمی‌دهد تا از این رسانه‌ها در مدرسه استفاده کنند، لذا در این زمینه والدین می‌توانند با نمایش چنین فیلم‌هایی در منزل، محدودیت‌های مدرسه را جبران کنند.

۳- در رابطه با بخش احکام، اولیا می‌توانند مسائلی را که در کتاب‌های درسی دانش‌آموزان طرح شده از رساله‌ها و کتاب‌های گوناگون دینی مطالعه کنند و برخی موارد را به صورت عملی به فرزندانشان آموزش دهند؛ برای مثال، احکام مربوط به غسل، تیمم و... هم چنین آداب نماز جماعت و جمعه از مواردی است که اولیا می‌توانند با شرکت دادن فرزندانشان در این اجتماعات، آنان را با این فرایض دینی آشنا سازند.

۴- در رابطه با بخش اخلاق و آداب اسلامی نیز با نظارت بر رفتار و اعمال فرزندان می‌توان به آموزش‌های آنان جنبه‌ی عملی داد؛ برای مثال، در مورد مفاهیمی مانند دزدی، ربا، رشوه و... به اولیا توصیه کنید تا با بیان عاقبت کسانی که دست به چنین اعمالی می‌زنند و با خواندن کتاب‌ها و نمایش فیلم‌ها یا حتی خواندن قسمت‌هایی از حوادث روزنامه‌ها که مربوط به چنین اعمال ناشایستی است، توجه فرزندانشان را به عواقب بد چنین کارهایی جلب کنند.

۵- در مورد دروس قرآنی هم به اولیا توصیه کنید تا فرزندانشان را در یادگیری صحیح قواعد قرآنی کمک کنند و با پی‌گیری مداوم در تکرار و تمرین، به یادگیری بهتر در آنان منجر شوند. در خاتمه، به اولیا متذکر شوید که همکاری صمیمانه‌ی آن‌ها با دبیران می‌تواند کمک بسیار خوبی برای نهادینه کردن آموزه‌ها در فرزندانشان باشد.

صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان

الف - صلاحیت‌های عمومی

منظور از صلاحیت‌های عمومی، مجموعه آگاهی‌ها و مهارت‌های ذهنی است که معلم را در شناخت و تحلیل مسائل و موضوعات مرتبط با تعلیم و تربیت توانا می‌سازد. این صلاحیت‌ها عبارت‌اند از:

۱- شناخت انسان: بدین معنا که بداند انسان موجودی خداجو، متفکر، حقیقت‌طلب و زیبایی‌طلب است، کرامت ذاتی دارد، دارای اراده و اختیار بوده، عدالت‌خواه است و می‌تواند جانشین خدا در روی زمین باشد.

۲- آگاهی از چگونگی مراحل رشد اخلاقی کودک از نظر اسلام: همان‌گونه که در روایات مختلف آمده مراحل رشد کودک تا ۲۱ سالگی به سه مرحله تقسیم می‌شود. امام صادق - علیه‌السلام - فرمود: «به فرزندت هفت سال آزادی بده تا بازی کند، هفت سال هم او را با اخلاق و آداب نیک تربیت کن و هفت سال هم او را ملازم و همراه خود قرار بده؛ پس اگر فرد صالحی شد،

به هدف خود رسیده‌ای و گرنه او را به حال خود واگذار»^۱.

البته در مورد دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی که در مراحل رشد تأخیر دارند، این تقسیم‌بندی با تغییراتی همراه است؛ بنابراین، آگاهی از نیازها و علایق فراگیرنده یکی از مهم‌ترین مسائل در این زمینه است؛ یعنی، بدانند مخاطب او در ابعاد مختلف رشد (عقلی، اجتماعی، بدنی، عاطفی و اخلاقی) دارای چه ویژگی‌هایی است تا فعالیت‌های خود را بر اساس آن شکل دهد.

۳- هدایت و کنترل یادگیری: هدایت یادگیری توسط معلم به معنای آن است که او فعالیت‌های شاگرد را به نحوی جهت می‌دهد که از توانایی‌های وی به خوبی استفاده و زمینه‌ی رشد او توسط خویشتن فراهم شود.

۴- توانایی در طراحی درس: معلم کسی است که طرح درس را می‌سازد. اوست که فعالانه تعیین می‌کند چه چیزی باید در برنامه‌ی درسی کلاسش بگنجد و می‌داند به رغم محدودیت‌ها، مقررات، زبان و محیط، چگونه با برنامه برخورد کند.

۵- توانایی در غنی‌سازی محتوای یادگیری: کتاب، ماده‌ی اولیه‌ی کار معلم است؛ اما اوست که باید محتوای این کتاب را با تدبیر خود هم‌چون پارچه‌ای برش دهد و آن را متناسب با قامت دانش‌آموز، به هیئت لباسی مناسب درآورد.

معلم آگاه، برای ایجاد فضایی که بتواند شاگردان را در آن فضا به صورت اعضای جامعه‌ای منسجم برای یادگیری شکل دهد و قالب‌ریزی کند، ویژگی‌هایی را از خود بروز می‌دهد که فعالیت او را به عنوان سرمشق و عاملی تعیین‌کننده در ایجاد روحیه‌ی اجتماعی در دانش‌آموزان، اثر بخش سازد. حالت شاد، رفتار دوستانه، بلوغ عاطفی، صداقت، صمیمیت و توجه دلسوزانه و آمیخته با محبت، توجه به نیازها، احساس و عواطف بچه‌ها و علاقه‌مندی به اجتماعی شدن آن‌ها، از این جمله‌اند.

۶- توانایی برقراری ارتباط با محیط زندگی و والدین بچه‌ها: معلم آگاه، موضوع هر درس را به معلومات و تجارب قبلی شاگردان پیوند می‌زند و بنای کار خود را بر آن می‌نهد. این معلومات و تجربیات قبلی شاگردان، در برگزیده‌ی فرهنگ‌هایی است که آن‌ها از خانه‌ها و زادگاه‌شان آورده‌اند.

معلم شایسته، با گسترش دادن دامنه‌ی محیط یادگیری از مدرسه به خانه‌ی شاگردان، روابطی همکارانه با والدین برقرار می‌سازد و این روابط را استمرار می‌بخشد و از این راه، مشارکت فعالانه والدین را در یادگیری فرزندانشان تشویق می‌کند.

۱- ابراهیم امینی، اسلام و تعلیم و تربیت، انتشارات انجمن اولیا و مربیان، ص ۲۲

۷- **رابطه‌ی معلم و شاگردی** : باید بر رابطه‌ی معلم و شاگردی بیش از پیش تأکید کرد و امید داشت این رابطه، تحولات مهمی را در پی داشته باشد. شاگردان، عموماً در نتیجه‌ی تماس با معلم از نظر فکری متحول می‌شوند. تعلیم و تربیت باید به گونه‌ای باشد که در آن، شاگرد و معلم به رغم تفاوت در نوع و میزان دانش، در شرایط یکسانی از مناسبات انسانی باشند و هر کس در این ارتباط، هم یاددهنده و هم یادگیرنده، باشد.

۸- **آگاهی از فناوری‌های جدید و دانش و علم روز در حدّ نیاز** : به تناسب رشد علم و دانش و ظهور فناوری‌های جدید، در حدّ نیاز از آن‌ها آگاه شود و در مسیر یاددهی - یادگیری از این علوم استفاده کند.

ب - صلاحیت‌های تخصصی

۱- **آشنایی با معارف دینی** : آشنایی معلم با معارف دینی و منابع تقویت آن، از ضرورت‌های تدریس موفق این درس در تمام مقاطع تحصیلی است. هم چنین، استفاده از روش‌های فعال تدریس و مزایای آن، مستلزم غنای بیش‌تر معارف دینی آموزگاران است.

۲- **نقش‌الگویی** : در تعلیم و تربیت دینی عوامل گوناگونی دست به دست هم می‌دهند تا بستر مناسبی برای رشد فرد مهیا شود. این عوامل را باید در محیط خانه و در پدر و مادر و مسائل مربوط به وراثت تا خویشان، دوستان، محل زندگی، همکلاسی‌ها، معلمان، کتاب و مواد آموزشی گوناگون جست‌وجو کرد اما به‌یقین، پس از پدر و مادر باید مهم‌ترین عامل را در مدرسه و در شخصیت معلم بجوییم؛ بنابراین، یکی از مهم‌ترین نقش‌های معلم دینی، ایفای نقش تربیتی وی به عنوان یک الگوست.^۱ لذا باید خود وی عامل به‌تعالیمی که ارائه می‌کند، باشد؛ نه این که صرفاً به عنوان یک الگو نقش بازی کند.

۱- حضرت علی - علیه السلام - در خطبه‌ی ۱۷۰ نهج البلاغه، کیفیت تعلیم و تبلیغ دینی پیامبر اسلام را این گونه توصیف می‌کند: «طیب سیاری است که با طبابت خویش همواره در سیر و گردش است. مرهم‌هایش را آماده و ابزارهایش را سرخ و تافته کرده است. هر جا که لازم باشد، این یا آن را می‌نهد، جایی نیش است و جایی نوش. در دل‌های نابینا، گوش‌های ناشنوا، زبان‌های گنگ، داروهای خود را در جایگاه غفلت و در محلّ حیرت و آوارگی می‌نهد و آنان را از غفلت و سرگستگی نجات می‌بخشد.» بنابراین درد آشنایی، درمان شناسی، نیش و نوش را به جا به کار بردن و... و از همه مهم‌تر، دنبال دردمند گشتن و با کمال خضوع و حرص، غمخواری بیماران کردن از ویژگی‌های پیامبر اکرم به عنوان مربی بزرگ بشریت است. هم چنین سوز و علاقه، اخلاص و بی‌توقعی، فروتنی و افتادگی، صبوری و بلند نظری راه و رسم طبابت روحانی بزرگان تربیت دینی است؛ چرا که بدون آن، دردهای روحی و معنوی جامعه برطرف نمی‌شود. معلم آگاه در نقش یک مربی زندگی با احترام گذاشتن به حقوق دانش‌آموزان، مراعات انصاف و مساوات، پرهیز از تبعیض، مراعات اصل آزادی، برخورد محبت آمیز و... الگویی مؤثر برای رفتار دانش‌آموزان خود به شمار می‌آید.

هم چنین معلمان، برای دانش آموزان، الگوی عالی ارتباط مؤثر با دیگران، خلاقیت، ابتکار، کار و فعالیت اند.

۳- سعهی صدر و صبر : معلم دینی می داند که دانش آموز مانند هر انسانی ممکن است اشتباه و خطا کند، متناسب با سن خود احساسات مختلف دارد، حالات مختلفی در او بروز می کند. گاهی تند می رود و گاهی کند، گاه پرخاشگر است و گاه انزوا طلب و گوشه گیر، گاه مطیع است و گاه به تندی اعتراض می کند و همه چیز را زیر سؤال می برد، معلم دینی با مدارا و سعهی صدر دانش آموز خود را از بحران ها عبور می دهد و سالم به سر منزل مقصود می رساند.

۴- توانایی قرائت و آموزش قرآن : معلم باید از مهارت روخوانی قرآن و توانایی آموزش آن برخوردار باشد تا بتواند دانش آموزان را در جهت دستیابی به هدف آموزش قرآن - که همانا آشنایی با قواعد قرآن و خواندن سوره های کوتاه قرآن است - سوق دهد.

دانستنی های معلم

بخش خدا شناسی

انسان وقتی به آینه ی آیات، یعنی نمودها و نشانه های خدا، می نگرد و بر قسمتی از نشانه های اختصاصی خدا آگاه می شود، از «او» نوعی شناخت پیدا می کند. باید گفت هر کس که وجود خداوند را باور دارد، خود به خود «او» را دست کم با صفتی می شناسد که متناسب با راهی است که از آن به وجود خدا پی برده است و خدا شناسی حداقل با شناخت صفاتی از قبیل خالق، وحدانیت، رزاقی، غفاری و... همراه خواهد بود.

توحید در بحث های دینی به معنای یکی دانستن خداوند و مبدأ هستی است؛ اعتقاد به یگانگی او از هر جهت، از جهت ذات آفرینش، اداره ی هستی، بندگی و پرستش یا راز و نیاز و نیایش و از بسیاری از جهات دیگر، این همان چیزی است که سرلوحه ی دعوت همه ی پیامبران بوده است.

از جمله صفات دیگر خداوند می توان به صفات رزاقی و غفاری او اشاره کرد. خداوند نسبت به همه ی آفریده هایش بسی پر مهر و بخشنده است. او نعمت های فراوان و بی شمارش را بر همه ارزانی داشته و امکانات فراوانی را برای بهتر زیستن در اختیار همه ی ما نهاده است. او پر گذشت و توبه پذیر است. اگر گناه کاری از راه آلودگی و گناه به راه پاکی و ثواب بازگردد، راه بازگشت را

به‌رویش نمی‌بندد بلکه توبه و بازگشت او را می‌پذیرد، به شرط این که به راستی از راه خطا به راه پاکی و صفا بازگشته باشد.

از مهم‌ترین منابع به دست آوردن صفات الهی، قرآن کریم و سخنان معصومین (ع) است. برخی از این صفات مستقیماً در آیات ذکر شده و برخی دیگر نیز با تأمل در آیات به دست می‌آید که دبیران محترم می‌توانند از این منابع برای کسب اطلاعات بیش‌تر استفاده کنند.

بخش معاد

هرگاه در میان اقوام و ادیان بزرگ سخنی از جهان ابدی و زندگی پس از مرگ، به میان آمده، در حاشیه‌ی بحث‌ها قرار داشته است نه در متن آن‌ها.

هیچ‌گاه، در ادیان و ملل یاد شده اعتقاد به عالم پس از مرگ به عنوان یکی از ارکان اصول اعتقادی معرفی نشده و منکر آن نیز بی‌دین و کافر قلمداد نشده است؛ اما اسلام اهمیت خاصی برای این موضوع قائل است و همان‌طور که می‌دانیم اسلام، ارکان و پایه‌های دین خود را سه چیز قرار داده است:

– اعتقاد به خداوند

– اعتقاد به معاد

– اعتقاد به نبوت.

گفتنی است هرگاه کسی نسبت به یکی از اصول یاد شده مؤمن نباشد، کافر و از جرگه‌ی مسلمانان، خارج خواهد بود؛ همان‌طور که منکر خداوند و نبوت پیامبران الهی کافر است، منکر زندگی پس از مرگ و معاد روز قیامت نیز بی‌بهره از دین و کافر خواهد بود.

موضوع مهمی که نیازمند تبیین دقیق است، حقیقت نامه‌ی عمل و چگونگی ثبت و ظهور آن است که باید به‌خوبی برای دانش‌آموزان روشن شود و آنان دریابند که نامه‌ی عمل، چیزی جز آن‌چه هر شخص در دنیا کسب کرده، نیست. برای کسب اطلاعات بیش‌تر در این زمینه، می‌توانید به قرآن کریم و کتب شهید آیت‌الله دستغیب مراجعه کنید.

بخش نبوت

از آغاز خلقت انسان، همواره پیامبرانی از جانب خدا برای هدایت او برگزیده شده‌اند. پیامبران همانند انسان‌های دیگر، در بین مردم زندگی می‌کردند و به آنان آگاهی می‌دادند. آن‌ها برای

رشد و پرورش فکر، اخلاق و ایمان مردم می‌کوشیدند و توجه مردم را به سوی خدا و جهان جاوید (آخرت) جلب می‌کردند. آن‌ها روح خدا پرستی و خیرخواهی و توجه به خوبی را در نهاد انسان‌ها بیدار می‌ساختند و با شرک، کفر، ظلم و تجاوز گری پیکار می‌کردند.

پیامبران مردم را به اخلاق نیک و کارهای پسندیده فرا می‌خواندند و از اخلاق زشت و کردار پلید و ناپسند باز می‌داشتند. به واسطه‌ی کوشش‌ها و فداکاری‌ها و راهنمایی‌های پیامبران و پیروان آن‌ها، بشر توانست مسیر کمال را طی کند.

راه‌های شناسایی پیامبران

معجزه: یکی از راه‌های شناسایی پیامبران، داشتن معجزه است؛ معلم بیان این مطلب را با طرح سؤالات زیر در کلاس می‌تواند آغاز کند: آیا تا به حال چیزی را گم کرده‌اید؟ آیا تا به حال چیزی را پیدا کرده‌اید؟ اگر کسی چیزی را پیدا کند، وظیفه‌اش چیست؟ اگر کسی بگوید چیزی که پیدا شده متعلق به من است، آیا بدون دلیل آن را در اختیارش می‌گذارید؟

پس از دریافت پاسخ فراگیرندگان، می‌گوییم «بلی همان‌طور که گفتید هر کس که ادعایی کرد بدون دلیل از او قبول نمی‌کنیم و به دنبال آن ادعا از او دلیل می‌خواهیم».

سپس ادامه می‌دهیم: «در مورد پیامبران هم، چنین است؛ یعنی هر کس نمی‌تواند ادعای پیامبری کند؛ زیرا پیامبران هم باید دلیلی بر پیامبری و نشانی مخصوص بر راست‌گویی خود داشته باشند که یکی از آن‌ها معجزه است. معجزه یعنی انجام کاری بدون تمرین و تکرار (برخلاف تحقیقات دانشمندان یا نوابغ که با تمرین و تکرار زیاد همراه بوده و چه بسا برای کسب شهرت و منفعت نیز است) یا آوردن چیزی که نظیر آن از عهده‌ی هیچ بشری، عالم و دانشمندی بر نیاید».

بخش امامت

طبق عقیده‌ی شیعه، این ولایت کبرا از امام علی (ع) به فرزندش، امام حسن (ع) و از او به برادرش، امام حسین (ع) و از او به فرزندانش انتقال یافت. حال این که حضرت ولی عصر (عج) عهده دار این مقام است و چون این مقام به دستور خداوند در این خاندان ثابت شده، اطاعت از آنان به حکم خدا واجب و سرپیچی از آنان، نافرمانی خدا و معصیت است.

از آن‌جا که امام عصر (عج) در غیبت کبری به سر می‌برند، لذا رهبری جامعه‌ی اسلامی بر عهده‌ی ولیّ فقیه است. چنین فردی نائب امام زمان (عج) است و زمام امور مسلمانان را در دست دارد و

احکام و قوانین دین اسلام را بیان کرده و با رهبری خود جامعه‌ی اسلامی را اداره می‌کند. چنان‌چه دبیران محترم مایل به کسب اطلاعات بیش‌تر در این زمینه‌اند می‌توانند به کتب و منابع دینی شیعه مراجعه کنند.

بخش احکام

خداوند بزرگ، احکام و تکالیفی را برای فرزندان آدم مقرر کرده است. این احکام، از طریق وحی بر پیامبر (ص) فرود آمد و حضرتش همه‌ی آن را بی‌کم و کاست به مردم عصر خود ابلاغ فرمود. به تدریج، گذر زمان موجب گستردگی و پیچیدگی روزافزون مسائل جامعه‌ی اسلامی شد و در بستر یک جریان طبیعی در تاریخ، مسلمانان بر ضرورت دستیابی به کم و کیف احکام و راه‌های استنباط آن‌ها در عصر غیبت، اتفاق نظر پیدا کردند. این گستردگی و شمول اقتضا می‌کند که همگام با تحولات زمانی و مکانی، مقام جامع الشرایطی، پاسخ‌گوی مسائل و پرسش‌های دینی مردم در هر عصری باشد. مراجع بزرگوار شیعه در طول تاریخ فقهت و اجتهاد آن چنان در دقایق علمی و استنباط مسائل عقلی و آرای پیشینیان، تأمل و امعان نظر داشته‌اند که بیش از هر مقام و منبع دیگری شایسته‌ی پاسخ‌گویی به نیازهای عصر و نسل خود هستند و در واقع در هیچ عصری مردم جز از این طریق پاسخ مشکلات علمی و عملی خود را دریافت نکردند. احکامی که در این دوره‌ی تحصیلی آگاهی از آن‌ها برای دبیران محترم لازم است، عبارت‌اند از:

احکام نماز مسافر، نماز قضا، غسل، تیمم، نماز جمعه و حج.
همکاران گرامی می‌توانند برای کسب اطلاعات بیش‌تر به رساله‌های دینی مراجعه کنند؛ برای مثال، چند نمونه از احکام مربوط به روزه‌ی مسافر ارائه می‌شود:

- مسافری که باید نمازهای چهار رکعتی را در سفر دو رکعت بخواند، نباید روزه بگیرد و مسافری که نمازش را تمام می‌خواند، مثل کسی که شغلش مسافرت است، باید در سفر روزه بگیرد.
- مسافرت در ماه رمضان اشکال ندارد ولی اگر برای فرار از روزه باشد، مکروه است.
- اگر نذر کند روزه بگیرد و روز آن را معین نکند، نمی‌تواند آن را در سفر به جا آورد. ولی چنان‌چه نذر کند که روز معینی را در سفر روزه بگیرد باید آن را در سفر به جا آورد. و هم چنین، اگر نذر کند روز معینی را چه مسافر باشد یا نباشد، روزه بگیرد باید آن روز را اگر چه مسافر باشد، روزه بگیرد.
- مسافر می‌تواند برای خواستن حاجت سه روز در مدینه‌ی طیبه روزه‌ی مستحبی بگیرد.
- کسی که نمی‌داند روزه‌ی مسافر باطل است، اگر در سفر روزه بگیرد و در بین روز مسئله را

بفهمد، روزه اش باطل می‌شود. ولی اگر تا مغرب نفهمد، روزه اش صحیح است.
— اگر فراموش کند که مسافر است یا فراموش کند که روزه‌ی مسافر باطل است و در سفر روزه بگیرد، روزه‌ی او باطل است.

— اگر مسافر پیش از ظهر به وطنش برسد یا به جایی برسد که می‌خواهد ده روز در آن جا بماند، چنانچه کاری که روزه را باطل می‌کند انجام نداده، باید آن روز را روزه بگیرد و اگر انجام داده، روزه‌ی آن روز بر او واجب نیست.

— اگر مسافر بعد از ظهر به وطنش برسد یا به جایی برسد که می‌خواهد ده روز در آن جا بماند، نباید آن روز را روزه بگیرد و....

بخش آداب و اخلاق اسلامی

اندیشه‌ی صحیح و اخلاق کریمانه، شخصیت واقعی انسان را رقم می‌زنند و از اهداف عالی رسالت پیامبران، اولیای الهی، فرهیختگان و فرزندان امت به شمار می‌روند؛ چنانچه قرآن مجید درباره‌ی رسالت رسول خدا (ص) می‌فرماید:

«هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ»

(سوره‌ی جمعه، آیه‌ی ۲)

اوست خدایی که میان عرب‌امی پیغمبری بزرگوار از همان مردم برانگیخت تا بر آنان آیات خداوند را تلاوت و ایشان را تهذیب کند و کتاب و حکمت بیاموزد.

بدون تردید سازندگی درونی انسان و اصلاح و تهذیب نفس او در سعادت فردی، اجتماعی، دنیوی و اخروی او نقش به‌سزایی دارد؛ به طوری که اگر انسان تمامی علوم را تحصیل کند و کلیه‌ی نیروهای طبیعت را به تسخیر خویش درآورد اما از تسخیر درون و تسلط بر نفس خود ناتوان باشد، از رسیدن به سعادت و نیل به کمال باز خواهد ماند.

تمامی پیشرفت‌های علمی و صنعتی، در صورتی که با اصلاح درون انسان همراه نباشند، کاخ‌های سر به فلک کشیده‌ای را می‌مانند که بر فراز قله‌ی آتشفشان بنا شده باشند؛ از این رو، تربیت روحی و اخلاقی انسان و در یک کلام «برنامه‌ی انسان‌سازی» برای هر جامعه‌ای، امری به‌غایت جدی و حیاتی است. با وجود این، نگاهی به اوضاع جوامع بشری نشان می‌دهد، آن‌چه قبل از همه به دست فراموشی سپرده شده، تربیت اخلاقی و معنوی انسان است. تمامی نابسامانی‌های موجود در سطح جهانی و انواع گرفتاری‌هایی که امروزه بشریت با آن دست به‌گریبان است، همه ناشی از غفلت انسان از امر تربیت و

سازندگی روحی و اخلاقی خویش است.

اسلام به عنوان یک دین الهی، راه و رسم کامل و جامعی برای زندگی انسان در جهات و ابعاد گوناگون دارد. اسلام تنها مشتی قوانین نیست بلکه یک روش عملی برای زندگی فردی و اجتماعی و مادی و معنوی انسان است؛ به طوری که در تمامی زمینه‌ها، الگوهای لازم را در اختیار او قرار می‌دهد. نظام زندگی اسلامی، نظامی کاملاً غنی و بی‌نیاز از غیر است؛ اما این نظام زمانی پیروان خود را به نتیجه‌ی مطلوب می‌رساند که جامعیت خود را حفظ کرده و مثله نشده باشد؛ یعنی پیروی از آن، پیروی کامل و همه‌جانبه باشد؛ زیرا تعالیم آسمانی را از نظر ارتباط و پیوستگی متقابل، می‌توان به اعضای بدن تشبیه کرد؛ به طوری که اگر بخشی از آن دچار آسیب شود، بخش‌های دیگر نیز دست‌خوش آسیب می‌شوند؛ بنابراین، زمانی جامعه‌ی مطلوب اسلام با به عرصه‌ی وجود خواهد گذارد که نه تنها سیستم حکومتی، شیوه‌ی قضاوت، نظام اقتصادی، مناسبات بین‌المللی و امثال آن از تعالیم اسلام الهام گرفته باشد بلکه اخلاق فردی و منش اجتماعی فرد مسلمانان با دست کم اکثریت آنان منطبق بر تعالیم والای اسلامی باشد. با توجه به گستردگی موضوع و اهمیت آموزش آداب و اخلاق اسلامی به این گروه از دانش‌آموزان در سنین نوجوانی، دبیران محترم برای کسب اطلاعات بیش‌تر می‌توانند از کتاب‌های آداب اخلاق اسلامی و سیره‌ی معصومین (ع) به عنوان منبع اطلاعاتی استفاده کنند.

ضمناً دبیران محترم برای کسب اطلاعات بیش‌تر در زمینه‌ی بخش‌های مختلف دروس دین و زندگی و قرآن می‌توانند از منابع زیر جهت مطالعه استفاده کنند.

— قرآن کریم

— نهج البلاغه

— توضیح المسائل

— کتاب تاریخ انبیا

— سیره‌ی معصومین (ع)

— میزان الحکمه

— داستان راستان

— تفسیر میزان (آیت ... علامه طباطبائی)

— امام‌شناسی (تألیف آیت ... سید محمد حسین حسینی تهرانی)

— وحی و نبوت (استاد مطهری).

بخش دوم

راهنمای تدریس

مقدمه

هدف تعلیم و تربیت دینی، فقط ارائه‌ی اطلاعات و معارف دینی به دانش‌آموزان نیست. معلم باید دانش‌آموزان را به سمتی هدایت کند تا از آموخته‌های خود در موقعیت‌های مختلف زندگی روزمره استفاده کنند؛ به همین جهت، در این برنامه سعی شده آموزش‌ها با زندگی روزمره‌ی دانش‌آموزان کاملاً مرتبط باشند. استفاده از موقعیت‌ها و نمونه‌های موجود در زندگی روزمره‌ی دانش‌آموزان، انتخاب مطالب، نمونه‌ها و مثال‌هایی از زندگی آن‌ها، فراهم ساختن فرصت تمرین و آموخته‌ها به زندگی روزمره و موقعیت‌های شبیه‌سازی شده‌ی آن و... از جمله نکاتی است که معلمان گرامی باید مد نظر قرار دهند. توجه به علایق و رغبت‌های مخاطبان، از ویژگی‌های ضروری هر آموزش موفق است. هم‌چنین فراهم ساختن فرصت مشارکت فعال دانش‌آموزان در جریان آموزش بسیار مهم است؛ چرا که به دانش‌آموز کمک می‌کند تا در حد امکان خودش جست و جو، فکر و عمل کند و با توجه به تجارب و یافته‌های قبلی و فعلی خود به نتیجه برسد و معلم هر بار با راهنمایی‌های مناسب، او را در این راه‌یاری رساند؛ به این ترتیب، به کارگیری روش‌های یادگیری از طریق هم‌یاری و بهره‌گیری از شیوه‌های فعال تدریس از راهبردهای اساسی فرایند یادگیری در تعلیم و تربیت دینی است.

بنابراین، فعالیت‌های یاددهی - یادگیری دروس تعلیمات دینی و قرآن برای دانش‌آموزان با نیازهای ویژه باید به گونه‌ای انتخاب شود که واجد شرایط ذیل باشد:

- یادگیرنده در هنگام آموزش از جهت ذهنی و عملی فعال باشد تا عملاً با موضوع یادگیری درگیر شود؛ در این صورت، هم یادگیری پایدارتر خواهد بود و هم در موقعیت‌های تازه می‌تواند از تجارب یادگیری قبلی خود استفاده کند.

- از معلومات و تجارب قبلی دانش‌آموزان در امر یادگیری استفاده شود تا با هدایتی مناسب، بین آن‌ها با تجربه‌ی تازه پیوند برقرار شود. معلومات قبلی فقط به دانسته‌های فرد از دروس یا پایه‌های تحصیلی گذشته وی محدود نمی‌شود بلکه می‌تواند شامل تمام تجربیات بیرون از مدرسه‌ی وی نیز باشد.

- فعالیت‌ها، تا حد امکان آن قدر متنوع باشند تا دانش‌آموزان با نیازهای ویژه و توانایی‌های مختلف بتوانند از آنان بهره‌گیرند.

- تناسب فعالیت‌های گروهی و انفرادی رعایت شود تا نیاز دانش‌آموزان را به عضویت در گروه

و انجام بخشی از یک مجموعه فعالیت بر آورده سازد و هم در زمان خود، مجال استنباط شخصی را برای آن‌ها فراهم کند
(در تشکیل گروه‌های کلاسی به تعداد دانش‌آموزان و توانمندی هر دانش‌آموز توجه شود.
ترجیحاً، گروه‌ها دو یا سه نفره باشند).
— پرسش‌های کلاس باید به گونه‌ای طرح شوند تا علاوه بر تحریک حس کنجکاوی دانش‌آموزان،
آنان را در مسیر موضوع مورد نظر قرار دهد و به صورت گام به گام به سمت هدف درس هدایت کند.
در این بخش، راهنمای پیشنهادی تدریس درس دین و زندگی و قرآن دوره‌ی متوسطه‌ی
حرفه‌ای برای استفاده‌ی همکاران به تفصیل ارائه شده است.

راهنمای تدریس دروس

سال اوّل

متوسطه ی حرفه ای

درس اوّل : آمرزنده‌ی مهربان

۱- اهداف

الف) دانش و اطلاعات

– آشنایی با صفت غفاری خداوند (از طریق توجه به پذیرش توبه‌ی بندگان).

ب) گرایش‌ها و عواطف

– احساس ندامت و پشیمانی در صورت بروز خطا و گناه

– احساس امیدواری نسبت به بخشایش خداوند.

۲- موضوعات اساسی درس

– صفت غفاری و بخشاینده‌گی خداوند

– توبه (خداوند کسانی را که از گناهان خود توبه می‌کنند، دوست دارد)

– مفهوم عدم تکرار خطا پس از توبه.

۳- شرح مختصر درس

این درس با یادآوری دوران کودکی راوی آغاز شده است؛ به طوری که هر زمان که کار نادرستی انجام می‌داده از پدر و مادرش می‌خواست که او را ببخشند و والدینش نیز او را می‌بخشیدند و از او می‌خواستند تا دیگر کارهای نادرست خود را تکرار نکند و حالا که بزرگ شده است، دیگر کاملاً می‌داند که خداوند از همه مهربان‌تر و آمرزنده‌تر است. در این درس، حدیثی از پیامبر در زمینه‌ی توبه با این مضمون که باید از خداوند بخواهیم گناهان و خطاهای ما را ببخشد، آمده است. این حدیث، خداوند را مهربان‌ترین و آمرزنده‌ترین معرفی کرده است و در پایان درس نیز دعایی در این رابطه آمده است.

۴- مراحل تدریس

الف) توجه به دانسته‌های پیشین: ابتدا اطلاعات پیشین دانش‌آموزان را در مورد صفات خداوند که در دوره‌ی راهنمایی پیش حرفه‌ای خوانده‌اند، مورد ارزیابی قرار دهید و چند نمونه از تمرین‌ها و فعالیت‌های مربوط به درس‌های خداشناسی دوره‌ی قبل را ارائه دهید تا بتوانید دانسته‌های آن‌ها را در این زمینه بررسی کنید.

ب) شیوه‌هایی برای شروع مناسب: شروع مناسب یک درس تأثیر به‌سزایی در میزان کارایی فعالیت‌های یادگیری دارد. یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع این درس می‌تواند به صورت مطرح کردن این مسئله باشد که از شاگردان بخواهید هر کدام خاطره‌ای را که در آن کاری انجام داده و بعداً پشیمان شده‌اند، تعریف کنند و نیز بگویند که بعد از پشیمانی، چه کرده‌اند. هم‌چنین می‌توانید داستانی زیبا و ساده درباره‌ی آمرزندگی و بخشایندگی خداوند برای دانش‌آموزان در کلاس ارائه کنید.

ج) پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: این درس را می‌توان از طریق روش «آموزش متقابل» به دانش‌آموزان آموزش داد. به این صورت که ابتدا از دانش‌آموزان بخواهید که از روی درس به صورت انفرادی بخوانند و نکاتی را که از درس فهمیده‌اند، بازگو کنند.

سپس از روی درس بخوانید و مطالب درس را با توجه به نکاتی که دانش‌آموزان ارائه داده‌اند و مطالبی که خود لازم می‌دانید، توضیح دهید. هم‌چنین، روش «پرسش و پاسخ» و روش «تمثیلی» (از طریق ارائه‌ی مثال‌هایی از زندگی روزمره و ارتباط دادن آن با موضوع درس) نیز از جمله روش‌های پیشنهادی برای ارائه‌ی این درس است؛ برای مثال، از دانش‌آموزان بپرسید که «آیا تا به حال کاری انجام داده‌اید که بعد پشیمان شوید؟ چگونه کار نادرست خود را جبران کردید؟» و...؛ به این طریق، دانش‌آموزان خاطرات خود را در این زمینه بیان می‌کنند و شما نیز با ارائه‌ی مثال‌هایی در این زمینه، آن‌ها را به موضوع درس ارتباط می‌دهید.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف) سخنی از پیامبر(ص): ابتدا حدیث را بخوانید و سپس در مورد مضمون آن با دانش‌آموزان صحبت کنید.

در این فعالیت، حدیثی از پیامبر(ص) درباره‌ی بخشش خطای دیگران برای دانش‌آموزان بخوانید و به آن‌ها توضیح دهید که پیامبر(ص) برای مسئله‌ی عفو و بخشش، اهمیت ویژه‌ای قائل بودند و آن را یکی از خصوصیات خوب اخلاقی می‌دانستند.

- ب) پاسخ دهید: در این فعالیت، از دانش‌آموزان بخواهید با توجه به محتوای درس، به پرسش‌های مطرح شده پاسخ دهند. پاسخ سؤالات دارای کلید مشخصی است.
- ج) کامل کردن عبارت‌ها: در این فعالیت، دانش‌آموزان از متن درس جمله‌ی مورد نظر را بازشناسی و با توجه به آن، جای خالی را کامل می‌کنند.
- د) جست و جو در درس: در این فعالیت، دانش‌آموزان باید متن درس را بخوانند و پیام‌های اصلی درس را در جدول بنویسند.

شماره	پیام‌های اصلی درس
۱
۲
۳
۴

ه) جمله‌ها را آن طور که می‌خواهی ادامه بده: * ای خدای آمرزنده و مهربان از تو.....

.....

* وقتی از کار نادرست خود پشیمان می‌شوم، سعی می‌کنم.....

و) فعالیت پیشنهادی معلم: در این درس، حدیثی از پیامبر (ص) در مورد بخشش خطای دیگران آمده است. به دانش‌آموزان پیشنهاد کنید تا برای هر جلسه، با راهنمایی بزرگ‌ترها احادیث مختلفی از ائمه درباره‌ی موضوع درس بیابند، آن را با خطی زیبا روی مقوا بنویسند و به کلاس بیاورند و فضای کلاس را با این احادیث زینت دهند (معانی احادیث نیز نوشته شوند).

درس سوم : زنده شدن دوباره

۱- اهداف

الف) دانش و اطلاعات

- آشنایی با مفهوم قدرت و توانایی خداوند در زنده کردن مردگان در جهان آخرت.
- ب) گرایش و عواطف
- اعتقاد به هدفمند بودن در زندگی.

۲- موضوعات اساسی درس

- زنده شدن مردگان
- قدرت و توانایی خداوند در زنده کردن مردگان
- چگونگی زنده شدن اموات در جهان آخرت.

۳- شرح مختصر درس

در این درس، داستان اصحاب کهف مطرح شده است. داستان این گونه است که در زمان‌های قدیم، پادشاه ظالمی به نام دقیانوس حکومت می‌کرد. در آن زمان مردم بت پرست بودند و فقط شش نفر از نزدیکان پادشاه خداپرست بودند که به‌طور پنهانی خدا را می‌پرستیدند. پس از اطلاع دقیانوس از ماجرا، شش نفر به غاری در بیرون شهر پناه می‌برند و به‌اراده‌ی خداوند به مدت سیصد و نه سال به خواب می‌روند. پس از بیدار شدن از خواب، طغی ماجرای متوجه خواب طولانی خود می‌شوند و از خداوند می‌خواهند تا زندگی‌شان به پایان برسد. درخاتمه، دبیر در مورد توانایی خداوند در مورد زنده کردن دوباره‌ی انسان‌ها پس از مرگ و دیدن نتیجه‌ی کارهایشان برای دانش‌آموزان صحبت کند.

۴- مراحل تدریس

الف) توجه به دانسته‌های پیشین: در این قسمت، از آموخته‌های دانش‌آموزان درباره‌ی درس قبل، ارزش‌یابی به‌عمل‌آوردید و هم‌چنین، دانسته‌های آنان را در مورد درس جدید ارزیابی کنید؛ به این ترتیب که با طرح سؤالات و فعالیت‌هایی، از دانش‌آموزان بخواهید تا با مقایسه‌ی فصول سال (زمستان و بهار) مثال زنده شدن طبیعت در بهار را یادآوری کنند. سپس آن را به زنده شدن انسان‌ها پس از مرگ ارتباط دهند.

ب) شیوه‌هایی برای شروع مناسب: یکی از شیوه‌های پیشنهادی در ارائه‌ی این درس می‌تواند «نمایش فیلم یا تصاویر» در مورد فصول و تأثیرات آن‌ها در خواب زمستانی حیواناتی که خواب زمستانی دارند، بیدار شدن آن‌ها در فصل بهار و هم‌چنین، بازگو کردن داستان‌هایی درباره‌ی همین مسئله باشد که حتماً در دانش‌آموزان ایجاد انگیزه خواهد کرد.

ج) پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: این درس را می‌توانید از طریق روش «داستان‌گویی» برای دانش‌آموزان تدریس کنید. هم‌چنین از روش «نمایشی» (نمایش فیلم اصحاب کهف)، روش «تمثیلی» و بیان مثال‌هایی درباره‌ی زندگی دوباره‌ی پس از مرگ (در مورد محیط اطراف)، استفاده کنید. یا هم‌چنین، درباره‌ی زمانی که می‌خواهیم و متوجه اتفاقات اطراف خود نیستیم و زمانی که از خواب بیدار می‌شویم، مثال‌هایی تعریف کنید. با استفاده از این روش‌ها، در نهایت، ذهن دانش‌آموزان را به این سمت سوق دهید که زندگی ما دارای هدف است و با مرگ همه چیز تمام نمی‌شود؛ بنابراین، باید پاسخ‌گوی اعمال خود در جهان آخرت باشیم.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف) سخنی از امام حسین(ع) به یارانش: در این حدیث، امام حسین(ع) خطاب به یارانش مرگ را همانند پلی می‌داند که انسان را از رنج‌ها و سختی‌های این دنیا به بهشت و نعمت‌های همیشگی آخرت رهنمون می‌سازد. مفهوم این حدیث بیانگر زندگی دوباره‌ی پس از مرگ است.

ب) با راهنمایی معلم در کلاس با دوستان گفت و گو کن: در این تمرین، ابتدا سؤال‌های زیر را مطرح کنید:

«چه کسانی از زنده شدن دوباره در جهان آخرت احساس خوش‌حالی می‌کنند؟ مگر چه کارهایی

در این دنیا انجام داده‌اند؟»

سپس در مورد این سؤالات نظرها و پاسخ‌های دانش‌آموزان را دریافت کنید و از آن‌ها بخواهید

تا با هم بحث و گفت‌وگو کنند. در نهایت، پاسخ‌ها و نظر دانش‌آموزان را روی تابلو بنویسید. سپس سؤال زیر را مطرح کنید:

«چه کسانی از زنده شدن دوباره در جهان آخرت ناراحت می‌شوند؟ چرا؟»
درباره‌ی این سؤال نیز پاسخ‌های دانش‌آموزان را دریافت کرده، آن‌ها را به بحث و گفت‌وگو ترغیب کنید و مانند سؤال قبل، پاسخ‌ها را روی تابلو بنویسید و مطالب را جمع‌بندی کنید.

درس پنجم : وعده‌ی الهی

۱- اهداف

الف) دانش و اطلاعات

– آشنایی با داستان زندگی حضرت نوح (ع) و رسالت ایشان.

ب) گرایش‌ها و عواطف

– احساس علاقه نسبت به پیامبران بزرگ الهی

– توجه به رسالت حضرت نوح (ع) و سختی‌هایی که در این زمینه متحمل شده‌اند.

۲- موضوعات اساسی درس

– شرح زندگی حضرت نوح (ع)

– وعده‌ی الهی و تحقق آن در مورد آمدن باران و غرق شدن کافران و نجات حضرت نوح

(ع) و یارانش به وسیله‌ی سوار شدن بر کشتی

– سختی‌های حضرت نوح (ع) در راه رسالت.

۳- شرح مختصر درس

درس در مورد زندگی حضرت نوح (ع) است. به این صورت آغاز می‌شود که حضرت نوح

(ع) و یارانش به فرمان خداوند در حال ساختن کشتی بودند و چون بارانی نمی‌بارید و دریایی وجود

نداشت، بت پرستان آنان را مسخره می‌کردند. یکی از پسران نوح (ع) به نام کنعان هم در بین بت پرستان

بود و حرف‌های پدر را بیهوده تلقی می‌کرد و به پدر خود بی‌احترامی می‌کرد و اعتقادی به خداوند

یگانه و رسالت پدرش نداشت تا این که پس از گذشت ماه‌ها، کار ساختن کشتی به پایان رسید و خداوند

به نوح (ع) فرمان داد تا از هر حیوانی یک جفت انتخاب کند و به کشتی ببرد و خود و یارانش نیز بر

کشتی سوار شوند. سپس به فرمان خداوند طوفان و باران آغاز شد و آب همه جا را فرا گرفت و کشتی

نوح (ع) در میان امواج آب به حرکت در آمد. خداپرستان نجات یافتند و بت پرستان در آب غرق شدند و

عاقبت، بت پرستان به سزای اعمال ناپسند و بی‌ایمانی خود رسیدند.

۴- مراحل تدریس

الف) توجه به دانسته‌های پیشین: در این مرحله به ارزش‌یابی تمرین‌ها و فعالیت‌های درس قبلی پردازید و دانسته‌های پیشین دانش‌آموزان را درباره‌ی درس جدید ارزیابی کنید؛ به این صورت که دریابید تا چه حد دانش‌آموزان با پیامبران اولوالعزم آشنایی دارند، آیا نام آن‌ها را می‌شناسند و از سرگذشت آن‌ها چه می‌دانند.

ب) شیوه‌هایی برای شروع مناسب: یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع این درس می‌تواند «نمایش تصویرهایی» از مراحل داستان باشد؛ به این ترتیب که دبیر با تهیه‌ی تصویرهایی از داستان و چسباندن آن‌ها به روی مقوا و نشان دادن آن‌ها به شاگردان، ایجاد انگیزه کند حتی می‌تواند به صورت نقاشی تصویرهایی را روی مقوا بکشد و از آن استفاده کند؛ برای مثال، تصویری از ساختن کشتی یا تصویری از بردن حیوانات به کشتی و... .

ج) پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: با توجه به این که درس به صورت داستانی مطرح شده، یکی از روش‌ها می‌تواند روش «داستان‌گویی» باشد. روش دیگر می‌تواند روش «نمایش فیلم» زندگی حضرت نوح (ع) خصوصاً نمایش قسمت‌هایی که کاملاً مرتبط با درس است، باشد؛ به طوری که در هر مرحله از تعریف داستان یا نمایش فیلم، توضیحات لازم را در مورد برخی مفاهیم مشکل‌ارائه دهید تا دانش‌آموزان بهتر بتوانند داستان را درک کنند. سپس در پایان از آن‌ها بخواهید تا نظر خود را در مورد داستان یا فیلم بگویند. مطالب را روی تابلو بنویسید و با کنار هم قرار دادن و تکمیل آن‌ها، به جمع‌بندی از درس برسید.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف) سخنی از پیامبر(ص): بیان حدیث ذکر شده در کتاب از رسول اکرم (ص) بیانگر این مسئله است که خداوند ابتدا با بندگانش اتمام حجت می‌کند، سپس اگر هدایت نشوند، آنان را عذاب خواهد کرد.

ب) باراهنمایی معلم کتابی انتخاب کن: در این فعالیت، از دانش‌آموزان بخواهید تا باراهنمایی شما، از کتاب‌خانه‌ی مدرسه کتاب مناسبی در مورد زندگی یکی از پیامبران انتخاب کنند و در کلاس برای دوستان خود بخوانند.

درس هفتم : چه کسی می تواند جانشین پیغمبر شود؟

۱- اهداف

الف) دانش و اطلاعات

- آشنایی با ویژگی های امام معصوم (ع).

ب) گرایش ها و عواطف

- احساس اعتماد و اطمینان نسبت به راهنمایی های امامان به عنوان جانشینان به حق

پیامبر (ص)

- احساس علاقه و احترام نسبت به ائمه ی اطهار (ع).

۲- موضوعات اساسی درس

- جانشین پیامبر (ص)

- ویژگی های امام و جانشین پیامبر (ص)

- مفهوم امام معصوم (ع).

۳- شرح مختصر درس

این درس به صورتی ساده به بیان مسئله ی جانشین امامان معصوم (ع) بعد از پیامبر (ص) پرداخته است. مطالب با طرح مثالی از خلبان هواپیما آغاز شده که به دلیل بیماری قادر به هدایت هواپیما نیست و این که چه کسی می تواند جانشین او شود و مسافران را سالم به مقصد برساند. از این مثال ساده به طرح این سؤال می رسیم که «چه کسی می تواند امام و جانشین پیغمبر باشد؟» و پس از آن، چند سؤال از دانش آموزان پرسیده شده است، به این ترتیب که «آیا مردم حرف های کسی را که دستورهای دین را نمی شناسد و خود گناه و اشتباه می کند، می توانند به عنوان جانشین پیامبر بپذیرند؟ جانشین پیامبر (ص) باید دارای چه شرایطی باشد؟ از میان خدا و مردم، کدام بهتر می داند که چه کسی باید امام شود؟» پس

از طرح این سؤالات و به فکر واداشتن شاگردان، پاسخ سؤالات به صورت ساده و قابل درک ارائه می‌شود و از بین شرایطی که برای امامت باید وجود داشته باشد، مفهوم معصومیت بیان شده است.

۴- مراحل تدریس

الف) توجه به دانسته‌های پیشین: در این مرحله به ارزش‌یابی از فعالیت‌های درس قبل پردازید و سپس از دانسته‌های پیشین دانش‌آموزان درباره‌ی مفاهیمی چون امام، جانشینی، اسامی امامان و دیگر مطالبی که در دوره‌های قبل راجع به امامت خوانده‌اند ارزیابی به عمل آورید.

ب) شیوه‌هایی برای شروع مناسب: یکی از روش‌های پیشنهادی برای شروع درس می‌تواند بیان مثال ابتدای درس - اما به شیوه‌ای متفاوت - باشد؛ مثلاً می‌توان یک اتوبوس یا یک قطار و راننده‌ی آن‌ها را مثال زد؛ به این ترتیب که اگر راننده‌ی این وسایل نقلیه به دلیلی نتواند هدایت وسیله را به عهده بگیرد، چه کسی می‌تواند جایگزین او باشد.

ج) پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: یکی از روش‌های پیشنهادی برای تدریس این درس، روش «آموزش متقابل» است؛ به این صورت که دانش‌آموزان به صورت انفرادی از روی درس می‌خوانند و درباره‌ی آن فکر می‌کنند و سپس با یکدیگر و با هدایت‌گری شما، درباره‌ی درس به گفت‌وگو می‌پردازند. در حقیقت، در این روش، یادگیری به صورت گروهی در دانش‌آموزان ایجاد شده سپس با استفاده از روش «آموزش مستقیم» مفاهیم کلیدی درس به طور مستقیم آموزش داده می‌شود.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف) سخنی از پیامبر(ص): در این قسمت، حدیثی از رسول اکرم (ص) عنوان شده که درباره‌ی گذاردن دو چیز ارزشمند در میان مردم از سوی پیامبر (ص) است که یکی کتاب خدا و دیگری اهل بیت ایشان است.

ب) با راهنمایی معلم انجام بده: این فعالیت، یک تمرین عملی است که از دانش‌آموزان می‌خواهد اسامی چهارده معصوم (ع) را روی مقوایی بنویسند و در کلاس یا اتاقشان نصب کنند. در این فعالیت، شما نقش راهنما را ایفا می‌کنید.

ج) با مشورت هم جدول حل کنیم: در این قسمت دانش‌آموزان با توجه به آموخته‌های قبلی جدول کلمات متقاطع را به صورت گروهی با مشورت هم در کلاس حل می‌کنند.

درس هشتم : نماز مسافر

۱- اهداف

الف) دانش و اطلاعات

– آشنایی با نحوه‌ی خواندن نماز در مسافرت و احکام آن.

ب) گرایش و عواطف

– توجه به احکام نماز مسافر به هنگام مسافرت.

ج) مهارت و عمل :

– عمل به احکام نماز در مسافرت.

۲- موضوعات اساسی درس

– احکام نماز مسافر

– نحوه‌ی خواندن نماز در مسافرت.

۳- شرح مختصر درس

این درس، ماجرای رفتن به یک اردوی یک هفته‌ای به شهر کرمان را بیان می‌کند که توسط یک راوی ارائه می‌شود. درس این گونه آغاز می‌شود که دانش‌آموزان صبح روز جمعه در مدرسه جمع می‌شوند و با رفتن به ایستگاه قطار و سوار شدن به قطار، سفر خود را آغاز می‌کنند. سرپرست گروه آن‌ها، آقای رضایی است. در طول سفر ایشان از دیدنی‌های شهر کرمان برای شاگردان صحبت می‌کند. هنگام ظهر قطار در ایستگاهی می‌ایستد و دانش‌آموزان پیاده شده، پس از گرفتن وضو آماده‌ی خواندن نماز ظهر و عصر می‌شوند. قبل از این که شروع به خواندن نماز کنند، آقای رضایی در مورد نماز مسافر و نحوه‌ی خواندن آن برای دانش‌آموزان توضیحاتی می‌دهد. سپس یکی از دانش‌آموزان در مورد «نحوه‌ی خواندن نمازهای عصر و عشا در سفر» سؤال می‌کند و دبیر توضیح می‌دهد که در

سفر تمام نمازهای چهار رکعتی را باید به صورت شکسته یا دو رکعتی خواند. در خاتمه‌ی درس، راوی بیان می‌کند که در این سفر به او خیلی خوش گذشته و چیزهای زیادی آموخته است و با نوشتن خاطرات این سفر، هر موقع که آن‌ها را می‌خواند از آن لذت می‌برد.

۴- مراحل تدریس

الف) توجه به دانسته‌های پیشین: ابتدا دانسته‌های پیشین در مورد آداب خواندن نماز را ارزیابی کنید. پس از آن، با بررسی فعالیت‌های عملی در زمینه‌ی آشنایی با نماز، خواندن صحیح نماز، آشنایی با تعداد رکعت‌های نمازهای یومیه و ...، اطلاعات دانش‌آموزان را مورد ارزیابی قرار دهید. **ب) شیوه‌هایی برای شروع مناسب:** یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع درس این است که از دانش‌آموزان بخواهید چنان چه به سفر رفته‌اند و خاطره‌ای از آن دارند، برای هم کلاسی‌های خود تعریف کنند؛ به این ترتیب در دانش‌آموزان ایجاد انگیزه کرده و به خاطرات سفر شاگردان با توجه به موضوع درس، اشاره و سپس تدریس را آغاز کنید.

ج) پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: با توجه به این که این درس مربوط به بخش احکام است و دروس احکام به آموزش مستقیم نیاز دارد، لذا می‌توانید از روش «آموزش مستقیم» و روش «توضیحی» استفاده و موضوع درس را با بیانی ساده و بدون ابهام برای دانش‌آموزان تدریس کنید. روش دیگری که برای تدریس این درس پیشنهاد می‌شود، روش «داستان گویی» است؛ چون این درس به صورت بیان یک خاطره است می‌توانید درس را با استفاده از این روش برای دانش‌آموزان جذاب‌تر کنید.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف) سخنی از حضرت علی(ع): از آن‌جا که خواندن نماز در هر موقعیت و شرایطی بر مسلمانان واجب است، بیان این حدیث از امیرالمؤمنین علی(ع) بیانگر اهمیت به‌جای آوردن نماز واجب است به طوری که ارزش هیچ عبادتی مانند آن نیست.

ب) برای خواندن: در این قسمت، چند مسئله‌ی دیگر در رابطه با احکام نماز مسافر آورده شده است که شما می‌توانید برای ارائه‌ی اطلاعات بیش‌تر به دانش‌آموزان، آن‌ها را در کلاس بخوانید و توضیح لازم را ارائه دهید.

ج) جدول: در این تمرین، جدولی طراحی شده که از دانش‌آموزان می‌خواهیم با زدن علامت

در هر قسمت، بگویند کدام یک از نمازهای عنوان شده در جدول را در سفر به صورت کامل و کدام یک را به صورت شکسته به جای می‌آوریم.

هنگام سفر کدام یک از نمازها را شکسته و کدام یک را کامل می‌خوانیم؟ علامت

بزنید.

کامل	شکسته	نمازها
		نماز صبح
		نماز عصر
		نماز مغرب
		نماز ظهر
		نماز عشا

د) فعالیت ویژه: با توجه به شناختی که از دانش‌آموزان کلاس به دست آورده‌اید می‌توانید

دانش‌آموزان توانمندتر را شناسایی کنید و این تمرین عملی را برای آنان در نظر بگیرید.

از آن‌ها بخواهید تا یکی از بهترین خاطرات سفرشان را بنویسند و در کلاس برای دوستان خود

بخوانند.

درس دهم : بهترین تصمیم

۱- اهداف

الف) دانش و اطلاعات

– آشنایی با مفهوم نماز قضا.

ب) گرایش‌ها و عواطف

– توجه به خواندن قضای نماز در صورت قضا شدن

– اهمیت دادن به خواندن نماز در اول وقت

– خواندن قضای نماز در صورت قضا شدن

– خواندن نماز در اول وقت.

۲- موضوعات اساسی درس

– نماز قضا

– اهمیت دادن به نماز اول وقت.

۳- شرح مختصر درس

این درس مربوط به بخش احکام و در مورد دو دخترخاله است که پدر یکی از آنان از سفر خانه‌ی خدا بازگشته و فامیل در خانه‌ی آن‌ها جمع شده‌اند. این دو دخترخاله آن چنان سرگرم چیدن میوه و شیرینی بودند که متوجه گذشت زمان نشدند و برای همین، نماز ظهر و عصر آنان قضا شد. آن‌ها آماده‌ی به جای آوردن نماز قضای خود شدند که مادرشان فکر می‌کند آنان برای خواندن نماز اول وقت مغرب آماده شدند ولی آن‌ها مادر را متوجه موضوع می‌کنند و مادر در مورد خواندن به موقع نماز، آن‌ها را نصیحت می‌کند. آن دو از اتفاقی که افتاده بود، پشیمان شده و در پایان نماز خود از خداوند می‌خواهند که آنان را در انجام دادن وظایف دینی خود یاری کند.

۴- مراحل تدریس

الف) توجه به دانسته‌های پیشین: ابتدا دانسته‌های پیشین دانش‌آموزان را در مورد آداب نماز خواندن ارزیابی کنید. سپس با ارائه‌ی فعالیت‌های عملی در زمینه‌ی خواندن صحیح نماز، رعایت آداب نماز، آشنایی با تعداد رکعت‌ها و نیز آشنایی با اوقات شرعی نماز، اطلاعات آنان را در این زمینه بررسی کنید.

ب) شیوه‌هایی برای شروع مناسب: یکی از روش‌های پیشنهادی برای شروع درس می‌تواند به این صورت باشد که از قبل، اوقات نماز پنج‌گانه را به صورت جدولی بر روی یک مقوا بنویسید و روی تابلو نصب کنید و سپس در مورد آن اوقات برای شاگردان صحبت کنید. حتی می‌توان قبل از توضیح، از شاگردان در مورد آن اوقات سؤال کرده و از اطلاعات آن‌ها جويا شوید. بعد از این مرحله از شاگردان بپرسید که «آیا تاکنون برای شما اتفاق افتاده که خواندن نماز را در وقت خود فراموش کرده باشید؟ در آن موقع چه کردید؟» بعد از آگاهی از پاسخ‌های دانش‌آموزان با بیان توضیحاتی کوتاه، شاگردان را آماده‌ی یادگیری درس جدید کنید.

ج) پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: یکی از روش‌های مناسب برای ارائه‌ی این درس می‌تواند روش «آموزش مستقیم» باشد؛ به طوری که ابتدا از روی درس بخوانید و آن را بدون هیچ ابهامی به صورتی واضح و با بیانی ساده برای شاگردان تدریس کنید. روش «داستان‌گویی» روش دیگری است که می‌توانید از آن برای تدریس استفاده کنید. به این صورت که ابتدا داستان درس را تعریف کنید و سپس از دانش‌آموزان بخواهید تا نظر خود را در مورد داستان روی کاغذ بنویسند و نوشته‌های خود را به کلاس ارائه دهند. سپس نظرها را روی تابلو بنویسید و با مقایسه‌ی آن‌ها از طریق بحث و گفت و گو با دانش‌آموزان به یک نتیجه‌ی کلی از درس برسید.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف) سخنی از امام رضا (ع): در این فعالیت، سخنی از امام رضا (ع) در رابطه با به جای آوردن نماز در اوّل وقت آورده شده است که بیانگر اهمیت این مسئله در دین مقدس اسلام است.

ب) با راهنمایی معلم در کلاس با دوستان گفت و گو کن: در این قسمت، از دانش‌آموزان خواسته می‌شود تا در رابطه با سؤالات مطرح شده در مورد نماز قضا و اهمیت دادن به آن، با دوستان خود در کلاس بحث و گفت و گو کنند.

ج) فعالیت ویژه: در این تمرین، از دانش‌آموزان توانمند خواسته می‌شود تا با کمک بزرگ‌ترها

جدول کتاب را روی مقوایی بکشند و اوقات نمازهای هر شبانه روز را در جای خالی بنویسند و آن را در کلاس یا نمازخانه‌ی مدرسه نصب کنند.

تا	از	نماز
.....
.....
.....

درس دوازدهم : کار و کوشش تا بی نیازی

۱- اهداف

الف) دانش و اطلاعات

- آشنایی با اهمیت و آثار و نتایج خوب کار و کوشش.

ب) گرایش و عواطف

- احساس بی نیازی مادی از طریق کار و کوشش و ارزش قائل شدن به کار.

۲- موضوعات اساسی درس

- کار و کوشش و اهمیت آن در اسلام

- بهره مندی از دسترنج و تلاش خود.

۳- شرح مختصر درس

این درس، داستان ماجرای مردی از یاران پیامبر (ص) است که به دلیل فقر و ناامیدی به پیشنهاد همسرش نزد رسول خدا (ص) می رود تا از ایشان کمک بخواهد ولی به دلیل خجالت نمی تواند خواسته‌ی خود را بیان کند. پیامبر (ص) متوجه موضوع می شوند و می فرمایند: «هرکس از ما کمک بخواهد به او کمک می کنیم ولی اگر کسی کمک نخواهد و در کار کردن بیش تر بکوشد خداوند نیازش را برطرف می سازد.» این ماجرا چندین مرتبه تکرار می شود تا این که روزی آن مرد تصمیم می گیرد که به صحرا برود و هیز می جمع کند و در شهر بفروشد. به این ترتیب آن مرد با کار و کوشش بیش تر و انجام این کار در روزهای بعد، به تدریج وضع زندگی اش بهتر و بی نیاز می شود. پیامبر (ص) روزی آن مرد را می بینند و جمله‌ی قبلی خود را در مورد تلاش و کوشش تکرار می کنند. در خاتمه‌ی درس در مورد ارزش کار و کوشش مطالبی نیز عنوان شده است.

۴- مراحل تدریس

الف) توجه به دانسته‌های پیشین: در این مرحله، پس از ارزش‌یابی از تمرین‌ها و فعالیت‌های درس قبلی، به ارزیابی دانسته‌های پیشین دانش‌آموزان درباره‌ی مشاغل مختلف در جامعه پردازید و با طرح سؤالاتی از قبیل «دوست دارید در آینده چه کاره شوید؟ شغل پدر یا مادرتان چیست؟ چه مشاغلی را می‌شناسید؟ آیا بدون کار و شغل می‌توان درآمدی را به دست آورد؟» و...، اطلاعات آن‌ها را بررسی کنید.

ب) شیوه‌هایی برای شروع مناسب: این درس را می‌توان با طرح چند سؤال در مورد مشاغل و درآمد خانواده‌ها آغاز کرد؛ مثلاً:

- چند شغل را نام ببرید. به چه شغلی علاقه‌مندید؟
- اگر پدر یا مادر خانواده درآمدی نداشته باشند، گذران زندگی چگونه خواهد بود؟
- نظر شما در مورد افرادی که در خیابان‌ها گدایی می‌کنند، چیست؟
- آیا این عمل آن‌ها پسندیده است؟

با سؤالاتی از این قبیل می‌توانید در دانش‌آموزان ایجاد انگیزه کرده به یادگیری بهتر آنان کمک کنید.

پ) پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: این درس را می‌توانید از طریق روش «آموزش متقابل» برای دانش‌آموزان ارائه کنید؛ به این صورت که ابتدا از دانش‌آموزان بخواهید از روی درس به صورت انفرادی بخوانند و نکاتی را که از درس فهمیده‌اند، بیان کنند. سپس از روی درس بخوانید و مفاهیم آن را همراه با مطالبی که شاگردان بیان کرده‌اند، آموزش دهید. روش پیشنهادی دیگر روش «داستان گویی» است. با توجه به این که درس به صورت داستانی ارائه شده، استفاده از این روش نیز مناسب است. روش پیشنهادی دیگر، روش «کاووشگری» (پرسش و پاسخ) است. با استفاده از این روش می‌توانید با طرح سؤالات مناسب به یادگیری بیش‌تر دانش‌آموزان کمک کرده، ذهن آن‌ها را برای پاسخ‌گویی فعال کنید.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف) سخنی از پیامبر(ص): در این فعالیت، حدیثی از پیامبر(ص) در رابطه با تلاش و کوشش و نتیجه‌ی آن در قیامت آورده شده است که دبیر می‌تواند با شرح این حدیث، کمک خوبی به یادگیری شاگردان کند.

ب) با راهنمایی معلم در کلاس انجام بده : در این فعالیت از دانش‌آموزان خواسته می‌شود تا در مورد مشاغل مختلف و خدماتی که به وسیله‌ی این مشاغل به جامعه داده می‌شود با دوستان خود گفت‌وگو کنند.

ج) فعالیت ویژه : در این تمرین، جدولی در دو قسمت طراحی شده که از دانش‌آموزان توانمند خواسته می‌شود تا آن را کامل کنند.

درس چهاردهم : گردن بند با برکت

۱- اهداف

الف) دانش و اطلاعات

– آشنایی با مفهوم بخشندگی و کمک به نیازمندان (انفاق).

ب) گرایش و عواطف

– تمایل به داشتن صفت نیک بخشندگی و انفاق.

۲- موضوعات اساسی درس

– بخشندگی و انفاق

– صفت نیک بخشندگی به عنوان یکی از خصوصیات اخلاقی حضرت فاطمه (س).

۳- شرح مختصر درس

این درس به صورت داستان ارائه شده است و ماجرای پیرمردی گرسنه و خسته را می‌گوید که به نزد پیامبر می‌رود و از ایشان کمک می‌خواهد و پیامبر (ص) او را به خانه‌ی دخترشان حضرت فاطمه (س) می‌فرستد. پیرمرد نزد دختر گرامی پیامبر (ص) می‌رود و از ایشان کمک می‌خواهد و آن بزرگوار گردن‌بند خود را از گردن باز می‌کند و به او می‌دهد تا بفروشد و مایحتاج خود را تأمین کند. پیرمرد دوباره نزد پیامبر باز می‌گردد و ماجرا را برای ایشان بازگو می‌کند. آن‌گاه یکی از اصحاب پیامبر به نام عمار گردن‌بند را از پیرمرد می‌خرد و مایحتاج او را تأمین می‌کند و بعد گردن‌بند را به خدمتکارش می‌دهد تا آن را به پیامبر دهد و پیامبر نیز خدمتکار را می‌فرستد تا آن را به حضرت فاطمه (س) بازگرداند. حضرت فاطمه (س) نیز گردن‌بند را می‌گیرد و آن خدمتکار را نیز در راه خدا آزاد می‌کند و بدین ترتیب، با این گردن‌بند با برکت، این همه کار خوب انجام می‌شود و در آخر هم به دست صاحبش بر می‌گردد.

۴- مراحل تدریس

الف) توجه به دانسته‌های پیشین: ابتدا از فعالیت‌ها و تمرین‌های درس قبل ارزش‌یابی به عمل آورید و با یادآوری دروس سال‌های قبل - مانند درس یار یتیمان و فقیران - تجربه‌های عملی دانش‌آموزان در زمینه‌ی کمک و بخشش به دیگران را جویا شوید و نیز با بررسی اطلاعات دانش‌آموزان در مورد شخصیت حضرت فاطمه زهرا (س)، میزان دانسته‌های آنان را ارزیابی کنید.

ب) شیوه‌هایی برای شروع مناسب: یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع درس می‌تواند طرح سؤالاتی از این قبیل باشد: «آیا تا به حال چیزی را که خیلی به آن علاقه داشته‌اید، به کسی که نیازمند آن بوده بخشیده‌اید؟ پس از این عمل چه احساسی داشتید؟ آیا تاکنون به صندوق صدقات توجه کرده‌اید؟ آیا پولی در آن صندوق‌ها انداخته‌اید؟ به نظر شما پول ریخته شده در این صندوق‌ها، صرف چه کارهایی می‌شود؟» با طرح چنین سؤالاتی می‌توانید در دانش‌آموزان ایجاد انگیزه کنید.

ج) پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: با توجه به این که درس به صورت داستان ارائه شده است، لذا یکی از روش‌های جذاب برای تدریس آن روش «داستان گویی» است. هم‌چنین از روش «بحث گروهی» نیز برای بیان مفهوم انفاق و بخشش در کلاس می‌توانید استفاده کنید، چرا که دانش‌آموزان با گفت‌وگو درباره‌ی این درس و مفهوم بخشش و مهم‌تر از همه این که حضرت فاطمه (س) چیزی را به فقیر بخشیدند که برایشان ارزشمند بوده است، بهتر می‌توانند به یادگیری این موضوعات دست یابند. در این روش، شما نقش هدایت‌گر را ایفا می‌کنید.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف) سخنی از پیامبر (ص): در این فعالیت، حدیثی از رسول گرامی اسلام (ص) درباره‌ی بخشش (انفاق) مطرح شده است که می‌توانید با شرح این حدیث به یادگیری بهتر این مفهوم از نظر اسلام و پیامبر (ص) بپردازید.

ب) با راهنمایی معلم در کلاس با دوستان گفت‌وگو کن: در این قسمت، از دانش‌آموزان خواسته می‌شود تا بیان کنند که چگونه می‌توانند به افراد نیازمند کمک کنند.

ج) فعالیت ویژه: در این تمرین، از دانش‌آموزان توانمند خواسته می‌شود تا مطالبی را در مورد ویژگی‌های اخلاقی حضرت فاطمه (س) تهیه کنند و در کلاس بخوانند.

درس شانزدهم : درآمد حلال

۱- اهداف

الف) دانش و اطلاعات

- آشنایی با مفهوم مال حرام.

ب) گرایش و عواطف

- توجه به آثار بد مال حرام در زندگی.

۲- موضوعات اساسی درس

- مفهوم مال حلال و حرام

- درآمدهای حلال و حرام

- معرفی برخی درآمدهای حرام مانند ربا، رشوه و احتکار

- نتایج درآمد حرام.

۳- شرح مختصر درس

این درس با بیان سخنی از پیامبر اکرم (ص) خطاب به اصحابشان آغاز می‌شود، با این مضمون که رسول الله (ص) به اصحاب خود می‌فرماید که عده‌ای از مردم خدا را عبادت کرده و کارهای خوب زیادی انجام می‌دهند ولی خداوند هیچ یک از این کارهای خوب را از آنان قبول نمی‌کند. اصحاب از ایشان علت این امر را می‌پرسند و پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: «چون این عده از مردم در زندگی خود از مال حرام استفاده می‌کنند.» پس از طرح این بیان از پیامبر (ص) در ادامه‌ی درس درباره‌ی درآمد حلال و درآمد حرام توضیحاتی ارائه و سپس به چند نوع از درآمدهای حرام اشاره شده و در مورد آن‌ها توضیحاتی برای تفهیم بهتر دانش‌آموزان ذکر شده است. هم چنین، از جمله درآمدهای

حرام در این درس به دزدی، ربا، رشوه و احتکار اشاره شده است. در خاتمه‌ی این درس، از خداوند خواسته‌ایم به ما کمک کند تا روزی خود را از راه حلال و درست به دست بیاوریم.

۴- مراحل تدریس

الف) توجه به دانسته‌های پیشین: در این مرحله، پس از ارزش‌یابی از فعالیت‌ها و تمرین‌های درس قبلی، دانسته‌های پیشین دانش‌آموزان را درباره‌ی مفهوم کار و کوشش، نحوه‌ی کسب درآمد از طریق مشاغل مختلف و... ارزیابی کنید.

ب) شیوه‌هایی برای شروع مناسب: یکی از روش‌های پیشنهادی برای شروع درس این است که از دانش‌آموزان بپرسید که «آیا تاکنون کاری انجام داده‌اید که در قبال آن دستمزدی دریافت کرده باشید؟ وقتی دستمزد خود را گرفتید، چه احساسی داشتید؟» سپس می‌توانید برای ایجاد انگیزه‌ی بیشتر، خاطره‌ای از خود یا کس دیگر در رابطه با اولین درآمدی که داشته‌اید، بیان کنید.

ج) پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: یکی از روش‌هایی که برای تدریس این درس پیشنهاد می‌شود، روش «آموزش مستقیم» است. از آن جا که این درس مربوط به بخش آداب و اخلاق اسلامی است و شاگردان باید در پایان تدریس به یادگیری مفاهیم مورد نظر درس برسند، لذا واژه‌هایی چون ربا، دزدی، احتکار و رشوه از جمله مواردی‌اند که به آموزش مستقیم و بدون ابهام نیاز دارند؛ برای همین می‌توانید از این روش به‌خوبی استفاده کنید. یکی دیگر از روش‌های پیشنهادی برای تدریس این درس می‌تواند روش آموزش متقابل باشد؛ به این ترتیب که ابتدا شاگردان از روی درس به‌طور انفرادی بخوانند و سپس نظر و برداشت‌های خود را از درس بیان کنند. نظر آن‌ها را با نوشتن روی تابلو بررسی و اشکالات آن‌ها را رفع کنید و موارد صحیح را بیش‌تر توضیح دهید. روش پیشنهادی دیگر استفاده از الگوی «تفکر استقرایی» است که به این ترتیب عمل می‌شود:

معلم: یکی از دانش‌آموزان متن درس را بخواند.

معلم: با توجه به آن چه شنیدید، «درآمد» را تعریف کنید و انواع راه‌های کسب درآمد را فهرست و آن‌ها را دسته‌بندی کنید و به آن‌ها عنوان دهید. (معلم در همه‌ی مراحل، دانش‌آموزان را راهنمایی می‌کند).

معلم: بچه‌ها حتماً همان‌طور که قرار گذاشتیم، از قبل درباره‌ی معنای درآمد و انواع آن از بزرگ‌ترهای خود سؤال کرده‌اید. امیدوارم همه این اطلاعات را با خود به کلاس آورده باشید. حالا ۵ دقیقه وقت می‌دهم تا تعریفی از درآمد را روی کاغذ بنویسید.

دانش‌آموزان شروع به نوشتن می‌کنند. سپس معلم از چند تن از دانش‌آموزان می‌خواهد تا تعاریف خود را بخوانند (مثال: درآمد به پولی گفته می‌شود که انسان در مقابل کار به دست آورد).
معلم: حالا انواع درآمد را طبقه‌بندی کنید و به هر یک عنوانی بدهید (معلم در کلاس راه می‌رود و دانش‌آموزان را هدایت می‌کند تا درآمدها را به دو دسته‌ی حلال و حرام تقسیم کنند).

حرام	حلال
دزدی	کارمندی
ربا	کارگری
رشوه	تجارت
احتکار	

(البته قبل از این تقسیم‌بندی، در مورد هر یک از مفاهیم دزدی، ربا، رشوه و احتکار باید توضیحات لازم ارائه شود.)
پس از آن، معلم جدولی را روی تابلو می‌کشد و با مرور مطالب گفته شده، برای هر یک از درآمدها تعریفی ارائه می‌دهد و مطالب را جمع‌بندی می‌کند.

خصوصیات درآمدها	پولی که از دولت می‌گیریم	پولی که بدون اجازه از دیگری برمی‌داریم	قرض می‌دهیم و بیش‌تر می‌گیریم	پول در برابر کار غیر قانونی	پولی که از فروش مایحتاج مردم به دست می‌آوریم
ربا	—	—	+	—	—
رشوه	—	—	—	+	—
دزدی	—	+	—	—	—
کارمندی	+	—	—	—	—
تجارت	—	—	—	—	+

۵ — تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف) سخنی از پیامبر(ص): بیان این حدیث شریف از رسول اکرم (ص) در این درس در مورد کسب مال حرام، تأکید اسلام را بر کسب روزی حلال بیان می‌کند.

ب) با راهنمایی معلم در کلاس جدول زیر را کامل کن: در این قسمت، جدولی طراحی شده که دارای دو ستون است: یک قسمت، با عنوان درآمدهای حلال و قسمت دیگر، با عنوان درآمدهای حرام. دانش‌آموزان باید نمونه‌هایی را از این دو عنوان ذکر کنند.

ج) فعالیت ویژه: در این تمرین، از دانش‌آموزان توانمندتر خواسته می‌شود تا با کمک بزرگ‌ترها، چند مورد از موارد کسب درآمدهای حلال را نام ببرند.

د) با مشورت هم جدول حل کنیم: از دانش‌آموزان خواسته می‌شود تا به صورت گروهی و با مشورت هم در کلاس جدول کلمات متقاطع را با توجه به آموخته‌های پیشین حل کنند.

راهنمای تدریس دروس

سال دوم

متوسطه‌ی حرفه‌ای

درس اوّل : از تو حرکت، از خدا برکت

۱- اهداف

الف) دانش و اطلاعات

– آشنایی با صفت رزاقی خداوند (از طریق آگاهی از نحوه‌ی زندگی موجودات زنده).

ب) گرایش و عواطف

– احساس بی‌نیازی مادی از دیگران در سایه‌ی کار و تلاش

– احساس توکل و نیاز به درگاه خداوند به‌طور دائم

– اعتقاد به استفاده از روزی حلال و پرهیز از مال حرام.

۲- موضوعات اساسی درس

– صفت رزاقی خداوند

– تلاش برای کسب روزی

– پرهیز از سستی و تنبلی در کار

– روزی برای همه‌ی موجودات

– مفهوم روزی.

۳- شرح مختصر درس

در این درس، داستان مردی که در زمان امام جعفر صادق (ع) زندگی می‌کرد، ارائه شده است. این مرد به کار کردن علاقه‌ای نداشت و همیشه منتظر بود که دیگران نیازش را برطرف کنند تا این که چند روز کسی به سراغش نیامد و گرسنه و درمانده شد و به ناچار به نزد امام جعفر صادق (ع) رفت و از امام خواست که برایش دعا کند تا ثروتمند شود. امام از خواسته‌ی او ناراحت شد و فرمود: «من برای این خواسته‌ی تو دعا نمی‌کنم؛ چون تو هیچ تلاشی نمی‌کنی». مرد تنبل خجالت کشید و رفت تا برای

خود کاری پیدا کند. در این درس به پرهیز از سستی و تنبلی، مفهوم روزی، تلاش برای کسب روزی و صفت رزاقی خداوند و این که خداوند برای تمامی موجودات روزی قرار داده، اشاره شده است.

۴- مراحل تدریس

الف) توجه به دانسته‌های پیشین: در این قسمت، از اطلاعات پیشین دانش‌آموزان درباره‌ی برخی صفات خداوند مانند توانایی، مهربانی و بخشندگی و هم چنین در مورد ارزش کار و کوشش ارزش‌یابی به عمل آورید. با توضیح این که در سال‌های قبل با برخی صفات خداوند از قبیل بخشندگی، توانایی، دانایی، غفاری و... آشنا شده‌اند، سؤالاتی در مورد صفت روزی رسانی خداوند مطرح کنید تا اطلاعات آن‌ها را در زمینه‌ی درس جدید مورد بررسی قرار دهید.

ب) شیوه‌هایی برای شروع مناسب: برای شروع درس پیشنهاد می‌شود تصاویری از برخی موجودات زنده مانند مورچه‌ها، زنبور عسل و... را نشان داده و توضیح دهید که این موجودات برای زندگی کردن تلاش می‌کنند. هم چنین با نشان دادن تصاویر افرادی که برای کسب درآمد و روزی حلال به مشاغل مختلف مشغول‌اند می‌توانید زمینه‌ی بحث و گفت‌وگو را در دانش‌آموزان به وجود آورید.

ج) پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: از جمله روش‌هایی که برای تدریس این درس پیشنهاد می‌شود، «داستان‌گویی» است. ابتدا داستان درس را با استفاده از تصویر کتاب بیان کنید و سپس با استفاده از روش «بحث گروهی» از دانش‌آموزان بخواهید تا در مورد موضوع درس که ارزش کار و کوشش و کسب روزی حلال و پرهیز از تنبلی است، به بحث و گفت‌وگو پردازند و در پایان با استفاده از روش «تحریر و تقریر» (نوشتن مطالب کلیدی روی تابلو) به جمع‌بندی مطالب کلیدی پردازید.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف) سخنی از امام صادق (ع): در این فعالیت، حدیثی از امام صادق (ع) در مورد کار و کوشش آمده است که هدف تأکید بر توجه بزرگان دین به پرهیز از تنبلی و سستی و سفارش به کار و کوشش برای کسب روزی حلال و ارزش و اهمیت کار و کوشش است.

ب) با راهنمایی معلم در کلاس با دوستان گفت‌وگو کن: در این قسمت از دانش‌آموزان خواسته می‌شود تا وقتی که به صحرا یا جنگل می‌روند، به موجودات کوچکی که برای زندگی تلاش می‌کنند دقت کرده، در این مورد با دوستان خود در کلاس بحث و گفت‌وگو کنند. در این فعالیت، دانش‌آموزان با راهنمایی شما به سوی هدف مورد نظر هدایت می‌شوند.

ج) با راهنمایی معلم انجام بده : در این تمرین، دانش‌آموزان با انجام یک فعالیت عملی سه موجود زنده را انتخاب می‌کنند و در مورد این که هر یک روزی خود را چگونه به دست می‌آورند، اطلاعاتی جمع‌آوری و در کلاس برای دوستان خود بازگو می‌کنند. این قسمت بیانگر آن است که تا چه حد دانش‌آموزان مطالب آموخته شده را به زندگی روزمره‌ی خود تعمیم می‌دهند.

د) برای خواندن : در این قسمت، در رابطه با صفت رزاقی خداوند، متنی زیبا و لطیف ارائه شده است.

درس سوم : کارنامه‌ی زیبای من

۱- اهداف

الف) دانش و اطلاعات

– آشنایی با مفهوم ثبت و ضبط اعمال ما و آگاهی خداوند از آنها.

ب) گرایش ها و عواطف

– توجه به کارهای نیک و بدی که در این دنیا انجام داده می‌شود.

– تلاش برای انجام کار خوب و پرهیز از انجام کار بد.

۲- موضوعات اساسی درس

– مصداق نامه‌ی اعمال در این دنیا (کارنامه‌ی تحصیلی)

– نتایج اعمال خوب (نامه‌ی عمل در دست راست)

– نتایج اعمال بد (نامه‌ی عمل در دست چپ).

۳- شرح مختصر درس

درس در قالب داستانی مطرح شده است که در آن، دانش‌آموزی برای گرفتن کارنامه به مدرسه می‌رود و با دیدن نمرات خوب خوشحال به خانه برمی‌گردد. هنگام بازگشت به یاد حرف‌های دبیر دینی می‌افتد که در مورد جهان آخرت صحبت کرده و گفته بود که در آن دنیا نیز کارنامه‌ی انسان‌های نیکوکار به دست راست و کارنامه‌ی انسان‌های بدکار به دست چپشان داده می‌شود و تمام لحظه‌های خوب و بد زندگی توسط فرشته‌ها نوشته و ضبط می‌شود. او با خود فکر می‌کند که چه کارهایی انجام دهد که در آن دنیا نیز هم خدا از او راضی باشد و هم از دیدن کارنامه اش خوشحال شود.

۴- مراحل تدریس

الف) توجه به دانسته‌های پیشین: اطلاعات پیشین دانش‌آموزان را در زمینه‌ی نتایج کارهای خوب و بد در جهان آخرت بررسی کنید.

ب) شیوه‌هایی برای شروع مناسب: یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع درس این است که کارنامه‌ی صوری دو دانش‌آموز را به کلاس بیاورید. سپس در مورد نمرات دروس هر یک از دانش‌آموزان صحبت کنید؛ به این ترتیب که نمره‌ی ریاضی دو دانش‌آموز را در درس ریاضی مقایسه کرده و سپس میزان تلاش هر یک را نیز با پرسش از خود دانش‌آموزان سؤال و مقایسه کنید؛ به این ترتیب، نمرات خوب و بد را با هم مقایسه و دلایل وجود نمرات مختلف در کارنامه را بیان کنید.

ج) پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: برای تدریس این درس ابتدا می‌توانید از روش «تمثیلی» استفاده کنید و در ارتباط با این حقیقت که تمام اعمال انسان‌ها ثبت می‌شود، توضیحات زیر را ارائه دهید:

اگر صد سال پیش می‌گفتند که می‌توان کلمات و صحبت‌ها را ضبط و دوباره پخش کرد و شنید باور نمی‌کردیم ولی امروزه نوار ضبط این کار را انجام می‌دهد (از ضبط صوت استفاده کرده و صدای بچه‌ها را ضبط و پخش کنید). مسئله‌ی تلویزیون و فیلم و باقی ماندن تصویر و پخش مجدد آن بعد از سال‌ها، موضوع باقی ماندن اعمال ما را نشان می‌دهد؛ به این ترتیب با استفاده از این روش، مسئله‌ی ضبط اعمال ما توسط خداوند را مطرح کنید و با استفاده از روش «توضیحی» بگویید که خداوند هم از تمام اعمال ما آگاه است و آن‌ها را ثبت و ضبط می‌کند. سپس با استفاده از روش «مقایسه‌ای»، اعمال افراد نیکو کار را با بدکار با استفاده از روش «پرسش و پاسخ» مقایسه کنید و در مورد آن با دانش‌آموزان به بحث و گفت‌وگو پردازید (بحث گروهی) و در نهایت مفاهیم اصلی درس را بیان و مطالب را جمع‌بندی کنید.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف) سخنی از امام صادق(ع): در این قسمت، حدیثی از امام صادق(ع) در مورد قیامت و نامه‌ی اعمال نقل شده که هدف توجه و تأکید ائمه‌ی اطهار(ع) در مورد یادآوری اعمال انسان‌ها در روز قیامت است.

ب) با راهنمایی معلم در کلاس با دوستان گفت‌وگو کن: در این قسمت، دانش‌آموزان درباره‌ی کارهای خوبی که تاکنون انجام داده یا می‌توانند انجام دهند، با دوستان خود در کلاس بحث و

گفت‌و‌گو می‌کنند. در این فعالیت، دانش‌آموزان با راهنمایی شما به سوی هدف مورد نظر هدایت می‌شوند.

ج) جدول: در این قسمت، جدولی طراحی شده که دانش‌آموز با توجه به موضوع درس و آموزشی که دیده است موارد درست را از نادرست تشخیص می‌دهد و جدول را کامل می‌کند. به نظر شما، کدام یک از کارهای زیر درست و کدام نادرست است؟ با علامت مشخص کنید.

شماره	درست	نادرست
۱		کمک به افراد پیر و ناتوان
۲		بی‌احترامی به پدر و مادر
۳		عیادت از بیماران
۴		مهربانی و محبت به کودکان
۵		اسراف کردن
۶		دروغ‌گویی
۷		رعایت کردن حجاب
۸		خواندن نماز اول وقت

د) برای خواندن: در این قسمت، متنی در رابطه با ثبت و ضبط اعمال ما توسط فرشتگان، ارائه شده است.

درس پنجم : باغی در میان آتش

۱- اهداف

الف) دانش و اطلاعات

– آشنایی با داستان زندگی حضرت ابراهیم (ع).

ب) گرایش و عواطف

– احساس علاقه نسبت به پیامبران بزرگ الهی.

۲- موضوعات اساسی درس

– شرح زندگی حضرت ابراهیم (ع)

– مبارزه‌ی همه‌ی پیامبران از جمله حضرت ابراهیم (ع) با بت پرستی

– قدرت و توانایی خداوند در سرد کردن آتش نمرود

– سختی‌هایی که انبیا در راه رسالتشان داشتند.

۳- شرح مختصر درس

این درس شرح مختصری از زندگی حضرت ابراهیم (ع) است که در زمان پادشاه ستمگری به نام نمرود زندگی می‌کرد. حضرت ابراهیم (ع) خداپرست بود و مردم را به دین خدا دعوت می‌کرد ولی مردم به حرف‌های او توجه نمی‌کردند. یک روز که مردم برای جشنی به بیرون شهر رفته بودند، حضرت ابراهیم (ع) به بت‌خانه رفت و همه‌ی بتها را شکست و تیر را روی دوش بت بزرگ گذاشت. پس از این ماجرا نمرود، حضرت ابراهیم (ع) را مورد پرس‌وجو قرار داد و در نهایت، ایشان را مقصر دانست و در میان آتش انداخت ولی به فرمان خداوند، آتش بر حضرت ابراهیم (ع) سرد و گلستان شد و پیامبر خوشحال از میان آتش بیرون آمد و دوباره به میان مردم رفت و آنان را به سوی خدای بزرگ و مهربان دعوت کرد. به همین دلیل به حضرت ابراهیم (ع) لقب بت شکن دادند.

۴- مراحل تدریس

الف) توجه به دانسته‌های پیشین: دانسته‌های دانش‌آموزان را درباره‌ی زندگی پیامبران اولوالعزم مورد ارزیابی قرار دهید و یادآوری کنید که در سال‌های گذشته با قسمت‌هایی از سرگذشت حضرت نوح (ع) آشنا شده‌اند و در این درس نیز با زندگی حضرت ابراهیم (ع) آشنا خواهند شد. سپس با طرح سؤالاتی میزان اطلاعات آن‌ها را در مورد شخصیت حضرت ابراهیم (ع) بررسی کنید.

ب) شیوه‌هایی برای شروع مناسب: یکی از شیوه‌های پیشنهادی در ارائه‌ی این درس، «نمایش دادن» قسمت‌هایی از فیلم حضرت ابراهیم (ع) برای دانش‌آموزان است. در صورت موجود نبودن فیلم می‌توانید از تصاویر مختلف، کتاب‌ها و... استفاده کنید.

ج) پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: با توجه به محتوای داستانی درس، یکی از روش‌های پیشنهادی برای تدریس آن روش «داستان گویی» است. پس از تعریف داستان از روی تصاویر، در مورد مطالب اصلی با دانش‌آموزان صحبت و در پایان، با نوشتن مفاهیم اصلی روی تابلو (روش تحریر و تقریر)، مطالب درس را جمع‌بندی نمایید.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف) سخنی از پیامبر (ص): در این فعالیت، حدیثی از پیامبر (ص) درباره‌ی پرستش خداوند یگانه آورده شده است. با این مضمون که شاید خداوند هر گناهی را ببخشد به جز گناه کسی که برای او شریک قائل شود.

ب) با راهنمایی معلم انجام بده: در این تمرین، دانش‌آموزان با انجام یک فعالیت عملی داستان درس را به صورت نمایش، با همکاری دوستان در کلاس اجرا می‌کنند.

ج) فعالیت ویژه: در این قسمت از دانش‌آموزان توانمند بخواهید تا داستان دیگری درباره‌ی زندگانی حضرت ابراهیم (ع) پیدا کنند و در کلاس برای دوستان خود بخوانند.

درس هفتم : سرانجام فرعون

۱- اهداف

الف) دانش و اطلاعات

- آشنایی با داستان زندگی حضرت موسی (ع).

ب) گرایش و عواطف

- احساس علاقه نسبت به پیامبران بزرگ الهی.

۲- موضوعات اساسی درس

- شرح زندگی حضرت موسی (ع)

- مبارزات حضرت موسی (ع) با فرعون

- عاقبت ستمکاران و فرعونیان.

۳- شرح مختصر درس

این درس در قالب داستان تاریخی از زندگی حضرت موسی (ع) آمده است که در مورد چگونگی به دنیا آمدن حضرت موسی (ع)، بزرگ شدن او در قصر فرعون در دامن آسیه (همسر فرعون)، مبارزات او بر علیه فرعون و در نهایت، به پیامبری رسیدن و دعوت مردم به خدا پرستی مطالبی ارائه شده است.

۴- مراحل تدریس

الف) توجه به دانسته‌های پیشین : ابتدا از درس قبل ارزش‌یابی به عمل آورید و سپس اطلاعات پیشین دانش‌آموزان را در مورد حضرت موسی (ع) به عنوان یکی دیگر از پیامبران اولوالعزم با طرح سؤالاتی در مورد این که تا چه حد حضرت موسی (ع) را می‌شناسند، مورد بررسی قرار دهید.

ب) شیوه‌هایی برای شروع مناسب: یکی از روش‌های پیشنهادی برای شروع درس این است که در صورت امکان و دسترسی به فیلم‌های تاریخی یا انیمیشنی، فیلم حضرت موسی (ع) را به نمایش بگذارید تا برای دانش‌آموزان ایجاد انگیزه شود (البته باید از جلسات قبل برای تهیه فیلم پیش‌بینی‌های لازم صورت گیرد).

ج) پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: برای تدریس این درس می‌توانید از روش «داستان‌گویی» استفاده و داستان زندگی حضرت موسی (ع) را با استفاده از تصاویر یا از روی فیلم (نمایشی) تعریف کنید. در پایان داستان از دانش‌آموزان بخواهید تا نظر خود را در مورد قسمت‌های مختلف داستان بیان کنند. سپس با استفاده از روش «توضیحی»، مفاهیم و پیام‌های اصلی درس را توضیح دهید.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف) سخنی از امام علی (ع): در این فعالیت، هدف تأکید بر توجه بزرگان دین به اعتقاد به توحید و نبوت است.

ب) با راهنمایی معلم در کلاس با دوستان گفت‌وگو کن: در این قسمت، دانش‌آموزان درباره‌ی زمانی که مادر حضرت موسی (ع) وی را در سبیدی روی رودخانه قرار داد و چگونه در امان ماندن حضرت موسی (ع) از خطرهای زیادی که در سر راهش قرار داشت، با دوستان خود در کلاس بحث و گفت‌وگو می‌کنند.

ج) با هم ببینیم: در این فعالیت، در صورت امکان، بخش‌هایی از فیلم ده فرمان حضرت موسی (ع) را که در ارتباط با موضوع درس است نمایش دهید و هنگام نمایش قسمت‌های مختلف فیلم، توضیحات لازم را ارائه دهید و در پایان، با مطرح کردن سؤالاتی از متن فیلم دانش‌آموزان را وادارید تا با پاسخ به پرسش‌ها، آن‌چه را دیده‌اند بیان کنند.

د) برای خواندن: در این قسمت، اطلاعات بیش‌تری درباره‌ی آسیه، همسر فرعون، ارائه شده است.

ه) فعالیت ویژه: در این تمرین، از دانش‌آموزان توانمند خواسته می‌شود تا داستان مبارزه‌ی حضرت موسی (ع) با جادوگران قصر فرعون را از کتاب‌های دینی بیابند و در کلاس برای دوستان خود بیان کنند.

و) با مشورت هم جدول حل کنیم: از دانش‌آموزان خواسته می‌شود با توجه به آموخته‌های قبلی جدول کلمات متقاطع را به صورت گروهی در کلاس حل کنند.

درس نهم : امامت و رهبری

۱- اهداف

الف) دانش و اطلاعات

– آشنایی با اهمیت و نقش امامت و رهبری در زندگی انسان‌ها.

ب) گرایش و عواطف

– احساس نیاز به راهنمایی امامان

– احساس علاقه و احترام نسبت به ائمه ی اطهار (ع).

۲- موضوعات اساسی درس

– اهمیت امامت و رهبری در اسلام

– نقش رهبری و امامت در جامعه‌ی اسلامی

– جانشین پیامبر (ص)

– وظایف مسلمانان در قبال امامت و رهبر جامعه‌ی اسلامی.

۳- شرح مختصر درس

این درس به مسئله‌ی امامت و جانشینی پس از حضرت محمد (ص) پرداخته است. در این درس در مورد واقعه‌ی غدیر خم و چگونگی انتخاب امامان (ع) – یکی پس از دیگری – مطالبی ارائه شده و هم‌چنین به موارد زیر نیز اشاره شده است :

– امامان معصوم و دور از هر گناه و اشتباهی‌اند.

– جامعه نباید بدون نگهبان و رهبر باشد.

– امامان با ستمکاران دین مبارزه می‌کردند.

و در خاتمه، به وظایف ما مسلمانان در قبال رهبر جامعه‌ی اسلامی اشاره‌ی کوتاهی شده است.

۴- مراحل تدریس

الف) توجه به دانسته‌های پیشین: ابتدا به ارزیابی دانسته‌های پیشین دانش‌آموزان درباره‌ی مفهوم امامت، آشنایی با امامان معصوم (ع) و... بپردازید.

ب) شیوه‌هایی برای شروع مناسب: یکی از روش‌های پیشنهادی برای این درس، این است که در جلسه‌ی قبل از دانش‌آموزان بخواهید تا اسامی امامان را به ترتیب روی یک ورقه یادداشت کنند و با خود به کلاس بیاورند. سپس یکی از دانش‌آموزان توانمند اسامی امامان را روی یک مقوا بنویسد و روی تابلو نصب کند. آن‌گاه با صحبت در مورد امامان (ع) و ترتیب امامت ایشان، در دانش‌آموزان ایجاد انگیزه کنید.

ج) پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: یکی از روش‌های مناسب برای تدریس این درس، روش «آموزش مستقیم» است. با توجه به این که موضوع درس در مورد مسائل اعتقادی - مذهبی است، لذا با استفاده از این روش می‌توانید محتوای درس را به طور روشن و واضح مطرح کنید تا دانش‌آموزان بدون ابهام مسئله را دریابند و هم‌چنین به‌عنوان یک مسلمان بدانند که وظیفه دارند رهبر جامعه‌ی خود را بشناسند و از او اطاعت کنند تا بتوانند از دین اسلام که کامل‌ترین دین‌هاست، محافظت نمایند.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف) سخنی از پیامبر (ص): در این حدیث بسیار ارزشمند و شریف از رسول گرامی اسلام مطرح شده است که ایشان دو چیز با ارزش، یکی قرآن و دیگری اهل بیت‌شان، را در میان مردم به امانت می‌گذارند. بیان این حدیث نمایانگر ارزش و اهمیت امامت بعد از ایشان است.

ب) با راهنمایی معلم در کلاس با دوستان گفت و گو کن: در این قسمت از دانش‌آموزان پرسیده می‌شود که به نظر آن‌ها مهم‌ترین پیامی که پیامبر خدا در غدیر خم به مسلمانان رساند، چه بود. دانش‌آموزان در این مورد با دوستان خود در کلاس بحث و گفت‌وگو می‌کنند.

ج) با راهنمایی معلم انجام بده: در این تمرین، دانش‌آموزان با انجام یک فعالیت عملی در داخل جدول مشخص می‌کنند که هر یک از امامان کدام یک از امامان را به جانشینی خود معرفی کرده‌اند.

د) فعالیت ویژه: در این تمرین از دانش‌آموزان توانمند خواسته می‌شود تا چند مورد از ویژگی‌های امامان (ع) را مشخص و در کلاس برای دوستان خود بیان کنند.

درس یازدهم : غسل جمعه

۱- اهداف

الف) دانش و اطلاعات

- آشنایی با نحوه‌ی غسل کردن و احکام آن.

ب) گرایش و عواطف

- اعتقاد به انجام فریضه‌ی غسل هنگام وجوب و توجه به احکام آن.

ج) مهارت و عمل

- انجام صحیح غسل هنگام وجوب.

۲- موضوعات اساسی درس

- اهمیت پاکیزگی در اسلام

- چگونگی انجام غسل

- مفهوم غسل

- احکام غسل

- معرفی غسل جمعه.

۳- شرح مختصر درس

در این درس، ابتدا در مورد اهمیت پاکیزگی در اسلام مطالبی آورده، سپس واژه‌ی غسل معنا شده و در مورد سفارش به غسل جمعه در اسلام تأکید شده است. هم‌چنین، چگونگی انجام غسل ترتیبی و احکام و آداب آن نیز بیان شده است.

۴- مراحل تدریس

الف) توجه به دانسته‌های پیشین : اطلاعات پیشین دانش‌آموزان در زمینه‌ی غسل را مورد

بررسی قرار دهید و با یادآوری آن‌ها، آموزش مطالب درس جدید را شروع کنید؛ به این ترتیب که در مورد پاکیزگی و اهمیت آن و رعایت بهداشت فردی سؤالاتی از دانش‌آموزان پرسید و اطلاعات آن‌ها را در مورد واژه‌ی غسل ارزیابی کنید.

(ب) شیوه‌هایی برای شروع مناسب: یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع درس این است که از پوستره‌های رنگی مربوط به موارد پاکیزگی و بهداشتی در کلاس استفاده و با نمایش این پوسترها و بحث و گفت‌وگو درباره‌ی آن‌ها، آمادگی لازم را در دانش‌آموزان برای ارائه‌ی درس جدید ایجاد کنید.

(ج) پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: برای تدریس درس احکام مناسب‌ترین روش، روش «آموزش مستقیم» است؛ به طوری که با استفاده از این روش، موارد اصلی درس را توضیح دهید. سپس با استفاده از روش «نمایشی» طریقه‌ی شست‌وشوی بدن هنگام غسل را خود دانش‌آموزان نشان دهند. سپس درس را با نوشتن مفاهیم اصلی روی تابلو، با کمک دانش‌آموزان جمع‌بندی کنید. با توجه به این که برخی از موارد مطرح شده در درس باید به صورت عملی انجام شود می‌توان از روش «تسلط یاب» نیز استفاده کرد؛ به طوری که از والدین بخواهید تا در منزل با نظارت بر انجام مراحل شست‌وشوی بدن (غسل) از تسلط یافتن دانش‌آموزان در انجام هر مرحله اطمینان حاصل کنند.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

(الف) سخنی از پیامبر(ص): در این فعالیت، حدیثی از پیامبر(ص) در مورد پاکیزگی مطرح شده که هدف آن، تأکید بر توجه بزرگان دین به اهمیت پاکیزگی در دین اسلام است.

(ب) کامل کردن عبارت‌ها: در این تمرین، دانش‌آموزان از متن درس جمله‌های مورد نظر را بازشناسی و با توجه به آن‌ها، جمله‌ها را با کلمات «عبادت»، «پاک و تمیز»، «نیت» و «نیست» کامل می‌کنند.

(ج) با راهنمایی معلم در کلاس با دوستان گفت‌وگو کن: در این قسمت از دانش‌آموزان پرسیده می‌شود که «آیا اگر چیزی مانند چسب زخم یا لاک ناخن به بدن ما چسبیده باشد، می‌توانیم غسل کنیم؟» دانش‌آموزان در این مورد با دوستان خود در کلاس بحث و گفت‌وگو می‌کنند.

(د) با راهنمایی معلم انجام بده: در این تمرین، دانش‌آموزان با انجام یک فعالیت عملی مراحل انجام غسل جمعه را در کلاس به صورت نمایشی اجرا می‌کنند.

(ه) فعالیت ویژه: در این تمرین، دانش‌آموزان توانمندتر درباره‌ی نحوه‌ی انجام غسل ارتماسی تحقیق کرده، آن را در کلاس برای دوستان خود بیان می‌کنند.

درس دوازدهم : وقتی نتوانیم وضو بگیریم

۱- اهداف

الف) دانش و اطلاعات

- آشنایی با نحوه‌ی تیمم کردن و احکام آن.

ب) گرایش و عواطف

- اعتقاد به انجام فریضه‌ی تیمم هنگام وجوب و رعایت احکام آن.

ج) مهارت و عمل

- انجام صحیح تیمم هنگام وجوب.

۲- موضوعات اساسی درس

- مفهوم تیمم

- نحوه‌ی تیمم

- مواردی که باید تیمم کرد

- چیزهایی که روی آن می‌توان تیمم کرد.

۳- شرح مختصر درس

در این درس، ماجرای دو دوست بیان شده است که یکی به‌علت بیماری در بیمارستان بستری است و دوست دیگر برای عیادت او به بیمارستان می‌رود. در حین گفت‌وگو با یکدیگر صدای اذان شنیده می‌شود و دوست بیمار از دوستش می‌خواهد که مقداری خاک از داخل کمد درآورد و به او بدهد تا او بتواند تیمم کند. این خود زمینه‌ای می‌شود برای این که دوست بیمار مراحل تیمم و چیزهایی را که می‌توان بر آنها تیمم کرد، برای دوست خود توضیح دهد. در خاتمه، دو دوست از یکدیگر خداحافظی کرده و برای انجام فریضه‌ی نماز اول وقت آماده می‌شوند.

۴- مراحل تدریس

الف) توجه به دانسته‌های پیشین :

ابتدا دانسته‌های پیشین دانش‌آموزان را در مورد مفهوم تیمم و احکام آن مورد ارزیابی قرار دهید. برای زمینه‌سازی می‌توان ابتدا اطلاعات آنان را در مورد وضو و احکام آن بررسی کرد. سپس با طرح سؤالاتی چون: «اگر به دلایلی نتوان وضو گرفت، چه باید کرد؟» پاسخ‌های دانش‌آموزان را مورد ارزیابی قرار دهید.

ب) شیوه‌هایی برای شروع مناسب: یکی از شیوه‌های پیشنهادی در ارائه‌ی درس می‌تواند به این صورت باشد که مقداری خاک تمیز را همراه خود به کلاس بیاورید و به دانش‌آموزان بگویید که امروز می‌خواهیم به جای وضو گرفتن با آب از این خاک استفاده کنیم و نماز بخوانیم. با این روش می‌توانید حس کنجکاوی دانش‌آموزان را برانگیزید و در آن‌ها ایجاد انگیزه کنید.

ج) پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: از آن‌جا که این درس مربوط به احکام است، به آموزش مستقیم و بدون ابهام نیاز دارد؛ لذا یکی از روش‌های پیشنهادی برای تدریس این درس می‌تواند روش «آموزش مستقیم» باشد. ابتدا با استفاده از روش «توضیحی» در مورد احکام تیمم و این که چه مواقعی می‌توان تیمم کرد، توضیح دهید. سپس به صورت «نمایشی» آن را اجرا کنید. هم‌چنین، از دانش‌آموزان بخواهید به صورت عملی نحوه‌ی انجام تیمم را نشان دهند (مشارکت عملی). با توجه به این که برخی از موارد مطرح شده در درس باید به صورت عملی انجام شود، می‌توان از روش «تسلط یاب» نیز استفاده کرد؛ به طوری که از والدین بخواهید تا در منزل با نظارت بر انجام مراحل تیمم، از تسلط یافتن دانش‌آموزان در انجام هر مرحله اطمینان حاصل کنند.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف) سخنی از پیامبر(ص): در این فعالیت، حدیثی از پیامبر(ص) درباره‌ی توانایی در عبادت بیان شده که هدف آن، تأکید بر توجه بزرگان دین به انجام عبادات (در همه‌ی شرایط) در حد توانایی است.

ب) با راهنمایی معلم انجام بده: در این تمرین، دانش‌آموزان با انجام یک فعالیت عملی مراحل انجام تیمم را در کلاس به صورت نمایشی اجرا می‌کنند.

ج) فعالیت ویژه: در این تمرین، دانش‌آموزان توانمند درباره‌ی نحوه انجام وضوی «جبیره» تحقیق کرده و آن را در کلاس برای دوستان خود بیان می‌کنند.

درس چهاردهم : با هم فکر کنیم

۱- اهداف

الف) دانش و اطلاعات

- آشنایی با آثار و نتایج مشورت کردن در اسلام.

ب) گرایش و عواطف

- تمایل و اشتیاق برای مشورت کردن با دیگران هنگام تصمیم‌گیری‌های مهم.

۲- موضوعات اساسی درس

- مفهوم مشورت

- نتایج مشورت

- اهمیت مشورت در اسلام.

۳- شرح مختصر درس

این درس در قالب داستان تاریخی آمده که در آن به مشورت پیامبر (ص) با اصحاب و یاران خود در جنگ خندق اشاره شده است. در آن زمان، پیامبر با مشورت کردن راه حل پیشنهادی سلمان فارسی را پذیرفتند و در جنگ پیروز شدند. هم‌چنین در مورد مفهوم مشورت و اهمیت آن در دین اسلام و این که پیامبر (ص) با چه کسانی مشورت می‌کردند، مطالبی آورده شده است.

۴- مراحل تدریس

الف) توجه به دانسته‌های پیشین: ابتدا دانسته‌ها و اطلاعات پیشین دانش‌آموزان را در مورد هم‌فکری و مشورت بررسی کنید و با طرح سؤالاتی مانند «آیا تا به حال پیش آمده که بخواهید در تصمیم‌گیری از کسی کمک بخواهید؟ تا چه حد این کمک شما را در تصمیم‌گیری یاری داده؟» و...، تجربه‌های عملی دانش‌آموزان را مورد ارزیابی قرار دهید.

ب) شیوه‌هایی برای شروع مناسب: یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع درس این است که سؤال‌هایی را از دانش‌آموزان بپرسید؛ مثال:

«آیا تا به حال با مشکلی برخورد کرده‌اید که نتوانید آن را حل کنید؟ یا موردی بوده که بر سر دو راهی قرار گرفته باشید و ندانید کدام انتخاب درست است؟» با مطرح کردن چنین سؤال‌هایی حس کنجکاوی دانش‌آموزان را تحریک و آن‌ها را برای آموزش درس جدید آماده کنید.

ج) پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: یکی از روش‌های پیشنهادی برای تدریس، روش «مشارکت عملی» است. در این روش، مسئله‌ای تقریباً ساده و قابل حل را در کلاس مطرح و از دانش‌آموزان بخواهید تا راه حل‌های خود را بیان کنند. در این مرحله، راه حل‌های مختلف را روی تابلو بنویسید و نقاط قوت و ضعف هر راه حل را با استفاده از روش «بحث گروهی» بررسی کنید. سپس از بین راه حل‌ها، مناسب‌ترین و درست‌ترین راه حل را انتخاب و همراه با دانش‌آموزان در مورد آن مسئله تصمیم‌گیری کنید. پس از آن، داستان درس را با استفاده از روش «داستان گویی» مطرح و از دانش‌آموزان بخواهید تا نظر خود را در مورد نکات اصلی داستان بیان کنند و در نهایت، با استفاده از روش «توضیحی» مفاهیم اصلی را توضیح دهید و درس را جمع‌بندی کنید.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف) سخنی از امام صادق(ع): در این فعالیت، حدیثی از امام صادق(ع) در مورد این که با چه کسانی باید مشورت کنیم نقل شده که هدف آن، تأکید بر اهمیت مشورت با افراد واجد شرایط است.

ب) با راهنمایی معلم در کلاس با دوستان گفت‌وگو کن: در این قسمت، دانش‌آموزان راجع به این که در صورت لزوم با چه کسانی مشورت می‌کنند، با دوستان خود در کلاس بحث و گفت‌وگو می‌کنند.

ج) با راهنمایی معلم انجام بده: در این تمرین، دانش‌آموزان با انجام یک فعالیت عملی، مواردی را که با دیگران مشورت می‌کنند می‌یابند و باعلامت مشخص می‌کنند.

د) فعالیت ویژه: در این تمرین، دانش‌آموزان توانمندتر درباره‌ی این که چرا نباید با افراد نادان و بی‌تجربه مشورت کرد، تحقیق کرده، مطالب خود را در کلاس برای دوستان خود بیان می‌کنند.

درس شانزدهم : برابری در اسلام

۱- اهداف

الف) دانش و اطلاعات

– آشنایی با مفهوم برابری و برادری در اسلام.

ب) گرایش و عواطف

– پرهیز از فخر فروشی به دیگران و توجه به برابری و برادری در اسلام.

۲- موضوعات اساسی درس

– مفهوم برابری و برادری در اسلام

– وظایف مسلمانان نسبت به برادران دینی خود.

۳- شرح مختصر درس

این درس مسئله‌ی برابری در دین مقدس اسلام را مطرح کرده و ماجرای زمانی است که امام رضا (ع) و همراهانش از شهر مدینه به سوی ایران به راه افتادند. پس از گذشت مدتی، به شهر مرو رسیدند و مردم با شادی به استقبال ایشان آمدند. امام در آن شهر به خانه‌ای رفتند و در آن جا خدمتکارها سفره‌ی غذا را چیدند و خود در کناری ایستادند. امام علت ایستادن خدمت کارها را در کنار سفره پرسیدند و آن‌ها پاسخ دادند که ما چون خدمتکاریم نمی‌توانیم با شما غذا بخوریم. امام رضا (ع) پس از شنیدن صحبت خدمتکارها، در مورد این که آنان با یکدیگر برادر دینی‌اند، سخنانی بیان فرمودند و با خدمتکارها غذا خوردند. در ادامه‌ی درس، فرمایشی از جانب خداوند در قرآن کریم درباره‌ی «برابری انسان‌ها در آفرینش» و این که «بهترین انسان‌ها نزد خداوند با تقواترین آن‌هاست» و نیز مواردی از فرمایشات پیامبر (ص) در مورد «وظایف مسلمانان نسبت به یکدیگر»، آورده شده است.

۴- مراحل تدریس

الف) توجه به دانسته‌های پیشین: دانسته‌های پیشین دانش‌آموزان را در مورد خوش رفتاری و برخورد احترام آمیز با اطرافیان ارزیابی کنید؛ به این ترتیب که از آنان بخواهید تا خاطره‌ای از حضورشان در یک مهمانی، مسافرت، جمع دوستان و مدرسه را تعریف و نحوه‌ی برخورد و رفتار با دیگران را در این مکان‌ها توصیف کنند؛ به این ترتیب، تجربه‌های عملی دانش‌آموزان را در این زمینه بررسی کنید.

ب) شیوه‌هایی برای شروع مناسب: یکی از شیوه‌های پیشنهادی در ارائه‌ی این درس می‌تواند به این صورت باشد که از دانش‌آموزان بخواهید تا هر یک بگویند که با دوستان خود چگونه رفتار می‌کنند یا از آن‌ها پرسید که اگر روزی برای دوستان مشکلی پیش بیاید چه کمکی به او می‌کنند؟ و یا این که اگر متوجه شوند دوستان بیمار شده و نمی‌تواند چند روز به مدرسه بیاید برای او چه کار می‌کنند و سؤالاتی از این قبیل که می‌تواند موجب ایجاد انگیزه در شاگردان شود.

ج) پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: این درس به دو بخش تقسیم شده است؛ بخش اول، داستانی در مورد سفر امام رضا (ع) و همراهانش از شهر مدینه به سوی ایران است که روش «داستان گویی» می‌تواند روش مناسبی برای تدریس این قسمت باشد و بخش دوم، مربوط به سخنی از خداوند بزرگ در قرآن کریم و توصیه‌هایی از پیامبر اکرم (ص) است که می‌توانید از روش «آموزش متقابل» برای این بخش استفاده کنید. به این صورت که از دانش‌آموزان بخواهید تا به‌طور انفرادی درس را بخوانند و نظرها، پیشنهادها و آموخته‌های خود را از مطالبی که خوانده‌اند در کلاس بیان کنند. سپس نظر آن‌ها را جمع‌بندی کنید، از روی درس بخوانید و مطالب را با کمک نظرهای قبلی دانش‌آموزان به آنان آموزش دهید.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف) سخنی از امام صادق (ع): در این فعالیت، حدیثی از امام صادق (ع) با این مضمون که مسلمانان با هم برادرند، اگر یک برادر گرسنه باشد آیا برادر دیگر می‌تواند غذاهای رنگارنگ بخورد یا اگر برادری تشنه باشد، آیا برادر دیگر می‌تواند آب بنوشد؟ آورده شده است. در این حدیث، هدف تأکید بر توجه دین و هم‌چنین ائمه‌ی اطهار به رعایت اصل برابری و برادری در اسلام است.

ب) با راهنمایی معلم در کلاس با دوستان گفت‌وگو کن: در این قسمت، دانش‌آموزان در مورد کمک به افراد ناتوان در موقعیت‌های مختلف (در اتوبوس یا صف نانواپی و...) با دوستان

خود در کلاس بحث و گفت‌وگو می‌کنند.

ج) با راهنمایی معلم انجام بده: در این تمرین، دانش‌آموزان با انجام یک فعالیت عملی، نظر خود را راجع به «کمک‌های دوستان خوب به یکدیگر» می‌نویسند و آن را در کلاس برای دوستان خود می‌خوانند.

د) فعالیت ویژه: در این تمرین، دانش‌آموزان توانمندتر با استفاده از کلمات اسلام، برابر، بندگان خدا، مهربان، صمیمی و کمک، چند جمله‌ی زیبا می‌نویسند و آن‌ها را در کلاس برای دوستان خود می‌خوانند.

ه) با مشورت هم جدول حل کنیم: از دانش‌آموزان خواسته می‌شود تا به صورت گروهی در کلاس جدول کلمات متقاطع را با توجه به آموخته‌های قبلی حل نمایند.

*** در پایان کتاب، فعالیت «مناجات» در نظر گرفته شده است که هدف آن، ایجاد فضای معنوی برای دانش‌آموزان است تا در آن فضا به مناجات و راز و نیاز با خداوند بپردازند.

راهنمای تدریس دروس

سال سوم

متوسطه‌ی حرفه‌ای

درس اوّل : خدای بی همتا

۱- اهداف

الف) دانش و اطلاعات

– آشنایی با صفت وحدانیت خداوند (توحید).

ب) گرایش‌ها و عواطف :

– گرایش به سوی ایمان به خدای واحد

– اشتیاق به پرستش و ارتباط با خدا از طریق عبادت.

۲- موضوعات اساسی درس

– رسالت همه‌ی پیامبران در دعوت به توحید و یگانه‌پرستی

– مفهوم یگانگی

– وحدانیت خداوند.

۳- شرح مختصر درس

این درس با جملات لطیف و احساسی در زمینه‌ی زیبایی‌ها و نعمت‌های خداوند شروع و سپس به آفریننده‌ی این همه زیبایی اشاره شده و در مورد یگانگی و وحدانیت خداوند و این که رسالت همه‌ی پیامبران دعوت به توحید و یگانه‌پرستی بوده مطالبی ارائه شده است.

۴- مراحل تدریس

الف) توجه به دانسته‌های پیشین : در این قسمت، ابتدا اطلاعات پیشین دانش‌آموزان را در ارتباط با برخی صفات خداوند که در سال‌های قبل با آن‌ها آشنا شده‌اند، ارزیابی کنید. سپس با طرح سؤالاتی چون «چه کسی می‌داند معنای لا اله الا الله چیست؟ وقتی در سرگذشت پیامبران می‌خوانیم آن‌ها مردم را به یکتاپرستی و توحید دعوت می‌کردند، منظور از یکتاپرستی چه بوده است؟» دانسته‌های پیشین دانش‌آموزان را با بررسی پاسخ‌های آنان ارزیابی کنید.

ب) شیوه‌هایی برای شروع مناسب: شروع مناسب یک درس تأثیر به‌سزایی در میزان کارایی فعالیت‌های یادگیری دارد. با توجه به این که رسالت همه‌ی پیامبران دعوت به یکتاپرستی و توحید بوده است، لذا یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع این درس می‌تواند یادآوری داستان‌هایی درباره‌ی نحوه‌ی دعوت پیامبران به یکتاپرستی و در صورت امکان، نمایش فیلم‌هایی در این رابطه و استفاده از تصاویر باشد و به این طریق در دانش‌آموزان ایجاد انگیزه کند.

ج) پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: از جمله روش‌هایی که برای تدریس این درس پیشنهاد می‌شود «گردش علمی» است. در این روش می‌توانید دانش‌آموزان را به فضای باز ببرید و با دیدن ابرها، آسمان، پرندگان، گل‌ها و... توجه دانش‌آموزان را به این زیبایی‌ها و نعمت‌های خداوند جلب کنید و در مورد آفریننده‌ی این زیبایی‌ها صحبت کنید. سپس با روش توضیحی در مورد توحید و یکتاپرستی و رسالت پیامبران در این زمینه، توضیحات لازم را به زبان ساده و قابل فهم ارائه دهید.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف) سخنی از حضرت علی(ع): در این فعالیت، حدیثی از حضرت علی(ع) در مورد ستایش خداوند آمده است که هدف آن، تأکید بر توجه ائمه‌ی اطهار(ع) بر اصل توحید و یگانه پرستی است.
 ب) با راهنمایی معلم در کلاس با دوستانت گفت‌وگو کن: در این قسمت از دانش‌آموزان بخواهید سوره‌ی «توحید» را در کلاس بخوانند. سپس معنای آن را روی تابلو بنویسید تا دانش‌آموزان با راهنمایی شما در مورد آن در کلاس با هم بحث و گفت‌وگو کنند.
 ج) با راهنمایی معلم انجام بده: در این تمرین، چند نمونه از صفات خداوند در جدول بیان شده که دانش‌آموزان با کمک و راهنمایی شما، هر یک از صفات را در جمله‌ای توضیح می‌دهند و می‌نویسند.

.....	دانا
.....	بی همتا
.....	قادر و توانا
.....	بخشنده
.....	بی نیاز

درس سوم : روز جدایی

۱- اهداف

الف) دانش و اطلاعات

– آشنایی با مفهوم حسابرسی در جهان آخرت و تعیین پاداش و جزا.

ب) گرایش‌ها و عواطف

– توجه به بازخورد کارهای نیک و بد ما در روز حساب

– تلاش برای انجام کار خوب و پرهیز از انجام کارهای بد.

۲- موضوعات اساسی درس

– مفهوم روز حساب و قیامت

– نحوه‌ی حسابرسی در قیامت

– پاداش و جزای اعمال ما در قیامت.

۳- شرح مختصر درس

در این درس، ابتدا به بی‌هدف نبودن آفرینش جهان توسط خداوند اشاره شده و سپس ارتباط آن با روز قیامت و حساب بیان شده است. هم‌چنین در مورد این که روز قیامت چه روزی است، چگونه در آن روز به حساب‌ها رسیدگی می‌شود، چه اعمالی باعث سربلندی و سرافکندگی انسان‌ها در روز قیامت خواهد بود، چگونه انسان‌ها نتیجه‌ی اعمال خود را در آن روز خواهند دید و نیز در مورد جایگاه انسان‌های نیکو کار و بدکار، مطالبی آورده شده است.

۴- مراحل تدریس

الف) توجه به دانسته‌های پیشین : ابتدا اطلاعات پیشین دانش‌آموزان را از سال‌های قبل

در زمینه‌ی نتیجه‌ی کارهای خوب و بد، زنده شدن پس از مرگ در جهان آخرت، ضبط و ثبت اعمال و... ارزش‌یابی کنید.

ب) شیوه‌هایی برای شروع مناسب: یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع درس این است که یک مسابقه در کلاس ترتیب دهید و در مورد مسابقه و این که به برنده‌های مسابقه جایزه تعلق خواهد گرفت، توضیح دهید. پس از اجرای مسابقه، به برنده‌ها جایزه دهید و به این موضوع که هر کس زحمت و تلاش بیش‌تری بکشد، به نتیجه‌ی بهتری خواهد رسید و جایزه و پاداش را از آن خود خواهد کرد، اشاره کنید. سپس توضیح دهید که برای رسیدن به پاداش و جایزه‌ی بهتر باید به قوانین مسابقه و دستورات معلم در زمینه‌ی نحوه‌ی برگزاری مسابقه توجه و به آن‌ها عمل کنید؛ به این ترتیب برای شروع درس جدید در آن‌ها ایجاد انگیزه کنید.

ج) پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: برای تدریس این درس ابتدا می‌توانید از «روش تمثیلی» استفاده کنید. از آن جا که دانش‌آموزان نتایج کارهای خود را به‌طور ملموس احساس می‌کنند، می‌توان مثال‌هایی نظیر موقعیت دو دانش‌آموزی که یکی درس می‌خواند و دیگری تنبلی می‌کند یا شخصی که کار می‌کند و کسی که به دنبال کار نمی‌رود و... ارائه داد. می‌توانید این گونه سؤال‌ها را با تصاویر مناسب مطرح (نمایشی) و پاسخ‌های فراگیرندگان را جمع‌بندی کنید و روی تابلو بنویسید (انجام هر کاری نتیجه‌ای دارد). سپس طرح سؤال‌ها (پرسش و پاسخ) را این گونه ادامه دهید: «آیا ما کسی را که همیشه خوب حرف می‌زند با کسی را که بد زبان است، به یک نسبت دوست داریم؟ آیا افراد دروغ‌گو را مردم دوست دارند؟» و... با ادامه‌ی سؤال‌ها و جمع‌بندی پاسخ دانش‌آموزان توجه‌ی آن‌ها را به این مطلب جلب کنید که خداوند هم افرادی را که کارهای خوب می‌کنند دوست دارد و در نتیجه، آن‌ها در قیامت - که روز حسابرسی است - پاداش کارهای خوب خود را می‌بینند و به بهشت می‌روند و بدکاران نیز به ناچار به مجازات کارهای بد خود می‌رسند. سپس در مورد مفاهیم درس (روز قیامت، و مفهوم حسابرسی) از طریق روش «توضیحی» و «تمثیلی» توضیحات لازم را ارائه دهید. پیشنهاد می‌شود برای ایجاد رقابت سازنده برای انجام کارهای نیک، جدولی تهیه کنید و از دانش‌آموزان بخواهید که روزانه تعداد کارهای خوبی را که انجام دادند بگویند تا در جدول ثبت شود و با جمع‌بندی شماره‌ی کارهای نیک در پایان هفته، جایزه‌ی مناسبی برای آن‌ها در نظر بگیرید. (البته در این زمینه می‌توانید از اولیا و دیگران نیز کمک بگیرید).

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف) سخنی از پیامبر(ص): در این قسمت، حدیثی از پیامبر (ص) در مورد همراه بودن اعمال خوب و بد انسان با او، در قیامت آورده شده که هدف آن، تأکید بر توجه به اصل معاد است.

ب) با راهنمایی معلم در کلاس با دوستان گفت‌وگو کن: در این قسمت، دانش‌آموزان با راهنمایی و نظارت شما درباره‌ی سؤال مطرح شده نظر خود را بیان و با هم در کلاس بحث و گفت‌وگو می‌کنند.

ج) جدول: در این، قسمت جدولی طراحی شده که دانش‌آموزان کارهایی را که باعث سربلندی و شرمندگی انسان در جهان آخرت می‌شود، به‌طور جداگانه در جدول فهرست می‌کنند.

درس پنجم : حضرت عیسی (ع)

۱- اهداف

الف) دانش و اطلاعات

- آشنایی با داستان زندگی حضرت عیسی (ع) و ویژگی‌های اخلاقی ایشان.

ب) گرایش و عواطف

- احساس علاقه نسبت به پیامبران بزرگ الهی.

۲- موضوعات اساسی درس

- شرح زندگی حضرت عیسی (ع)

- سختی‌هایی که انبیا در راه رسالتشان داشتند.

۳- شرح مختصر درس

در این درس، شرح مختصری از زندگی حضرت عیسی (ع) در قالب داستان تاریخی مطرح شده است؛ این که چگونه حضرت عیسی (ع) مردم را به دین خدا دعوت می‌کرد و معجزه‌های ایشان چه بود و افراد حکومت چگونه با او رفتار می‌کردند و در پایان، چه طور شد که یار فریب خورده‌ی حضرت عیسی (ع) به جای او به صلیب کشیده شد.

۴- مراحل تدریس

الف) توجه به دانسته‌های پیشین : در این مرحله، به ارزیابی از دانسته‌های دانش‌آموزان در زمینه‌ی سرگذشت پیامبران اولوالعزم مانند حضرت نوح (ع)، حضرت ابراهیم (ع) و حضرت موسی (ع) پردازید و با طرح سؤالاتی در مورد حضرت عیسی (ع)، میزان آشنایی دانش‌آموزان با ایشان را بررسی کنید.

ب) شیوه‌هایی برای شروع مناسب: یکی از شیوه‌های پیشنهادی در ارائه‌ی این درس می‌تواند نمایش دادن تصاویری از حضرت مریم (ع) که فرزندش را در آغوش گرفته است، باشد. پس از نمایش تصاویر، نظر دانش‌آموزان را در مورد داستان تصاویر جویا شوید (از کارت پستال‌های تصاویر حضرت مریم (ع) و حضرت عیسی (ع) نیز می‌توان استفاده کرد).

ج) پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: برای تدریس این درس می‌توان از روش «داستان گویی» استفاده کرد؛ بدین ترتیب که ابتدا داستان درس را از روی تصاویر با بیانی ساده و شیوا تعریف کنید، سپس با استفاده از روش «پرسش و پاسخ» با طرح سؤالاتی مانند این که «حضرت عیسی (ع) چگونه مردم را به خداپرستی دعوت می‌کرد؟ معجزه‌ی حضرت عیسی (ع) چه بود؟ چرا دشمنان از حضرت عیسی (ع) می‌ترسیدند؟» و... توجه دانش‌آموزان را به مفاهیم اصلی درس جلب و آن‌ها را برای ارائه‌ی پاسخ صحیح، راهنمایی کنید. در پایان، با استفاده از روش «تحریر و تقریر» پیام‌های اصلی درس را روی تابلو بنویسید و مطالب درس را جمع‌بندی کنید.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف) سخنی از پیامبر (ص): در این فعالیت، حدیثی از پیامبر (ص) درباره‌ی یکی از سخنان حضرت عیسی (ع) آورده شده است که هدف آن، تأکید بر توجه پیامبر (ص) به سخنان پیامبران قبل است.

ب) با راهنمایی معلم در کلاس با دوستان گفت‌وگو کن: در این قسمت، دانش‌آموزان درباره‌ی سؤال نظر خود را بیان و با هم در کلاس بحث و گفت‌وگو می‌کنند. در این فعالیت، با جمع‌بندی نظرها و پاسخ دانش‌آموزان، آن‌ها را به سوی هدف مورد نظر هدایت کنید.

ج) جدول: در این تمرین، دانش‌آموزان با توجه به عبارت‌های مورد نظر در جدول، پاسخ صحیح را علامت × می‌زنند.

د) برای خواندن: این قسمت، اطلاعات بیشتری را در مورد پیامبران اولوالعزم و کتاب‌های آسمانی آن‌ها به دانش‌آموزان ارائه می‌دهد.

ه) فعالیت ویژه: در این درس از دانش‌آموزان توانمند خواسته می‌شود تا با راهنمایی بزرگ‌ترها در مورد معجزات هر یک از پیامبران اولوالعزم مطالبی را جمع‌آوری و در کلاس برای دوستان خود بیان کنند.

درس هفتم : او می آید

۱- اهداف

الف) دانش و اطلاعات

– آشنایی با امام دوازدهم و دوران غیبت ایشان

– آشنایی با دعای فرج.

ب) گرایش ها و عواطف

– احساس علاقه نسبت به امام زمان (عج)

– اشتیاق به ظهور و دیدار امام زمان (عج).

۲- موضوعات اساسی درس

– معرفی حضرت مهدی (عج) به عنوان آخرین امام

– مفهوم عصر غیبت صغری و غیبت کبری

– مفهوم ظهور امام زمان (عج)

– نحوه ی فراهم ساختن زمینه برای ظهور امام زمان (عج).

۳- شرح مختصر درس

در این درس، ابتدا فضای شهر در روز نیمه ی شعبان توصیف شده است. سپس در مورد تولد حضرت مهدی (عج) و غیبت صغرا و کبرا مطالبی ارائه شده است و این که چگونه همه در انتظار ظهور ایشان اند تا با آمدنشان حق بر باطل پیروز شود. هم چنین، مطالبی در مورد این که چگونه می توانیم خود را برای ظهور امام زمان (عج) آماده سازیم و نیز دعای فرج، آورده شده است.

۴- مراحل تدریس

الف) توجه به دانسته های پیشین : در این مرحله اطلاعات پیشین دانش آموزان را در مورد

مفهوم امامت، نام امامان و این که تا چه حد با امام زمان (عج) آشنایی دارند، بررسی کنید.

ب) شیوه‌هایی برای شروع مناسب: یکی از روش‌های پیشنهادی برای شروع درس این است که از دانش‌آموزان بخواهید تا خاطرات خود را از روز نیمه‌ی شعبان و جشن‌های آن، توصیف و احساسات خود را در این روز بیان کنند.

ج) پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: برای تدریس این درس می‌توانید از روش‌های «پرسش و پاسخ»، «تحریر و تقریر» و «توضیحی» استفاده کنید، بدین ترتیب که ابتدا موضوع درس را روی تابلو بنویسید (امام زمان عجل... تعالی) و سپس با بیانی ساده توضیحات لازم را در مورد امام زمان (عج) و دوران غیبت و انتظار ظهور و دیگر مفاهیم درس ارائه دهید. پس از آن، با استفاده از روش «پرسش و پاسخ»، سؤالاتی را در زمینه‌ی ایام نیمه‌ی شعبان و احساساتی که نسبت به امام زمان (عج) دارند و این که چه کارهایی باید بکنیم تا برای ظهور امام زمان (عج) آماده شویم، پرسید. پاسخ‌های دانش‌آموزان را روی تابلو یادداشت کنید و سپس با استفاده از روش «تحریر و تقریر» مفاهیم و پیام‌های اصلی درس را روی تابلو بنویسید و مطالب درس را جمع‌بندی کنید.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف) سخنی از پیامبر (ص): در این قسمت، حدیثی از پیامبر (ص) در مورد انتظار ظهور امام زمان (عج) به‌عنوان بهترین اعمال امت نقل شده است که هدف آن، تأکید بر توجه پیامبر (ص) به انتظار ظهور امام زمان (عج) از طرف امتش است.

ب) با راهنمایی معلم در کلاس با دوستان گفت‌وگو کن: در این قسمت، دانش‌آموزان پیشنهادهایی را روی تابلو می‌نویسند و درخصوص بهتر برگزار شدن جشن نیمه‌ی شعبان بحث و گفت‌وگو می‌کنند.

ج) فعالیت ویژه: در این تمرین، دانش‌آموزان توانمند کارهایی را که در زمینه‌ی ظهور امام زمان (عج) انجام می‌دهند، فهرست کرده، در کلاس برای دوستان خود بیان کنند.

درس هشتم : ولیّ فقیه

۱- اهداف

الف) دانش و اطلاعات

– آشنایی با مفهوم و اهمیت ولیّ فقیه.

ب) گرایش و عواطف :

– احساس نیاز به راهنمایی ولایت فقیه در عصر غیبت.

۲- موضوعات اساسی درس

– مفهوم ولایت فقیه

– ولیّ فقیه

– نقش ولیّ فقیه

– وظایف مسلمانان در قبال ولیّ فقیه.

۳- شرح مختصر درس

در این درس، مطالبی درباره‌ی نیاز جامعه به داشتن حکومت اسلامی و پیاده شدن قوانین اسلامی، هم چنین لزوم داشتن رهبری و این که این رهبری در زمان پیامبر توسط خود ایشان بود و پس از او، امامان این مسئولیت خطیر را به عهده داشتند و پس از غیبت امام زمان (عج) هم به عهده‌ی ولیّ فقیه است، مطرح شده است. در پایان، در مورد شرایط ولیّ فقیه و وظیفه‌ی مسلمانان در قبال ایشان مطالبی آورده شده است.

۴- مراحل تدریس

الف) توجه به دانسته‌های پیشین : در این مرحله با طرح سؤالاتی نظیر : «چرا ما به امام نیاز

داریم؟ یا امامان از طرف چه کسی انتخاب شده‌اند؟» و... دانسته‌های پیشین دانش‌آموزان را درباره‌ی رهبری و امامت ارزیابی کنید.

ب) شیوه‌هایی برای شروع مناسب: یکی از روش‌های پیشنهادی برای شروع این درس، نمایش فیلم‌های مستند از دوران انقلاب و رهبری امام خمینی همراه با توضیحاتی در زمینه‌ی رهبری ایشان در دوران انقلاب اسلامی است. در صورت عدم دسترسی به فیلم، از پوسترها و تصاویر نیز می‌توان استفاده کرد.

ج) روش‌هایی برای تدریس مناسب: یکی از روش‌های پیشنهادی برای تدریس این درس، استفاده از روش «تمثیلی» در قالب مثال‌های ملموس است. از این طریق می‌توانید نیاز به رهبری را برای دانش‌آموزان توضیح دهید؛ مثلاً می‌توانید بپرسید: «وقتی معلم کلاس نتواند به علی سر کلاس حاضر شود، چه کسی می‌تواند جای معلم قرار بگیرد و کار او را انجام دهد؟» بعد از آوردن چند نمونه از مثال‌های ملموس، با طرح سؤالاتی از جمله این که «چرا به پیامبر و امام نیاز داریم؟ آیا بعد از پیامبر و امامان، هر کسی می‌تواند رهبری جامعه‌ی اسلامی را برعهده بگیرد؟» و... حس کنجکاوی دانش‌آموزان را تحریک کنید. سپس با استفاده از روش «آموزش مستقیم» و «توضیحی» مفاهیم اصلی درس را توضیح دهید و نتایج بحث‌ها و توضیحات را روی تابلو بنویسید (روش تحریر و تقریر).

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف) سخنی از حضرت مهدی (عج): در این قسمت، حدیثی از حضرت مهدی (عج) در مورد مراجعه به‌راویان حدیث و مراجع تقلید و فقها برای مسائل ضروری مطرح شده که هدف آن، تأکید ایشان بر ضرورت وجود مراجع تقلید و فقها است.

ب) با راهنمایی معلم در کلاس با دوستان گفت‌وگو کن: در این قسمت، دانش‌آموزان با راهنمایی و نظارت شما، در مورد ولی‌فقیه زمان حاضر و وظایف ما در قبال ایشان با دوستان خود در کلاس بحث و گفت‌وگو می‌کنند.

ج) با راهنمایی معلم انجام بده: در این تمرین، دانش‌آموزان با انجام یک فعالیت عملی درباره‌ی زندگی امام خمینی (ره)، مطالبی را با کمک بزرگ‌ترها تهیه کنند و در کلاس می‌خوانند.

د) برای خواندن: در این قسمت به ارائه‌ی اطلاعات بیش‌تر از دوران انقلاب اسلامی به رهبری امام خمینی (ره)، قسمتی از زندگی امام خمینی، مبارزات ایشان و کتاب‌هایی که نوشته‌اند، پرداخته شده است.

ه) فعالیت ویژه : در این تمرین، از دانش‌آموزان توانمند خواسته می‌شود تا در مورد معنای ولایت فقیه، مطالبی را با کمک بزرگ‌ترها تهیه کنند و در کلاس بخوانند.

و) با مشورت هم جدول حل کنیم : از دانش‌آموزان خواسته می‌شود تا به صورت گروهی در کلاس با توجه به آموخته‌های قبلی جدول کلمات متقاطع را حل نمایند.

درس دهم : نماز باشکوه جمعه

۱- اهداف

الف) دانش و اطلاعات

- آشنایی با برخی از آداب و احکام مراسم نماز جمعه.

ب) گرایش و عواطف

- اشتیاق برای شرکت در مراسم نماز جمعه.

ج) مهارت و عمل

- شرکت در مراسم نماز جمعه.

۲- موضوعات اساسی درس

- اهمیت نماز جماعت و جمعه در اسلام

- آداب شرکت در نماز جمعه

- نحوه‌ی خواندن نماز جمعه.

۳- شرح مختصر درس

این درس در مورد آداب مراسم نماز جمعه و نحوه‌ی خواندن آن است. هم‌چنین، مطالبی در خصوص خواندن خطبه در نماز جمعه، مطرح کردن وسایل مختلف جامعه، خواندن نماز جمعه به جای نماز ظهر و دلیل گرفتن سلاح در دست امام جمعه به منظور دفاع از دین اشاره شده است.

۴- مراحل تدریس

الف) توجه به دانسته‌های پیشین : اطلاعات پیشین دانش‌آموزان را در زمینه‌ی خواندن نماز جماعت از طریق طرح سؤالاتی مثل : «آیا تا به حال در نماز جماعت شرکت کرده‌اید؟ آیا می‌دانید نماز

جماعت را چگونه می خوانند؟» و...، بررسی کرده، با یادآوری مطالب مربوط به نماز برای درس جدید زمینه سازی کنید.

ب) شیوه‌هایی برای شروع مناسب: یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع درس این است که از تک تک دانش‌آموزان بخواهید بگویند که جمعه‌ی هفته‌ی قبل را چگونه گذرانده و در مورد کارهایی که در آن روز انجام داده‌اند، صحبت کنند. سپس در مورد این که روز جمعه چه کارهایی کردید و چه کارهای دیگری می‌توانید به برنامه‌هایتان بیفزایید، صحبت کنید.

ج) پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: یکی از روش‌های پیشنهادی برای تدریس این درس، روش «مشارکت عملی و گروهی» است. به طوری که از دانش‌آموزان بخواهید تا به نمازخانه‌ی مدرسه بروند و در آن جا به طور عملی نماز جماعت را اجرا کنند و در حین انجام مراحل نماز جماعت، توضیحات لازم را به طور مستقیم (روش آموزش مستقیم) ارائه دهید. سپس به کلاس بیایید و مفاهیم کلیدی درس را روی تابلو بنویسید (تحریر و تقریر) و درس را جمع‌بندی کنید.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف) سخنی از امام صادق(ع): در این فعالیت، حدیثی از امام صادق(ع) در مورد این که چگونه باید خود را برای نماز جمعه آماده کرد نقل شده که هدف آن، تأکید و توجه ائمه‌ی اطهار(ع) به اهمیت نماز جمعه در دین اسلام است.

ب) با راهنمایی معلم در کلاس با دوستان گفت‌وگو کن: در این قسمت، دانش‌آموزان با راهنمایی شما در مورد فواید شرکت در نماز جماعت با دوستان خود در کلاس بحث و گفت‌وگو می‌کنند.

ج) فعالیت ویژه: در این تمرین، دانش‌آموزان توانمند با راهنمایی بزرگ‌ترها مطالبی درباره‌ی صحبت‌های امام جمعه‌ی شهرشان در هفته‌ای که گذشت، تهیه می‌کنند.

درس دوازدهم : خانه‌ی خدا

۱- اهداف

- الف) دانش و اطلاعات
- آشنایی با عبادت شکوه‌مند حج.
- ب) گرایش و عواطف
- اشتیاق برای شرکت در مراسم حج.

۲- موضوعات اساسی درس

- مراسم حج
- اهمیت و نقش مراسم حج در اتحاد مسلمانان.

۳- شرح مختصر درس

مطالب این درس در مورد مراسم حج است. همچنین، نقش و فواید شرکت در مراسم حج مطرح و در نهایت، به وجوب آن بر مسلمانان توانا از نظر جسمانی و مالی تأکید شده است.

۴- مراحل تدریس

الف) توجه به دانسته‌های پیشین : در این قسمت با طرح سؤالاتی چون : «آیا تا به حال از اقوام و نزدیکان شما کسی به مکه رفته است؟ آیا در مراسم بازگشت آن‌ها شرکت کرده‌اید؟ از خانه‌ی کعبه و شهر مکه چه می‌دانید؟» و...، دانسته‌های دانش‌آموزان را در مورد مراسم حج ارزیابی کنید.

ب) شیوه‌هایی برای شروع مناسب : یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع درس این است که از دانش‌آموزان بخواهید تا اگر خاطره‌ای از بازگشت اقوام خود از خانه‌ی خدا و مراسم ولیمه‌ی آنان دارند، تعریف کنند.

ج) پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: یکی از روش‌های پیشنهادی برای تدریس این درس، روش «نمایشی» است. در این روش می‌توانید فیلم‌هایی مستند از قسمت‌های مختلف مراسم حج تهیه کنید و به نمایش بگذارید. در صورت عدم دسترسی به فیلم می‌توانید از تصاویر و پوستره‌های مختلف در این زمینه استفاده کنید و همزمان با نشان دادن آن، توضیحات لازم را با استفاده از روش «آموزش مستقیم» روی تصاویر ارائه دهید (یکی از روش‌های مناسب برای آموزش احکام همان روش آموزش مستقیم است). سپس مفاهیم کلیدی درس را روی تابلو بنویسید (تحریر و تقریر) و مطالب درس را جمع‌بندی کنید.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف) سخنی از پیامبر(ص): در این فعالیت، حدیثی از پیامبر(ص) درباره‌ی سفر حج بیان شده که هدف آن، تأکید پیامبر بر اهمیت این سفر معنوی است.

ب) با راهنمایی معلم در کلاس با دوستان گفت و گو کن: در این تمرین، دانش‌آموزان با راهنمایی شما در مورد «عید قربان» و علت جشن مسلمانان در این روز با هم گفت و گو می‌کنند.

ج) برای خواندن: این قسمت برای ارائه‌ی اطلاعات بیشتر در زمینه‌ی بنای کعبه است.
د) فعالیت ویژه: در این تمرین، دانش‌آموزان توانمندتر درباره‌ی مراسم حج و اعمالی که در این مراسم مسلمانان انجام می‌دهند، مطالبی تهیه می‌کنند (با همکاری بزرگ‌ترها) و در کلاس می‌خوانند.

درس چهاردهم : چگونه با دیگران رفتار کنیم؟

۱- اهداف

الف) دانش و اطلاعات

– آشنایی با نحوه‌ی آداب معاشرت از دیدگاه اسلام.

ب) گرایش و عواطف

– تمایل و اشتیاق به رعایت آداب معاشرت اسلامی.

۲- موضوعات اساسی درس

– آداب دوستی و معاشرت و توجه به ظاهر خود از دیدگاه اسلام

– الگو قرار دادن رفتار بزرگان دین.

۳- شرح مختصر درس

این درس، ابتدا با طرح سؤالاتی در زمینه‌ی توجه به رفتارها و برخوردهای اطرافیان شروع شده است. سپس چند نمونه از کارهایی که باعث می‌شود با دیگران بهتر ارتباط برقرار کنیم و معاشرت صحیح داشته باشیم، بیان شده است. در پایان، در مورد این که دین اسلام در مورد آداب معاشرت سفارش‌های زیادی کرده و در این مورد باید رفتار حضرت محمد (ص) و دیگر بزرگان دین الگو باشد، مطالبی آورده شده است.

۴- مراحل تدریس

الف) توجه به دانسته‌های پیشین : دانسته‌ها و اطلاعات پیشین دانش‌آموزان را با بیان خاطراتشان در موقعیت‌های مختلف در مورد نحوه‌ی رفتار و برخورد با دیگران بررسی کنید.
ب) شیوه‌هایی برای شروع مناسب : یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع درس این

است که سؤال‌هایی را از دانش‌آموزان بپرسید؛ مثلاً این که «آیا تا به حال کسی شما را مسخره کرده است؟» به دانش‌آموزان فرصت دهید اگر خاطره‌ای در این زمینه دارند، تعریف کنند یا خود شما داستانی را از دوران کودکی کسی که مورد تمسخر قرار گرفته، در قالب خاطره بیان کنید (این داستان می‌تواند ساختگی باشد). پس از تعریف خاطرات، احساسات دانش‌آموزان را در زمینه‌ی خاطره‌ها بررسی کنید.

ج) پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: برای تدریس این درس لازم است ابتدا به صورتی ساده با استفاده از روش «پرسش و پاسخ» تا حدی نقش آداب معاشرت صحیح را برای دانش‌آموزان بیان کنید؛ مثلاً بگویید: «چرا نباید دیگران را مسخره کنیم؟ چه کارهایی باعث می‌شود که ما با دیگران بهتر ارتباط برقرار کنیم؟» و... سپس با استفاده از روش داستان‌گویی با بیان داستانی در زمینه‌ی رفتارهای اجتماعی و ارتباط با دیگران از زندگی بزرگان دین، توجه دانش‌آموزان را به اهمیت این گونه معاشرت و برخورد با اطرافیان از نظر اسلام جلب کنید و با استفاده از روش «بحث گروهی» از دانش‌آموزان بخواهید در مورد داستان به بحث و گفت‌وگو بپردازند و در پایان، مطالب را جمع‌بندی و روی مفاهیم اصلی درس تأکید کنید.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف) سخنی از پیامبر(ص): در این فعالیت، حدیثی از پیامبر(ص) در مورد سلام و خوش‌زبانی نقل شده که هدف آن، تأکید بر توجه پیامبر به نحوه‌ی برخورد با دیگران است.
ب) با راهنمایی معلم در کلاس با دوستان گفت‌وگو کن: در این قسمت، دانش‌آموزان با راهنمایی شما راجع به احساسات خود و چگونگی برخورد با کسانی که رفتار نامناسبی با آن‌ها داشته‌اند با دوستان خود در کلاس بحث و گفت‌وگو می‌کنند.

ج) با راهنمایی معلم انجام بده: در این تمرین، دانش‌آموزان با انجام یک فعالیت عملی چند نمونه از رفتارهای مناسب و نامناسب با دیگران را در جدول فهرست می‌کنند.

د) فعالیت ویژه: در این تمرین، دانش‌آموزان توانمندتر مطالبی را در زمینه‌ی این که پیامبر برای آراستگی ظاهر به چه چیزهایی توجه داشتند، تهیه کرده و در کلاس می‌خوانند.

درس شانزدهم : دوری از گناهان

۱- اهداف

الف) دانش و اطلاعات

- آشنایی با مفاهیم تهمت، غیبت و ... به عنوان گناهان کبیره
- آشنایی با آثار و نتایج اعمال ناپسند مانند تهمت، دروغگویی و غیبت.
- ب) گرایش و عواطف
- تمایل به پرهیز از کارهای ناپسند و گناه و روی آوردن به کارهای خداپسندانه.

۲- موضوعات اساسی درس

- مفهوم دروغگویی، تهمت و غیبت به عنوان گناهان کبیره
- نتایج گناهان کبیره (تهمت، دروغگویی و غیبت)
- سفارش اسلام برای مبارزه با نفس و دوری از گناهان کبیره.

۳- شرح مختصر درس

این درس در قالب داستانی مطرح شده که در آن، پسر خانواده طی اتفاقی که در فروشگاه رخ می‌دهد با مفهوم تهمت از طریق پدرش آشنا می‌شود. پس از آن، پدرش در مورد گناهان دیگر مانند دروغگویی و غیبت صحبت می‌کند و از آن‌ها به عنوان گناهان کبیره یاد می‌کند و متذکر می‌شود که دین اسلام ما را از انجام چنین کارهایی باز می‌دارد؛ زیرا چنین گناهی نه تنها باعث ناراحتی دیگران می‌شود بلکه موجب می‌شود خداوند هم از ما راضی نباشد.

۴- مراحل تدریس

الف) توجه به دانسته‌های پیشین: با طرح سؤالاتی مانند «آیا می‌توانید چند مورد از

کارهای درست و نادرست را بیان کنید؟ چرا برخی از این کارها درست و برخی نادرست اند؟ و...، دانسته‌های پیشین دانش‌آموزان را در مورد درس جدید ارزیابی کنید.

ب) شیوه‌هایی برای شروع مناسب: یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع درس این است که از دانش‌آموزان بخواهید تا به سؤالاتی مانند «ما چه کارهایی می‌توانیم انجام دهیم تا دیگران به ما اطمینان کنند؟ اگر دوست شما پشت سر شما حرف نادرستی بزند، چه احساسی پیدا می‌کنید؟ آیا این شخص دوست خوبی خواهد بود؟» و... پاسخ دهند و با این پرسش و پاسخ‌ها زمینه‌ی بحث و گفت‌وگو را فراهم کنند.

ج) پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: برای تدریس این درس، ابتدا می‌توانید با استفاده از «آموزش مستقیم» مفاهیم تهمت، دروغ‌گویی و غیبت را برای دانش‌آموزان توضیح دهید و سپس با استفاده از روش «تمثیلی» و «پرسش و پاسخ» آثار و مضرات هر یک از این کارهای ناشایست را برای فراگیرندگان بازگو کنید؛ مثلاً بپرسید: «اگر شما از کسی آدرسی را بپرسید و او به شما آدرسی اشتباهی بدهد، چه احساسی پیدا می‌کنید؟» به همین ترتیب، مثال‌هایی از این قبیل در مورد تهمت و غیبت نیز بیاورید. سپس با استفاده از روش «بحث گروهی» در مورد آثار و نتایج این کارهای ناشایست، دانش‌آموزان را به بحث و گفت‌وگو ترغیب کنید. در نهایت، نتایج مباحث و مفاهیم کلیدی درس را روی تابلو با کمک دانش‌آموزان جمع‌بندی کنید (روش تحریر و تقریر). البته یکی از بهترین روش‌ها برای ارائه‌ی چنین دروسی، شیوه‌ی الگویی است که لازم است معلم برخوردش با دانش‌آموزان بر اساس صداقت و درستی باشد و به وعده‌هایی که می‌دهد، عمل کند.

۵- تمرین‌ها و فعالیت‌های پایانی درس

الف) سخنی از امام علی(ع): در این فعالیت، حدیثی از امام علی(ع) آورده شده است که ایشان پیروزی بر عادت‌های ناپسند را برترین عبادت دانستند. هدف، تأکید و توجه ائمه‌ی اطهار(ع) بر مبارزه با نفس و دوری از گناهان است.

ب) با راهنمایی معلم در کلاس با دوستان گفت‌وگو کن: در این قسمت، دانش‌آموزان با راهنمایی شما در مورد وظیفه‌ی ما در زمانی که کسی از دیگری غیبت می‌کند، با دوستان خود در کلاس بحث و گفت‌وگو می‌کنند.

ج) فعالیت ویژه: در این تمرین، دانش‌آموزان توانمند چند نمونه از گناهان بزرگ در اسلام را (به جز مواردی که در درس آمده) فهرست می‌کنند.

د) با مشورت هم جدول حل کنیم : در این قسمت از دانش‌آموزان خواسته می‌شود تا با توجه به آموخته‌های قبلی به صورت گروهی در کلاس جدول کلمات متقاطع را حل نمایند.

*** در پایان کتاب، فعالیت «مناجات» در نظر گرفته شده است که هدف از آن، ایجاد فضای معنوی برای دانش‌آموزان است تا آنان در این فضا به مناجات و راز و نیاز با خداوند بپردازند.

بخش سوم
راهنمای تدریس جست و جو
در آیات قرآنی

جست‌وجو در آیات قرآنی

۱- شرح مختصر درس

در این دروس، سه آیه از سوره‌های مختلف قرآن کریم همراه با معانی آنها در ارتباط با موضوع هر درس ارائه شده است.

۲- اهداف

الف) دانش و اطلاعات

- آشنایی با خواندن آیه‌هایی از قرآن کریم در ارتباط با موضوع هر درس
- آشنایی با معانی و مفهوم آیات ذکر شده.

ب) گرایش‌ها و عواطف

- تمایل به قرائت قرآن کریم
- توجه به معانی آیات قرآنی
- احساس احترام به قرآن به عنوان کتاب آسمانی مقدس.

ج) مهارت و عمل

- خواندن صحیح آیات قرآنی
- رعایت آداب استفاده از قرآن کریم.

۳- مراحل تدریس

الف) شیوه‌هایی برای شروع مناسب: یکی از شیوه‌های پیشنهادی برای شروع دروس قرآنی، استفاده از نوار آیات مطرح شده در درس است (گفتنی است در صورتی که نوار در دسترس نباشد می‌توانید از قبل آیات مربوط را روی نوار ضبط کرده، از آن برای آموزش در کلاس استفاده کنید).

ب) پیشنهادهایی برای تدریس مناسب: یکی از روش‌های پیشنهادی برای تدریس قرآن کریم این است که تدریس آیات قرآنی در چند مرحله صورت گیرد:

مرحله اول: از روی آیهی مورد نظر با قرائت صحیح و ساده بخوانید.

مرحله دوم: آیهی مورد نظر را به صورت کلمه به کلمه بخوانید و از دانش‌آموزان بخواهید پس از خواندن هر کلمه، آن‌ها نیز تکرار کنند (این مرحله می‌تواند چندین بار تکرار شود تا دانش‌آموزان کاملاً به خواندن کلمات تسلط یابند).

مرحله سوم: از دانش‌آموزان بخواهید تا به صورت انفرادی از روی آیهی مورد نظر بخوانند.

مرحله چهارم: در این مرحله، همراه با دانش‌آموزان آیهی مورد نظر را هم خوانی کنید.

مرحله پنجم: در این مرحله، آیهی مورد نظر را همراه با معنای آن برای دانش‌آموزان بخوانید.

مرحله ششم: در مورد معنای آیهی مورد نظر توضیحات لازم را ارائه دهید تا دانش‌آموزان به ارتباط آیات با موضوع درس قبل پی ببرند. توضیحات در مورد معنای آیات هر درس می‌تواند همان توضیحات درس قبل (مربوط به درس دینی) باشد. هدف از ارائه معنای آیات این است که به دانش‌آموزان بگویم آن چه را در موضوعات دروس دینی می‌آموزید، آن چنان مهم‌اند که قرآن کریم هم به آن اشاره کرده است؛ بنابراین به حفظ آیات یا سؤال از معنای آیات نیازی نیست.

۴- نحوه‌ی انجام تمرین‌های درس

تمرین ۱: کلمه‌های زیر را بخوانید.

در این تمرین، دانش‌آموزان چند نمونه از کلمات درس را که در جدول آمده است، ابتدا به صورت جدا بخش‌خوانی کرده و سپس کل کلمه را می‌خوانند (این تمرین ممکن است به چندین بار تکرار نیاز داشته باشد).

تمرین ۲: با توجه به معنای آیات زیر، کدام آیه درباره‌ی موضوع درس است؟ آن را با علامت × مشخص کنید.

در این تمرین، دو آیه ارائه شده است که یکی از آیات در ارتباط با موضوع درس و دیگری غیر مرتبط با موضوع درس است که دانش‌آموزان با توجه به معنای آیات، آیه‌ای را که معنای آن در ارتباط با موضوع درس است، از بین دو آیه بازشناسی می‌کنند و در داخل مربع علامت می‌زنند.

۵- ارزش‌یابی

تمامی آیات موجود در متن درس دارای ارزش‌یابی مستمر و پایانی (به صورت شفاهی و روخوانی صحیح) است. گفتنی است که معانی آیات برای تفهیم بهتر مطالب بوده و مورد ارزش‌یابی قرار نمی‌گیرند و ارزش‌یابی از تمرین‌های ۱ و ۲ فقط به صورت مستمر انجام می‌گیرد.

منابع

- احکام شرعی (ویژه کودکان و دانش‌آموزان استثنایی)، تهیه‌کنندگان سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور و مرکز ملی پاسخ‌گویی به سؤالات دینی دفتر تبلیغات حوزه‌ی علمیه قم، ناشر سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور، ۱۳۸۷.
- مقدمه‌ای بر روش تدریس تعلیمات دینی دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی دوره‌ی مهارت‌های حرفه‌ای، مدیریت برنامه‌ریزی آموزشی دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی و چند معلولیتی، معاونت برنامه‌ریزی آموزشی و فرهنگی، ناشر سازمان آموزش و پرورش استثنایی، ۱۳۸۳.
- راهنمای برنامه‌ی درسی تعلیم و تربیت اسلامی (دوره‌ی ابتدایی)، گروه تعلیم و تربیت دینی، دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، سال ۱۳۸۵.
- راهنمای برنامه‌ی درسی تعلیمات دینی و قرآن دوره‌ی متوسطه‌ی حرفه‌ای، گروه حرفه‌آموزی، معاونت برنامه‌ریزی آموزشی و فرهنگی، سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور، ۱۳۸۶.
- مناسب‌سازی فرهنگ اسلامی و تعلیمات دینی سال‌های اول، دوم و سوم راهنمایی ویژه دانش‌آموزان آسیب‌دیده‌ی شنوایی، مدیریت برنامه‌ریزی آموزشی دانش‌آموزان با مشکلات حسی— حرکتی، معاونت برنامه‌ریزی آموزشی و فرهنگی، ناشر سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور، ۱۳۸۶.
- روش تدریس قرآن دوره‌ی ابتدایی و مهارت‌های حرفه‌ای کودکان کم‌توان ذهنی، مدیریت برنامه‌ریزی آموزشی دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی و چند معلولیتی، معاونت برنامه‌ریزی آموزشی و فرهنگی، ناشر سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور، ۱۳۷۹.
- کتاب معلم (راهنمای تدریس) تعلیم و تربیت اسلامی هدیه‌های آسمان سال‌های اول، دوم، سوم و چهارم دوره‌ی ابتدایی، دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی، ناشر اداره کل چاپ و توزیع کتاب‌های درسی، ۱۳۸۲.
- امین، سید محسن؛ سیره معصومین (ع)، ترجمه‌ی علی حجتی کرمانی، سروش، ۱۳۶۵.
- عزیزی، عباس؛ سیره النبی (ص)، صلاه، ۱۳۸۵.
- مختاری، محمد رضا و بهشتی، سید جواد؛ عبد شکور، ستاد اقامه نماز وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۸۵.
- خلاصه مقالات نخستین همایش بین‌المللی سیمای پیامبر اعظم (ص) و برنامه‌های درسی؛ ناشر سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، اردیبهشت ۱۳۸۶.
- آیین زندگی، ترجمه‌ی سید مهدی شجاعی، ناشر سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران، ۱۳۸۶.